NOUZAENUS de liter. hebr.

Aug. Sebastia-
NI NOVZENI, DE LITE-
RARVM, VOCVM, ET ACCEN-

tuum Hæbraicorum natura, Siue de prima ser
monis Hebraici lectione Libellus, Ex
optimis quibusq; Rabinorum
Commentarijs, studiose
collectus, ac iam pri
mum in lucem
æditus.

ACCESSIT PRAETEREA, DE SER
uientium Literarum officijs, per eun-
dem AVG. SEB. N.
Compendium.

Eme Lector & fruere.

מפתח הדקדוק ׳ ומבוא כל דרך לשון
הקודש על יד שיבאשתיאנוש׳ אוגושתוש
אשר חברו ׳ ונדפס עם רב העיון
פה בעיר מארפורג
תהלת לאלהי
השמים

Marpurgi. M. D. XXXII.

לבעל על הקיארא
ביום לבתי לפניך רצתנאאת חליבתי
ועם עושי רצונך תנחשבר פעולתי:

Ἰωάννης Λεουνκλαβίκης.

Χαλιδικὴ καὶ ἀμύγδαλα καὶ μελίφυλλα θύμος τε
Εἰς μέλιτος γενεὰν λῶστα μὲν ἐντὶ πάνυ,
Εἰς δὲ κατάχησιν γλώττης τόδε βιβλίον ἁγνῆς,
Βελτίστην ὕλην ῥηϊδιόντι διδοῖ.
Κεῖνο Σεβαστιανὸς ξύγγραψε Νεήλιος οὐδή,
Ὀψέπερ, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς κοιλιοῖσιν ἰὺς.
Δεῦρο παῖ τοίνυν φίλε σὸν πόδα νῦν ἄγε τρέψον,
Ἔνθεν ἀρυσσόμενος πρόσφορα δῶρα τεΐν.

Τοῦ αὐτοῦ Ἰαμβεῖον.

Τί, μοι φράζων, δύναται θεολόγος ἔμμεναι,
Γιρῶν ἄνευ κλειδὸς γραφῶν, γλώττης ἱρᾶς;
Θέλεις ἀκοῦσαι; κακολόγος κ' οὐ θεολόγος.
Μαίνεις Θεοῦ γὸ οὔποτε ξυνήσεται,

Γάσπαρος ὁ Ῥοδόλφου.

Τοῦδε μελιφθόγγου ἀνέρος λάβε ἀγάλματα γλώσσης
Ταῦτα Παλαιστίνης ὦ φιλόγλωττε παῖς,
Ἔνδοθεν αἱρήσεις πολυειδέος ἄνθεα κήπου,
Πολλὰ καὶ εὐπρεπέος ἄξια δῶρα νόου.

AVG. SEBASTIANVS N.
Ornatissimo, pariter & Humanissimo
Viro, Valentino Breuleo, Illustrissimi
Hessorum Principis PHILIPPI
Secretario, adfini & amico
suo integerrimo.
S. D.

EQVIDEM HAVD
quaq; defuturos existi-
mo, Valentine huma-
nissime, adfinis multis
nominibus iucundissi-
me, qui secus, atq; à me
vel inchoatum est, vel
inceptum, hoc scriben-
di consilium, interpreta
buntur, Quum tot passim extent nimirũ, do-
ctissimorum hominum, & erudite et fœliciter
elucubrata scripta, è quibus sacratissimæ ligu æ
principia, (quæ quidem & nos hoc libello tra-
ctanda suscepimus) multo cõpendiosius ado-
lescẽtes nostri האוהבי לשון הקדש percipere
& pdiscere queant. Nam cũ varias diuersasq;
hinc inde ex Rabbinorum Commentarijs ratia
ones sermonis hebraici perscrutamur, aliquan
to q̃ par est ab analogia tractandi, quam ferè la
tinam nostri homines sequuti sunt, recessisse vi
debimur. Ac proinde quædam, quam pro cõ-
pendio, quædam vero quam rès ipsa postula-

 rè vi

re videbitur, verbosius, & obscuriora tenellis animis nonnulla quã explicatiora videri posse, Neq; vero tm̃ mihi ignosco, vt Horatianus ille Meuius, vel ita in me gaudeo, vt Suffenus ille Poeta, tam sui admirator strennuus, q̃ aliorũ omniũ cõtẽptor maximus, Qui putem meas nugas aliorum (qui in Hebraicis studijs plurimum desudarunt) eruditis sanè scriptis esse conferendas, Non enim vsq; adeo mearum rerum vel impudens iactator esse constitui, vel propriæ laudis buccinator immodicus.

Et poteram sane intra meam me pelliculam, ac mediocritatem cõtinere, nisi quorundam studia amicorũ, atq; adeo ardentissimus q̃rundam erga Hebraicam linguam adfectus, huc me perpulissent, vt velim nolim coactus sim tamen, cum scriptionis, tum vero æditionis aleam subire. Nam cum illi quottidianis ferè conuitijs, instare, vrgere, efflagitare deniq;, nunq̃; desisterẽt, quin ea quæ per Scholasticas p̃lectiones studiosi quidam adolescentes excepissent, in publicum communicanda pluribus æderem, aliquã diu quidem sum reluctatus, sed frustra tamen, Pudoris ergo vincula, qui me ab euulgandis meis cohibuerat, (Sum enim mihi, quantum valeam, quid ferant humeri, quid nõ, probe cõscius) dissolui, & in amicorum gratiam & studiosorum tantum commoditatem, quicquid id est operis, etiam antequam maturuisset, excusi, præcipitaui. Quãobrem si quid hac in parte sta

te flagitij est, id totum iis adscribant velim, qui bus & refragari parum honestum, & denegare prorsus nefas erat, Nam quod quidē ad me atti net, nullum hic sanè gloriæ titulum quæro, sa tis abundè cōsecutus famæ, si dicar hisce quibus debebam liberaliter obtemperasse.

Porrò si ne his quidem placari poterit, si quis quam futurus est calumniator, qui nec maledi cere nec obgānire desinat, huic non dictum, sed respōsum volo, Aduersus sycophantæ morsus (vt apud Aristophonem est) nullum esse phar macon, Neq; ferè præclaris rebus suus vnq; de fuit, vt prouerbio dicitur. χίος ἀποπατῶν.

Habes ergo Valentine amicorum omniū hu manissime, nostrum de ædendo consilium. Pro inde, cum & tu quoq; inter eos, quos semper et amaui plurimū & reuerenter colui, primas te neres, equidem (bonis vt spero auspicijs) quid quid id est Libelli, tuo nomini inscribere haud sum veritus. Nec etiam (qui tuus candor est) patrocinium aduersus Momos, sat scio, detre ctabis. Christus cum honestissima coniuge tua liberis charissimis, te seruet incolumem.

ויתן יהוה ברצונו לחפצו · חיקר ושלום
לך בלבבך ויצוה ברכתו עליך ועל
כל אשר לך · כבוד הון ושלוה
ישים אדוני בביתך לשר

Ex Academia Mar purgeñ. xv. kal. Apriles.

ORATIO MATVTINA AD DEVM PATREM SVPPLICATOria, quæ tametsi a Iudæorum Ecclesia qui in Hispaniis degunt, idq; mense Augusto, nimirum diebus סליחות id est, remissionis vsurpetur, Attamẽ nec Christianis, si animo vtiq; pio pronunciabunt, indigna censeri debet.

Proinde ne aliquot nobis hic paginæ vacarent, eã adscribere volebamus.

אלהינו שבשמים שמע קולנו
וקבל תפלתנו
אש אל תאבדנו בארץ גלותינו
אש אבד כל הקמים עלינו לרעה
אש בריתך זכור ואל תשכחנו

Audi ploratum nostrum Deus noster, qui es in cœlis, Eya excipe quæso deprecationem nostram.

Deus noster &c. ne disperdas nos, dum adhuc in terra proscriptionis nostræ sumus.

Perire facias eos, quotquot aduersum nos maligniter insurgunt,

Fœderis quoq; tui memorem te exhibeto, nec obliuiscaris nostri.

אש בָּרֵךְ אֶת לַחְמֵנוּ וְאֶת מֵימֵינוּ
אש גַּלֵּה כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ עָלֵינוּ מְהֵרָת
אש דְּרַשְׁנוּךָ הִמָּצֵא לָנוּ
אש דְּרוֹשׁ דָּמֵינוּ מִיַּד קָמֵינוּ

Sanctifica siue consecrato, non modo cibum, verumetiam & aquas nostras.

Reuela regni tui maiestatem, gloriamq́ nobis, iam iam festinanter.

Tu certe nobis curæ es, adeo vt sollicite queramus te, inuentu facilem nobis præbeas.

Sit tibi curæ sanguis noster, qui manibus hostium nostrorum effunditur.

אש הֵעָתֵר לָנוּ הַיּוֹם וּבְכָל יוֹם וים תְּפִלָּתֵנוּ
אש וְאַל תְּבִישֵׁנוּ מִשִּׂבְרֵנוּ
אש וְנִקְרָא וְאַתָּה תַעֲנֵנוּ
אש זָכְרֵנוּ בְּזִכְרוֹן טוֹב מִלְּפָנֶיךָ
אש חֲמוֹל עָלֵינוּ וְעַל טַפֵּינוּ וְעַל עוֹלָלֵנוּ

Exorabilem te nobis præsta hodie, vt in omni tempore, & maxime quũ tibi supplices, precamur

Nec sinas nos esse vanos, aut confusos in spe, siue expectatione nostra

Sed cum clamamus, statim tute domine nobis respondeas.

Memor sis nostri quæsumus benigniter,

Age, nostri miserere, & puerorum, & iuuenũ nostrorum,

אש טַהֲרֵנוּ מֵעֲוֹנֵנוּ
אש יֶהֱמוּ נָא רַחֲמֶיךָ עָלֵינוּ
אש כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים
אש כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר צַדִּיקִים

Emunda nos ab iniquitatibus noſtris.
Plurima vndiq; copia, adeoq; ad ſimilitudinē aquarum tumultuantium, Affectus illi tui commiſerandi ſuper nos irruant.
In librum vitæ fœlicioris, nos inſcribas,
In librum iuſtorum, eya nos reponas,

אש כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר יְשָׁרִים וּתְמִימִים
אש כָּתְבֵנוּ בְּסֵפֶר מְזוֹנוֹת וּפַרְנָסָה טוֹבָה
אש כְּבוֹשׁ אֶת כּוֹבְשֵׁינוּ
אש לְחַץ אֶת לוֹחֲצֵינוּ

In album rectorum proborum'q; hominū nos referas
In librum deniq; epularum cœleſtium ac beatorum paſcuorum nos inſeras.
Subijce tibi ſuperbas gentes, quæ nos deprimunt, ſubijciunt'q;
Opprime, aut coarcta coarctantes nos.

אש מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבֵּנוּ לְטוֹבָה
אש נְקוֹם אֶת נִקְמָתֵנוּ
אש סְמוֹךְ אֶת נְפִילָתֵנוּ
אש עֲנֵה אֶת עֲתִירָתֵנוּ

Imple cordium noſtrorum deſyderia benignit
Vindicato noſtras iniurias, atq; vluiões noſtras
Fulcias

Fulcias, aut confirmes quæſo lapſum noſtrum
Exaudi inſtantem aſſiduamq́ꝫ deprecationem noſtram.

אש פְּדֵנוּ מִידֵי אוֹיְבֵינוּ
אש צַוֵּה אִתָּנוּ בִּרְכוֹתֶיךָ
אש צַוֵּה אִתָּנוּ יְשׁוּעָתֶךָ
אש צַדְּקֵנוּ בְּמִשְׁפָּטֶיךָ
אש קָרֵב לָנוּ חַגְּאוּלָּה

Aſſere nos de manibus hoſtium noſtrorum,
Manda nobiſcum benedictionem tuam,
Confirma nobiſcum ſalutem tuam,
Eya nos iuſtifica, per iudicia tua.
Accelera ad nos ſtatum diem redemptionis noſtræ.

אש הטאנו צורנו סלח לנו יוצרנו
אש שמע ישראל יי אלחינו יי אחר
בחירי סגולח עונים ואומרים אתח אלחים

Peccauimus o rupes noſtra, Eya propitius eſto nobis creator noſter, Audi quæſo Iſraelē, dn̄e deus noſter, deus vnice, Nos dilectus populus peculij tui, iactamus & profitemur, quod tu ſis Deus dominus.

אש קרב לנו יום חישועת
אש קרבנו לעבודתך
אש ריבה ריבנו וגאלנו

Accelera ad nos diem ſeruationis noſtræ,
Pertrahe nos ad tui cultum,
Deus noſter cœleſtis, litem noſtram ſeu contentionem noſtram tu contende, ac libera nos,

אש ראה בעוני עמך ישראל
אש רפא חולי עמך ישראל
אש ראה ברוחק השעה
אש שעה את שועתנו

Respice ad humilitatem populi tui Iſrael·
Sanitati reſtituas, infirmitatem populi tui Iſrael.
Ad huius quæſo temporis calamitatem oculos tuos deflecte.
Oculos demitte, & ſis attentus ad miſerabilem clamorem ſiue eiulatum noſtrū.

אש שית שלום בינינו
אש שית שלוה בארמנותינו
אש תן חיים ושלום למלך אדוננו
אש תן בלבו להטיב אלינו

Statue pacem, ſeu rerum peoſperitatē inter nos
Pone quietem, ſiue tranquillitatem in arcibus noſtris.
Vitam donato, ac pacem Regi domino noſtro,
Illi in animum des, vt benefaciat nobis.

אש תן שלום בארץ
אש תן שלום במלכות
אש תן טל ומטר לברכה בעתו בארץ
אש תן זרע לזורע ולחם לאוכל

Da pacem in terra.
Da pacem in Regno.
Præſta quæſo liberaliter, & rorem et pluuiam ſuo tem

ſuo tempore.

Largire ſementem facturo ſemen, & veſcituro, donato cibum.

אש תו לחם לפי הטף

אשׁ תבוו תפלתנו קטורת לפניך

Da panem pueris.

Sic accepta ſit oratio noſtra, vt ſuauiſſimum odoris thimiama.

אלהינו שבשמים

עשה עמנו אות לטובה

עשה עמנו אות לישועה

עשה עמנו אות לרחמים

יראו שונאינו ויבושו

יחזו אויבינו ויכלמו

כי אתה יהוה עזרתנו ונחמתנו

O Deus noſter qui ſupernis præſides, æde ſignum aliquod fauoris tui.

Aede ſignum aliquod ſalutis.

Aede ſignum aliquod nobis ex intimis illis tuis commiſerandi viſceribus

Vt videant oſores noſtri, & erubeſcant, Videant inquam hoſtes noſtri & confundantur, Nam tu es Deus ille, qui nos adiutas, qui nos conſolaris.

FINIS.

Hospes.

נְבָרֵךְ אֱלֹהֵינוּ שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ
חָיִינוּ

Benedicamus Deo nostro, quod illius vndiq; sufficientibus rebus fruimur, eiusq; bonitate viuimus.

Conuiuarum Responsio.

ברוך אלהינו שאכלנו משלו
ובטובו חיינו

Benedictus sit Deus noster, cuius vndiq; sufficientibus rebus fruimur, cuiusq; semper bonitate viuimus.

Hospes.

ברוך משביע לרעבים ברוך הוא ברוך
שמו וברוך זכרו לעולמי עד : ברוך א
אתה ייי מלך העולם הזן את העולם כלו
בחן בחסד וברחמים נותן לחם לכל בשר
כי לעולם חסדו וטובך הגדול תמיד לא
חסר לנו ואל יחסר לנו מזון תמיד לעולם
ועד כי אתה הוא זן ומפרנס לכל
פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון
ברוך אתה ייי ברוך אתה
ברוך אדוני הזן את הכל
אמן

Benedictus ille qui esuriẽtes ad satietatẽ vsq; pascit, Benedictus ille sit, Benedictum nomẽ eius, Benedicta sit eius memoria in sæculum.

Benedi-

Benedictus tu sis domine Deus noster, qui & fauore & bonitate, & benignitate multa hunc vniuersum orbē pascis ac reficis, Quiq; multa clemētia largiris omnibus cibum, Ergo in sempiternum tua bonitas perdurabit, Vt ergo tua illa immensa benignitas, nunquam nos destituit, Ita nec defuerint vnquam cibus ac potus, qui ad æternitatem nos pascāt, Tu siquidem ille es, qui pascis & reficis omnia. Aperis manū tuam, & satias omne viuum beneplacito. Benedictus ergo tu, Benedictus ergo tu sis Domine, qui pascis ac reficis vniuersa.

Amen.

Rhenardus Hadamarius Lectori.

Vt Calydonis aper fatū lachrimabile quondā,
Oeneios misere dispoliarat agros.
Lectio sic hostis, prolatio barbara, diuas
Phrasis Idumææ cōtaminarat opes.
Quæ modo colluuies certis exotica prompti,
AVGusti iaculis, emoritura iacet.
Leuibus hinc ventis tua sulcaturo profundum
Alnus, in hebræo tutior ire potest.

Erratorum quæ inter operas humanam incuriam fefellerant, Casti- gationes.

B. i. facie ij. pro ⊢ lege ⊣. B. ij. facie. i. lege, אֲפִים Eodem, phas est, lege fas est. B. ij. fa. ij lege, תנועות B. iij. fa. ij. volucres, sic, וַתָּשָׁב vattásob & rediit, ultiâ, Paulo inferius שֻׁלְחָן B. v. fa. ij lege כָּרִי B. vij. fa. i. פְּנִנָה Eodem fa. ij. lege semper fugit. C. ij. linea. v. Italiæ decus opponam, quam &c. nescios lege Nescios facie ij. lege additas fuisse, C. iij. lege sacri loco C. vi. lege superne inferneq́ue, extantium: D. ij. fa. ij. pro habeat lege habet, D. vij. fa. ij. similiue Eodē lege, רכילנה D. viij. fa. i. ורשתי אותיאות Item eodem וַתֵּרַע E. i. fa. ij. Gutturales, pa- lati. E. ij. lege huic suauitate proxima. E. ij. fa. ij. ipsum aliquanto. E. vij. fa. i. pronunciato le- ge, pronuncies, E. viij. fa. i. lege, à dagges pun- cto constringente, Nam sauá mutum etiam breues sequitur, tametsi tenoribus eleuētur. F. i. fa. ij. & cepit seu captiuauit: F iij. תנועות F. iiij arbitror futurum, F. vi. fa. ij. lege, legēdo præmittimus. G. f. fa. i. ונבלים hoc est, tametsi, fa. ij. מוזבית G. ij. fa. ij. שָׁמַיִם Item, וְהָאָרֶץ G. iiij. ברכת G. v. fa. i. quidem sola. M. i. fa. ij lege proparalepsin. Reliqua tu ipse facile deprehendes.

Rhenardus Hadamarius, ad Lectorem.

Barbaries olim Sicula truculentior aula.
    Captiuum studij traxerat omne genus.
Castalios tabo latices infecerat, ipsis
    Intulerat Musis sanguinolenta manus
Tuta Palestinæ nec erant sacraria linguæ,
    Seruitij miserum ferre coacta iugum.
Turbidus ingruerat sermonis abusus, & hirta
    Lectio, thesauros depopulata sacros.
Et loca fœdarant hostili plurima ritu,
    OEdipodionio vix retegenda viro.
Monstra sed (Alcides veluti Stymphalidas) ista
    Nouzænus calamis diffidit ille suis.
Hoc igitur solymis redit adsertore Camœnis,
    Libera maiestas, et genuinus honor.

אמר רב הלל
אם אין אני לי מי לי ובשאני לעצמי
מה אני ואם לא עכשיו אימתי׃
אמר רב שמאי
עשה תורתך קבע אמר מעט ועשה
הרבה והוי מקבל את האדם בסבר
פנים יפות

Augusti Seba-STIANI NOVZAENI,

de literarum ac vocum Hebraicarum natura, de'que prima emendata'que lectione Liber vnus.

SVNT apud Hebræos, literæ tantum viginti duæ, quarum figuræ, nomina, & potestates, ordine sequuntur. Figura id est, quod certis liniamentis atque tractibus, literæ corpus depingit, Nomen, elementi appellatio est. Potestas vero, ipsius in pronunciando valorem indicat.

Figura	nomen		Poteſtas.
א	אָלֶת	Aleph	F
ב	בֵּית	Béth	B
ג	גִּימֶל	Chímel	G
ד	דָּלֶת	Daleth	D
·ה	הֵא	Hé	H
ו•	וָיו	Vaiu	V
ז	זַיִן	Záin	ZD
ח	חֵית	Cheth	CH
ט	טֵית	Théth	TH
י	יוֹד	Iód	I
·כ	כַּת	Cáph	C CH
ל	לָמֶד	Lámed	L
מ	מֵם	Mem	M
נ	נוּן	Nun	N
ס	סָמֶך	Sámech	Z
ע	עַיִן	HHaaín	HH
פ	פֵּא	Pe	P PH
צ	צָדֵי	Tſade.	TS TZ CZ
ק	קוֹת	Koph	K Q
ר	רֵישׁ	Res	R
ש	שִׁין	Sin	S
ת	תָּיו	Thaíu	T

IN quo literarum catalogo quinq; recenſentur nempe במנפצ quæ paulo aliter dictionum fine quam ipſarum principio, attamen nihil variata poteſtate, ſcribunt. Siquidē iſtæ quatuor כנפצ angulos ſuos ſiue curuamina, in ima baſi, hunc in modum explicata porrigunt: ךןףץ. Porró מ cum alibi nimirum ſuſtentaculi ſui parte ſiniſtra nonnihil hiare ſoleat vel principio dictionum, vel intra corpus locata. Quando vocabulorum vltima claudet quatuor conſiſtens lineis quadri, aut potius quadranguli penè vndiq; coeuntis figuram repræſentat. Exempla ſunt, כַּרְמֶל Carmél, חֲנוֹךְ chanóch, נֹחַ Nóach נָתָן Nathán פַּרְעֹה Parhó רָדַף perſecutus eſt. צְפַנְיָה Tſaphoniá. עוּץ Hhuz מַלְכִּיצֶדֶק Malchitzédeck אַבְרָהָם Abraham. Quare cum igitur, alia ac diuerſa poteſtate ſaltem elementa, non ſunt. Non temere ſentiunt, qui literas Hebræorum vniuerſas, intra hunc quem dixi numerum, conſiſtere volunt. Sunt ergo magis in finibus dictionum ſiue commiſſuræ, ſiue protractiones iſtæ vocari poſſint, adſcitæ לַעֲשׂוֹת כְּתַבְקֹדֶשׁ יָפֶה אַפַּיִם exornādæ ſcripturæ gratia q̃ neceſſitatis, vt in germanico atq; vulgari ſcripto videre phas eſt, quaſdam ornatius vocū occupare principia literas, quaſ-

dam intra contextum insertas collocari melius, nonnullas etiam non nisi fines & vltima clau- dere, vt Von gottes gnade vnnd geyst.

De punctis vocalibus.
Caput secundum.

PORró cum nulla sit, in toto literarũ ordine, vocalis exibilibus quibusdam notis, paruisq́ pũctis voces suas exprimunt Hebræi, quas ob id נְקוּדוֹת nakudóth .i. tenuia quædã puncta siue στίγματα appellare consueuerunt. His equidẽ notulis cõsonantes literas promouẽt, faciuntq́ sonare. Sunt em̃ literæ habitus quidã duntaxat, aut signa, quæ cũ articulata hoĩs vox exprimit, vtcunq; figurant os pronunciantis, atq; gubernant. Non ipsæ quidẽ voces sunt, sed formandarum vocũ tantum indices. Cum itaq; puncta de quibus agitur sola constituãt vocem & motũ, imò vitam alioqui mortuis literis inspirent, recte sane à veteribus תְּנוּעוֹת tanuhhóth .i. motiones appellatæ sunt. Sunt aũt numero decem, quinq; quæ perpetuo longas vocales præstant, rursum quæ breues constituant quinq;.

Maiora puncta (quæ Latini longas vocales appellant) sunt, quæ per se liberã pnunciationem habẽt. i. q̃ cũ ea sola cõnecti litera cõsonãte possunt, à qua primus in ore nisus concipit, fauciũq; conamen æditur, ita vt nunq; cũ ea quæ à

tergo

tergo sequit͂, intra dictionis complexum hærere possint, vt kaméz, tzére, chireck iod cholem, vau sureck, de quarum virtute latius infra, hic simplices tantum figuras quid'q͂ singula pronunciationis habeant, omnino crassa (quod aiunt) minerua ostendam.

A Primũ est kámes, trãsuersa linea, sub lr̃a iacens, cui quidẽ ad imũ exile punctũ subdit͂ ׳ q̃d scribarũ licentia (quos סוֹפְרִים appellãt) ĩ hãc quã nunc publice vulgo'q͂ figurã habet, cõmutauit: ipsius ꝓnunciatio atq͂ potestas, est a porrecti apud latinos, vt אָ בָ גָ דָ הָ A, ba, ga, da, ha.

E Tzére q̃d alio noĩe exiguũ kaméz dicit͂, etiã sub cõsonãte lr̃a disparsum iacet. Sũt duo minuta pũcta, quorũ alterũ, alterius latus claudere videt͂, e longũ, vt אֵ בֵ גֵ דֵ הֵ וֵ זֵ חֵ טֵ יֵ E, be, ge, de, he, ve, zdé, che, the, ie, constituet.

I Tertium est chíreck iód, punctum quidem quod ad figuræ corpus pertinet, valde minutum, etiam sub imã literam depressum. Atqui cum i longam vocalem Hebræis faciat, perpetuo post se, in literarũ serie tñ, iód trahit, ceu proxima cum hoc elemento affinitate iunctũ sit, vt אִי בִי גִי דִי הִי וִי זִי I, bi, gi, di, hi, vi, zi.

O Chólẽ, o ꝓductũ valet, vno stigmate, eo'q͂ minimo, solũ sup̃ lr̃am figurat͂, & ne cũ accentu rabia, q cõmatis in sistẽda or̃onis parte, munere fungit͂, cõmisceas, sinistrũ elemẽti latus occupat.

Nonnunq̃ & vau, propter ſcripturæ plenitudi=nem, ipſum aff.nitatis natura conſequitur, vt אֹ בֹ גֹ דֹ vel אוֹ בוֹ גוֹ דוֹ חוֹ O, Bo, Go, do

Poſtremum inter maiora puncta (hô. eſt Sureck, quod vt non multum á ſuperiori ꝓ latione differt, ita & ſitu quoq; non admodum diſtat, ſiquidem cholem vt vnica inter vocales notas ſupra literam ſuam aſſurgit. Eum ad mo=dum Sureck intra ſolius vau, ceu matris gremi um ſeſe continet. Solum itaq; ſignum hoc intra literarum ordinem atq; contextum ſeſe tuetur. Nam reliqua ad vnum omnia, præter chólem perpetuo ſub ima baſi inferne collocantur. Pro=truſis labijs & in orbem coëuntibus rotundio=re mugitu pronunciatur, quemadmodum ve=teres quidam Loumen & ſcribebant & pronun ciabant, vt אוּ בוּ גוּ דוּ Ou, bou, gou, dou.

Puncta breuia præter literam quam habẽt à fronte conſonantem etiam à tergo proxime ac cedens elementum ad conſtituendam ſyllabam aſſumunt. Quamobrem haud quaq; ſola ſeor=ſum faciunt ſyllabas, ſed inter vtramq; literam, hoc eſt, ſuam & proximam, ceu vinculis aſtri=cta, coacte ſpirant, vt prima in מַלְאָבִי mal, a=

A Prima inter correptas voces eſt Pá= (chí. thach linea recta conſtans, quæ in pronunciãdo os hominis diducendum eſſe commonſtrare vi detur, valet a clarum, quidam docendi gratia Itali=

Italicum appellant, vt אַב אַג אַד, ab, ag, ad.

E Secundæ nomen est páthách páruum, hinc forsitan appellatione ducta, quod simili propemodum oris figura diducat labia pronunciantis quemadmodum páthach. A figura quoque plærique vocarunt zégol. Duabus enim notis vt in tzere pene coeuntibus, tertia decenter æqualibus vndique spacijs subditur, vt אֶב אֶג אֶד Eb, eg, ed.

I Chireck exile punctum i valet, vox tenuissima cum sit, fere per dentium rimulas erumpẽs minimo etiam puncto habebat opus. Nec adeo dissonum est quod quidam à חִרֵק charáck dentibus fremere, puncto nomẽ indiderunt. A rabbinis etiam chiréck baló iód, id est, chireck sine iod appellatur, eo quod in hoc ordine contracta rum vocum nunquam post se iod ferre possit, vt שִׁמְעוֹן simhhón.

Kaméz chathúph siue מְלֹאפּוּם figura quidem à sui nominis voce longa, kaméz, non differt, sed potestate. Illud eñ á longum, hoc o breue constituit. Quapropter cum ad sequentẽ sese literam pertinet, aut daggés, aut sauá, post se natura desiderat. Alicubi vero cum dictionis vltima vocalis est, per macképh accelerandi properandique notam ad maturandum sonum astringitur. Nonnunquam autem & in quibusdam verborum futuris, præeuntem accentũ habet. Por

ró ne vocalis iſtius incognita vis, rudioribus imponat, Hiſpani doctores, hac in re ingenioꝝ̃ imbecillitati cõſulẽtes, ſauá, dextero lateri adne-ctunt amphiboli deuitãdi gr̃a. Tametſi & iſtuc q̃q; aduerſus pũcti naturã geniumq́; fiat, quẽ-admodum in ꝓgreſſu cognoſces melius. Exempla ſunt ĩ ſequẽtibus dictiõibus primæ ſyllabæ אָכְלָה ochlá cib⁹ חָכְמָה chochmá ſapiẽtia eru-ditio, כָּל־עוֹף colhóph oẽs volucres וַתָּשָׁב vattáſob, & rediꝫt vltima kamés chathúph, ad diſcrimẽ kames rachab cognoĩat. O breue cõſti-tuit, hæc etiã nũc vulgo ſic ſcribunt, חָכְמָה, כָּל Vltima vocalis correpta eſt kibúz ſaphatháim ab aſtringẽdis colligẽdiſq́; labiꝫs, nomẽ habet. Exilius omino quiddã magiſq́; tenue q̃ שׁוּרֶק inſpirat cõſonãtibus, noſtri v gallicũ appellaue rũt. Quibuſdã ĩ dictiõibus imitãt germani facil lime, dũ ũ duabus ſuperne notulis inſignitã ex-primũt, q̃ties aut ianuã dicere volũt, aut oſcula-ri, thur, kuſſen. Tria atq; ea quidẽ minima pũcta cõplectit, leuã verſus à dextro gradatim aſcẽ-dẽtia vt prima, in שֻׁלְחָן ſulchán mẽſa אֻם vm נֻם dum &c. Vt aũt ꝑcipias cõpẽdioſius q̃ vo-lumus omnia, aliquot ſyllabarum formulas q̃ tibi & vocum & literarum vtcunq; commõ-ſtrare poſſint naturam, ſubieci. In præſentem ita-q; tabellam quæ diſcriminatas voces continet, oculos deflecte.

Vocales porrectæ.

אָ בָ גָ דָ הָ וָ	A, ba, ga, da, ha, va
אֵ בֵ גֵ דֵ הֵ וֵ	E, be, ge, de, he, ve.
אִי בִּי גִי דִי הִי וִי	I, bi, gi, di, hi, vi.
א ב ג ד ה ו	
אוֹ בוֹ גוֹ דוֹ הוֹ ווֹ	O, bo, go, do, ho, vo.
אוּ בוּ גוּ דוּ הוּ וּוּ	V, bu, gu, du, hu, vu.

Vocales correptæ.

אַב אַג אַד בַּג בַד	Ab, ag, ad, bag, bad.
אֶב אֶג אֶד בֶּג בֶד	Eb, eg, ed, beg, bed.
אִב אִג אִד בִג בִד	Ib, ig, id, big, bid.
אָב אָג אָד בָג בָד	Ob, og, od, bog, bod
אֻב אֻג אֻד בֻג בֻד	Vb, ug, ud, bug, bud

De punctorū diſcrimine.
Caput III.

ATqui maiora pūcta cū p̄ ſe liberā atq; expeditā reddant vocē, quēadmodū ſup̄ dictū eſt, atq; id quidē oīno citra proxime ſequentis elemēti cōmiſtionē, neq; daggés, neq; ſauá mutū poſt ſe poſſunt ferre. Abrūpūt.n.hæc duo vocē, & velut neruis impediūt, alioq liberū vocis exitū. Plærūq; ꝟo qn̄ iuxta ꝓductā vocalē accēt⁹ cōſedit, mox proxima lr̄a dagges intēdēdi notā intra ſeſe recipiet, vt יָמָּה לָמּוֹת quæ tn̄ ita ꝓnūciāda ſunt atq; acſi יָאמָּה לָאֻמּוֹת iáāma mare ꝟſus, láamma q̄re,

ecquid scripta essent כדי להפריד בין הקמץ והדגש Cadélahaphríd ben hackamés vahadadaggés, id est, vt vel ita demum possis cõmode à dagges inter pronunciandum separare camez authore Rab Iacob בן חיים Consimilis sanè distinguendi ratio est, quum dictionis fine, consonans, longam vocalem, sed accentu eleuatam excipiet. Vbiq; enim libere citráq; sequentium literarum complexũ pronunciant, vt אברהם Abrahám quo quidem loco kamez postremũ totis viribus intendendum, & velut congeminandum est, ne sauá, quod in vltima litera clàm delitescit, ipsum constringat. Enimuero huius tam efficacis potentiæ caussam doctiores Rabbini tradunt quod cum voces productæ, literas (quas אהוי symbolicas appellant) siue palàm adscriptas, siue clanculum delitescẽtes genuina quadam attrahendi natura post se requirant semper, necessario non modo liberiorem, sed etiam validiorem vbiq; pronunciationem: q̃ reliqua puncta desiderare, q̃ enim quæq; maxime extẽdetur, tam expressissime ad aures quoq; vocem proferet suam.

Ex quibus patet & breuium natura, quæ in omni loco diuersa fere officia exercent. Nam post se venientes literas cum ad daggés, tum ad sauá quoq; quod sono caret coarctant. Quamobrem & intra sequentis literæ complexum capria

ptiua ſonant, & omnino abruptum quiddam, fractumúe ad aures proferunt. Si non accentus, qui & his quoq; interdum adſcribi ſolet, vocalis natura correptæ ceu vincula, quibus aſtricta ligata'q; fuit diſſoluat, diſrumpat, & tanq; eui denti morandi nota ſolutam extendat, vt דַּבֵּר dabbér loquere קָדְשֶׁךָ kodſécha ſacrarium tuum. Daleth cum páthach a daggés. Item koph cum kaméz chathúph de proximo à ſauá excipiuntur. De accentu vero breuem alioqui vocem exporrigente exemplum eſto וַיִּבֶן vaiiben & ædificabat אֶרֶץ éres terra מֶלֶךְ melech rex.

Poſtremo nec mutas illas אהוי literas, hoc eſt citra punctum adſcriptas, à tergo, vllo vnq; pacto ferunt. Habet tamen neſcio quid latentis energiæ, iuris'q; proprij, præter cætera, vocale punctum zégol, videtur enim cum vtriſq; pro miſcuam habere naturam, ſiquidem breue cum ſit, recte quidem poſt ſe daggés, interdum etiã ſauá claudendis finiendiſúe ſyllabis aptam notã admittit. Ex longarũ autem ſiue productarũ vocum communione, perinde atq; porrecta vocalis eſſet, præter conſuetudinem præter'q; breuiũ naturam, ſæpenumero etiam ab אהוי (vt eas à tergo quieſcentes habeat) non abhorret, ſicut vides i דְּבָרֶיךָ גֹּלֶה פֶּלֶא péle, golé, dabarécha, miraculum, reuelans, exul, ſermones tui.

Cæterũ tam longa q̃ breuia puncta מְלָכִים

mala

malachim.i.regũ noie censent,q̃d ad constituen=das inchoandasq́ voces, ex æquo oĩa dominentur. Non em̃ vel hiscere quidem labijs, aut vllũ cumq́ minimũ vocis strepitũ ædere queas, nisi vocales exitũ dederit, atq; oris claustra reserauerint. Cõsonãtes ergo lr̃as, q̃ conamia tm̃ & nisus quidã sunt, imperio suo, vt supra dictũ ē, gubernant, tametsi int̃ sese temporũ spacijs atq; discrimine variẽt. Plus em̃ moræ & interualli אֵי voces lõgæ requirũt, q̃ breues אַ אֶ אִ Quapropt̃ lõgas p̱ duplicatas, siue geminas vocales, cõtractas tñ, experiundi gr̃a principio, donec legendi cõparaueris vsum non incõmode p̱feres. Breues aũt p̱ simplices tm̃, quibus semp̱ à tergo proxima cõsonãs adhærebit, vt בְּרֵאשִׁית בָּרָא bareêschiith, baâ, raâ, in principio creauit, יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ Iithiazzabú malché áres. Astiterunt reges terræ &c. Ca. IIII.

De Sauá puncto seruili, & quõ cõponat̃.

PRæter decẽ pũcta vocalia, adhuc vnũ habẽt Iudæi, hac quidẽ figura : sed nomine, sauá. Qd' equidẽ haud aliter q̃ Proteus, aut vertũnus q̃spiã in omnẽ sese formã, habitũq́ trãsformat, imitat̃ em̃ oẽs alias voces (si qñ p̱fert̃, nõ em̃ perpetuo sonat) p̱latiõe. Adeo variũ atq; instabile pũctũ est, vt empusa esse possit. Siquidẽ nũc a, nũc e, interdũ i, nõnũq̃ o, alibi vero & u q̃q; pro diuersis lr̃arũ adfectibus, cũ quibus nectit̃, repræsentat.

ſentat. Cũ itaq; certi ferè nihil ſtatuat, neq; in dictione monoſyllaba ponet̃ vnq̃, neq; accentũ ferre, neq; dictionis principio cõgeminari poterit. Alienũ planè à reliquarũ vocũ natura, q̃ cũ in ſyllabis cõſtituẽdis regali quadã maieſtate præemineãt, iſtud aut p̃currendo, aut comitãdo, illis ſeſe miniſtrũ præbet. Quãobrẽ veterũ grãmaticorũ prudentiſſimi iuxta ac doctiſſimi, vocalis pũcti noĩe haudquaq̃ ſunt dignati, ſed oẽs vno ore מְשָׁרְתֵת Maſarétheth. i. miniſtrãdi notam, aut בַּר חַמְצִרָא. i. anguſtiæ filiũ, nimirũ ꝓpter calamitatẽ & ſeruitutis miſerias, quibus obnoxiũ eſt ſauá, appellauerũt. Doctiores certe rabini veteres cũ recẽtioribus ferè p a, vno cõſenſu efferendũ eſſe ſtatuũt, vt מְנַשֶּׁה manaſſé שְׁמוּאֵל Samuél כְּנַעַן Canáhhan, quã eqdẽ lectionẽ & ſeptuagita q̃q; inẽp̃tres ſæpius ſeruaſſe vident̃, tãetſi inẽdũ obſcuri9 rotũdiuſúe, inẽdũ vero ducti9 atq; repreſſius, vt hic ad e, illic ad o, magis declinet, ꝓnũciauerit, habent nãq; duo hæc vocalia elemẽta (Victorino teſte) cognationem quãdã: ita'q; facile fieri potuit vt alterũ ĩ alterius virtutẽ ꝓpt̃ affinitatẽ trãſiret, exẽpla ſũt שְׁלֹמֹה Σολομῶν ſolomõ רְחַבְעָם Rachabhhám Ροβοάμ Roboám ſolomonis filius פְּנִנָּה phanĩná, Græci Φεννάνα phennána verterũt, hæc fuit altera Elkaná vxor, ſamuelis p̃mo. Porró qua ratiõe ꝓnũciando variet ſauá. Itẽ q̃ñ legendũ ſit, q̃ñ nõ, infra certis regulis commonſtrabimus.

Ob-

Obseruabis & illud, sauá simplex (quod tamen aliâs proferri solet) cum propter accelerandi naturam, tum propter instabilitatem suam, sub literis gutturalibus אהחע non poni. Siquidem ab his ceu capitalibus hostib⁹ semp fugiat. Habēt em̄ istæ præ cæteris, nescio quid difficultatis, atq; in efferendo (cum ventosæ ac spiritales sint) tardioris moræ. Difficilius enim cum nullis reliquorum proferendi instrumētorum adminiculis iuuentur, exeunt. Cum itaq; sauá motu rapidissimum sit, celerrime'q; proferatur, in vnam syllabam cum prædictis literis coire haud quaq; poterit. Est itaq; decenti quadam tēperatura atq; grauitate miscendum. Quapropť igitur cum kamez ֳ - & zegol ֱ componitur dilatandæ pronunciationis suæ gratia. Neq; tamen eó temporis aut q̄titatis assurgit vt vel lōgis vel breuibus conferri possit vocibus, nunq̄ enim siue simplex, siue compositum sit, solū dictionem constituit, vel accentum tolerat, sed omnino breuissima (si quæ docendi gratia desiagnari possint) vocalia constituit. Quoties igiť gutturalis litera occurrit, quæ propter grammaticam affectionem sauá requiret, ex his compositis commistis'ue punctis, vnum simplicis quidē loco substituimus, vt vicariam operam præstet pro cuiusq; literæ natura, vt eo melius atq; planius pressius'q; percipiatur id quod syllaba ex duobus contrarijs elementis compacta facere ne

quis

quibat. Commutat etiam & hoc loci veterem nomenclaturam. Nam hic non amplius ſauá, ſed חָטֵף nominatur, vt chathéph kaméz ֳ chathéph páthach ֲ chatheph ſégol ֱ nimirū quod raptus ſeu feſtina acceleratio ſit trium punctorū kamez, pathach (id enim חָטֵף ſignificat) & zegol, kamez autem hic puncti ſauá acceſſione nō vocem illam longam, ſed breuem potius quæ aliâs kamez chathúph cognominatur, ſignificat. Huius enim vocalem expreſſionē exitumꝗ potiſſimum chatheph kamez imitatur pronunciatione, vt אָהֳלוֹ oholó tentorium eius, non ahalo, vt à kamez racháb ſit chatheph kamez ſed à kames chathúph ſiue malepóum Chatheph páthach a breuiſſimū, vt יַעֲמֹד iáhhamód ſtabit conſiſtet chátheph zegol e rapidiſſimum efficiet, vt יֵאָסֵף iéezóph colliget auferet. In omnibus ipſa chathaphin vides ac perſpicis inter duos accentus elongandi, eſſe omnium vocum acceleratiſſima. Perſæpe vero in alienam hæc κακοφωνοῦντα linguam tranſfuſa: in vnam ſyllabā contracta coëunt, vt hiatum & duarum vocum hiulcam aſperamꝗ pronunciationem vitemus vt pro יַעֲקֹב iáhhakób Iacob et Iacobus effert.

De literarum figuris, & quomodo ſingulæ depingendæ ſint, ex veterum traditione.

Caput quintum.

QRiusq; autem ad potestates literarũ, earumq́ virtutes accingar, de figuris earũdem, & quibus vnaquæq; aut linea, aut corpore, constituat, prius vtcunq; prælibare, & cõmodissimũ & vtilissimũ esse existimaui. Nam si non probe literæ figuram perspectam habeas, omnino frustra, & vim ipsius, & quid valeat, cuiq́ è nr̃is respondeat peruestigabis. Siquidem ante omĩa elementi nota & character, non cognoscendus modo, sed etiam in animum infigẽdus est. Quã rem, dum quidã interpretum non satis diligenter animaduerterũt, factũ est, vt vel in rebus minimis grauiter hallucinarentur. Exiguus sanè hic est lapsus, vt Γαϊδάδ pro עִירָד chanochi filio. Item Raguel pro רְעוּאֵל quis legat: quando quidem non adeo multi refert fortassis, quo qs nomine seu appellatione censeatur. Tametsi ne ad istum quidem modum satis, quod à scriptura sacra adfertur, vnq̃ eludi possit. Nam ea, quæ à numine vel dicta vel scripta comperiuntur, firma atq; immutabilia esse oportet, vsq; adeo vt ne apicem, aut iota quidem minimũ negligas, multo minus inscitia transmoueas. Quod si locus sit, in quo vel vna, eaq́ minima, vel mutata, vel transposita, vel expuncta litera, spiritus sancti voluntas non consistat. Nonne ad eum modum, qui oscitanter explanabit, falsarius aut proditor potius, habendus sit q̃ interpres.

Pro-

Proinde vt non postremum est, vnamq̃q; literam discriminatim agnouisse, Ita quoque vt istuc facere commode possis, non minimum operæ, in eam rem tibi à me collocabitur.

Principio itaq; quod equidem ad orthographiam spectat, alphabetum Hebræis duplex esse depræhenditur. Alterum, quod vt est, & habetur quoq;, altero multo prius atq; antiquius, ita etiam multo q̃ alterum, minus corruptum est, ac minus deprauatum. Quod vtiq; & miraculi vice esse possit. Nam cum nulla natio sit, nullus populus, qui tam varijs, tam'q; iniquis grauibus'q; fortunæ casibus obiectus sit, atque Hebræorum ecclesia: mirum est in tantis calamitatibus, tantis miserijs, exilijs, proscriptionibus, inter barbaros quoq;, vel vnam saluam mansisse literam, aut vllum vocabulum genuinam illam & primam linguam potuisse referre. Quamobrem quid aliud dicemus, q̃ diuina bonitate, & in perpetuam nominis de hac gente memoriã, quicquid id est monumẽti superesse. Proinde cum hoc sit, & antiquissimum, & minus deprauatum, non minus Græcis, Barbaris, Hispanis, Aphris, Syris, Ponticis, atq; reliquis, quocunq; gentium terrarum'q; sint dispersi, q̃ nostris quoq; Iudæis commune est, om̃ino modica literarum apicum'q; (qui literarum partes constituunt) varietate distinctum. Eadem ab omnibus veneratione, acceptum, atq; religione

seruatum, quod hoc etiam patres illi prisci & veræ fidei, & omis virtutis viua quædam exempla Abrahám, Iischac, Iaacob & qui longo deniq; post tempore, Israeli dux & liberator à dño datus est Mose, cæteri'q;, in transcribendis legibus sacris, & diuinis illis ad posteritatem transmittendis præceptis, sunt vsi. Quamobrem veteres quidam Rabini, nimirum vt rudiores, vel ipsa nominis appellatiõe, ad exosculandũ, atq; conseruandũ á patribus transmissum, acceptũ'q; donum pertraherent: hoc Abcdarium כְּתִיבָה אַשּׁוּרִית scripturam assyriacam appellauerũt. Nempe quod à maioribus illis, qui ab Assúr primum ad Cananæos, hospites venerant ac peregrini, ista scribendi ratio, pingendi'q;, sit vsurpata. & ad posteros transmissa.

Cuius rei & inter recentiores quoq; חָכָם מִבַּל הַמְּרַקְרֵקִי Rab. Elias Leuita, post Abrahamũ medicũ, cõmeminit. Pingẽdi character (inquit) quẽ germani nostri breuitatis grã, nõ sine culpa tamẽ simpliciter כתיבה nominãt כְּתִיבָה אשורית character assyriacus, aut scriptura assyriaca, dicendus est, לפי שהעלו אותו עמהם מאשור Atq; id equidem, quod eum ipsi ex assyria secum exportauerint.

Porró cum huic Rabbinorũ iudicio, diuus Hieronymus alicubi suorũ operũ, refragari videatur, cuius sententiã, quæ apud cordatos õẽs

&

& Christianos hoĩes plurimum vbiq; & põde
ris et authoritatis habere meret. Vt hic nõ refellã
ita nec prorsum sũ ãplexurus, sed huic cõtrã stu
diosis hoĩbus, Picum illum nõ modo mirãdu=
læ suæ, verumetiam totius Italiæ decus, quàm
humaniter atq; modeste Hieronymi sententiam
interpretetur adferam, qui in epistola ad ignotũ
quendã amicum, ita scriptum reliquit.

Et vt ad ea veniã (inquit) q̃ de Chaldæorũ he
bræorũq; lr̃is, desyderas: percũctatus sum ego
sæpe Mithridatẽ, & multos Hebræos: de his
quæ apud Hieronymũ in galeato ꝓlogo legũ=
tur, vbi ille scribit, eosdẽ olim fuisse Samarita=
norũ & Hebræorũ characteres Ezdram aũt post
instaurationẽ templi sub Zorobabel alias adin=
uenisse lr̃as, quæ nũc sunt in vsu, nescios se, huiꝰ
mutatiõis oẽs prædicãt, & (q̃d maius est) ꝓ cõ
perto habẽt, ĳsdẽ, quibus nũc vtimur in hebrai
ca lr̃atura, apicibus, vsum & Mosen & patriar=
chas antiq̃s oẽs, cui sentẽtiæ, vt nũc mihi subue=
nit, fidẽ maximã facit, sciẽtia Cabalæ, cuius scri=
ptores, q cũ ip̃o Esdra in synodo fuerũt, sub ip̃is
lr̃arũ characteribus & figuris, q̃bus nũc legẽ de
scriptã habemus, dissimulasse Mosen diuina mi
steria, & voluĩt & ꝓbãt, q̃d esse nullo mõ pos=
set, si alĳs Moses ab his, q̃bus nũc vtimur chara=
cteribus, vsus fuisset, quo tñ tutari dictũ Hiero
nymi possi, hoc vnũ hẽo q̃d nuꝑ legi in cõmẽta
rĳs libri, quẽ paẽ ãtiquus Abraham de creatioe

 edi=

edidit. Dum enim duas illas & triginta portas, quarum méminit, autores interpretantur, Dicunt enim numerũ illum ex decem numerationibus & duabus ac viginti literis conflari. Reliquas autem literas, quæ ſunt caph, mem, nun, pe, tzade, quæ duplices dicuntur, quarum characteres ſunt כך מם נן פף צץ ab epiſcopis, ſiue præfectis additos fuiſſe. Hoc forte Hieronymus, intellexit, cuius teſtimoniũ & haberi apud oẽs, oĩbus in rebus, debet & habetur profecto, apud me ſanctiſſimum, Hactenus Picus.

Quo ſane ſcripto, quid obſecro pro noſtra ſententia, potuit adferri accommodarius, quid etiam clarius dici potuit? Cum itaq; rationem iſtam ſcribendi verum illum hebraicæ linguæ characterem conſtituere, eum'q; veterem illum eſſe, quo & patres quoq; ſunt vſi: compertum ſit. Non inutiliter operam ſuam locauerunt, Iudæi quidam, qui tanti muneris etiam conſeruãdi gratia, de literarum conſtitutione libellos varios conſcripſerunt, inter quos & Rabi Akiba, Rab abraham medicus, & alij plæriq; connumerandi ſunt, quorum nos & veſtigia atq; authoritatem ſequimur.

Alterum vero alphabetum ex ſuperiori manauit, ſed cum magis ductum, & ferè cuiuſq; prouinciæ, in qua Iudæi exilij ſui pœnas luunt, genium ſapiat, longius à ſuperiori & figuris & liniamentis deuiauit. Videmus ſiquidem aliter

paus

paulo quasdam literarum formas hispanos, aliter ferè Arabes, multo omnium diuersissimo modo, germanos nostros exprimere. Et vt semel dicam, quot sunt hominum manus depingentium literas, tot ferè scribendi rationes diuersæ reperiuntur: Ex quibus omnibus hæc vna tamen & probatissima & optima censebitur, quæ, aut quàm proxime ad assyriacam illam accedat, aut saltem quàm minimũ ab illa differat. Hanc autem (quod singularum prouinciarum aut singulorum hoim potius sit) כְּתָב הַמְּדִינוֹת (Abrahamo teste) hoc est prouincialem aut patriam, aut vernaculam, scripturam, appellare licebit.

Præterea cum pro cuiusq; ferè describentis ingenio facile mutetur, nihil cum ea sacrum sed cõmentarios tantum, epistolas, & alia quædam, quæ byblica non sunt, scripta deprehendes.

Ad hæc, cum & facilioris ductus sit, & minori opera constet, vulgo vt est ad imitandũ facilior, ita quoq; frequentius vsurpatur. Altero vero hunc in vsum ferè solum destinato abcdario cum difficilius forte pingeretur, vt eo tantum quicquid aut sacrum, aut sacri loci esset, nimirum quicquid è sacris illis voluminibus desumptum, ceu sacra res sanctioribus etiam characteribus depingeretur.

Ex his itaq; cum facile cuiuis constare possit, quàtum incommodi, ex non bene agnita, aut ne-

glectim præterita literæ forma nascat. Item qui nunc vulgo Hebraicæ linguæ, verus & genuinus character esse dicat eruditis, præterea q̃ multiplex sit scribẽdi ratio. Nunc ad depingẽdi præcepta, & literarũ formas (quemadmodũ institueram principio) me conuertam. Primũ assyriacæ scripturæ exemplar, q̃tum fieri poterit simplex, emendatũ, atq; absolutũ proponens, citra oẽs lasciuientiũ scribarũ inflexiões, ductus, connexiones: vt vel ita nihil obstaculi sit adolescẽti studioso, quo minus, nõ mõ integrã cuiusq; literæ figurã assequat, sed etiã cuiusq; figuræ singulas portiones.

De constitutione Aleph.

Aleph, in hunc ferè modũ cõponitur, si prius latiori calamo (q ad hoc picturæ gen⁹ adhibebit) à sinistra, in qua quidem figuræ parte, eminẽtior est lr̃a, lineã traxeris dextrorsum oblique declinantẽ, atq; descendentẽ, cui supne ferè ad mediũ, iód extrema ima'q; cauda, inferne aũt vbi tñ maxime leuata est, vau inuersũ annectit. Obseruata q̃tum equidem fieri possit, vtrimq; (quæ in omnibus quoq; literis vni-

ce spe-

ce ſpectanda eſt) proportione, hoc eſt, vt iód, lineæ cui ſuperne inſidet ſupremam cuſpidem aciemúe, longitudine non excedet, ita nec vau in ima literæ parte, lineæ ſuæ ſpacium ſuperabit.

De conſtitutione Beth.

ב

Beth, duabus atque ĳs etiam tranſuerſis, lineis conſtituitur, inferiori autem quā quæ ſupra incumbit, aliquāto protractiore, ac nonnihil dextra ſui parte ſurſum reflexa, quas deinde tertia inſtar columnæ erecta (vbi inferior ſurſum afflectitur) connectēs, ſuperiorem etiam, minuta cuſpide tranſfigit. Quod equidem vel eam ob rem fieri crediderim, vt appareat vndiq; Beth angularis figuræ eſſe literā. Siquidem hoc nomine à Caph, quæ ad obliquum eúmque rotundatum flexum tendit, differre putatur. Tametſi hodie plurimi ſint, qui ex ima literæ parte, hoc (qualecunque diſcrimen eſt) ſoleant animaduertere.

Præterea in hac, quemadmodum in alĳs penè omnibus literis, obſerua figuræ ductum, vel à puncto, vel ab acie quadam ſurſum exacuata, fluere.

De conſtitutione Gimel.

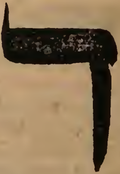

Gimel, aut ex vau longius quidem protēſo, cui ad imum ſiniſtra ſui parte craſſius punctum, iód, nō abſimile acceſſit, aut ex nun inferiori literæ ſeſſione diſſecta componitur, etem̄ facillime, niſi caues cū huius elemēti figura permiſcebitur. Vitabis autem id mali, ſi caudam aliquanto largiorem adieceris.

De figura Daleth.

Daleth ex beth, inferiori reſecta linea, componitur, quidā ſuperiori (quemadmodum & in beth quoq; fieri obſeruauimus) linea, dextra ſui parte ſtātem illam, ac literæ corpus ſuſtinentem leuiter hunc in modum circumuoluūt. Literam inuerte, & gnomonem, planiſſime expreſſeris.

De conſtitutione He.

He

He ex Daleth componitur, cui à sinistro columna ceu fulcrũ quoddam, idq; erectum, haudquaquam superne superiorem lineam contingens, subijcitur. Quem certe meatum, quantumcunq; minimũ etiam, si clauseris, obstruxerisue, pro He tibi cheth formabitur.

De constitutione Vau.

Vau à iód, sola lõgitudine atq; protensa linea differt.

A sinistra lineam transuersam eamq; minimam, breuissimãq; dextrorsum ducito. Deinde si calamum ad læuam reduxeris, ibiq; desinas in exilem quandã asperitatem iód depinxisti.

Quod si vero ad imum vsq;, nonnihil arundine obliquata, aut ære dextrorsum incuruato, lineam traxeris, versus mensuram contingens, Vau litera consurget.

De constitutione Zdain.

Zdain, ſuperiori tranſuerſa, cornuta vtrinq; ac cuſpidata, etiam contractiori linea conſtat, cui breue & craſſum quoq; velut in malleo manubrium, ne cũ vau commiſceri poſſit, appingas. Aliȷ in hunc modum, aliȷ vero ſic compoſuerunt.

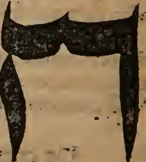
De conſtitutione Cheth.

Híc omnino nihil, præter illud quod ſupra diximus adȷ́ciendum eſſe putaui, niſi quod Rabbi thammius (citante Abrahahamo) hanc literam putet eſſe gibberoſam. Sic enim ille ſcriptum reliquit,

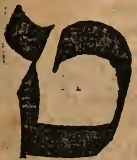
יש לעשות שני זינין עם החוטרת וגם
מקל זקות לצר שמאל

Omnino (inquit) componenda ſunt duo zain cum extante gibbo, ita tamen vt virgula ſiue erecta linea à ſiniſtra literæ parte ſurrigat in hunc modum, Verum quanq; id quoq; & Rabi hakiba qui rationem alphabeti ex profeſſo conſcripſit, placuerit at

rit, attamen vulgo Salomonis ſententia vſu recepta manſit qui בְּגַג הַיְשָׁרָה bagag haiáſará.i. cum ſuperſtrato, ſiue tectorio, ſiue tegmine recto, depingendam hanc literam eſſe voluit, non ſinuoſo, aut in obliquam curuitatem flexuoſo.

De conſtitutione Theth.

Theth primum, ex zdain, deinde ex caph, de cuius figura ꝓxime dicam, ſed

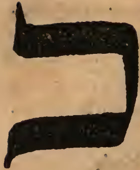
imperfecto, ferè componitur.

Operam dabis, vt ima parte conſolidetur. Præterea ne ſuperne literæ flexum ductumúe, nimis dextrorſum incuruatum, intus agas. Nam ita, cum phe curuato, multam habet hæc figura ſimilitudinem cui zdain adiectum eſt.

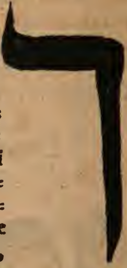

De iód ſupra dictum eſt, Attamen coronarum aut punctorum ſuperne extantium, vide, vt rationem habeas, niſi omnino malus velis eſſe pictor.

De conſtitutione Caph.

Caph plicatum duabus itidem lineis, verum æqualibus atq; transuersis, constat, quæ ꝑ subobliquam, dextram versus lineam, citra angularem siue aciem, siue asperitatem, combinantur. Inferne superneq; vbi committuntur, obtusam literæ figuram reddũt.

Quod si tm̃ extra, q̃tũ intra versum est, protraxeris, talis certe figura resultabit, quæ noĩbus, verbisq; caph terminãtibus, à priscis adaptata ẽ.

De constitutione Lamed.

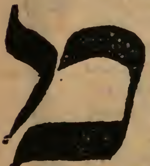
Laméd duas ĩ sese literas cõplectitur vau & resch, Etẽm prius vau cũ duabus cuspidatis aciebus pingimus, lõgiori linea, recta ad imũ descendente, à q̃ rursum ꝑ trãs

uer=

uersum, recta dextram petimus, quo cum peruentum est, molliter obliquato flexu, nonnihil declinantes, denuo versus sinistram, à tractu desistimus, qui ductus Resch (quæ inter rotundatas literas à Rabbinis numerat̃) describit. Quãq̃ & hoc quidam obseruarunt in imo puncto Lamed reflexum quendam, eum'q; modicũ esse qui magis præcedentem q̃ sequentem literam respiciat.

De constitutione Mem.

Mem quod apertum appellauerunt grãmatici, partim ex caph

plicato (de quo supra diximus) partim vero ex vau ad sinistram affixo nascitur, verum ita vt imam literæ seu basim seu sessionem appellare velis, nusq̃ contingat. Cuius rei nisi ratio constiterit tibi, facillime à vera literæ pictura, ad peregrinam aliquam descriptionem declinaueris. Potissima vero dignoscendi in hoc elemento nota est, in imo lateris sinistri, hiatus, et obliqua in tergo siue obtusa rotunditas. Quidam inferiorem lineam à beth mutuari credunt, cum sæpius ad angularem formam eam'q; exacuatã vbi

con-

conferruminatur tendere videatur,

Qñ aũt finalis erit litera, quatuor omino huic elemẽto accedũt anguli (quod euidens argumẽtum esse possit eorũ qui nõnihil cũ beth affinitatis habere credunt) Item vau sinistro adhærens, cũ subiacẽte aut substrata linea cõsolidatur,.

De constitutione Nun.

נ ן

Nun ex Gimel conficies, si nõ infractã sed integrã lineã substraueris, amputata quæ in gimel propendere soleat largius, atq; resecta cauda, Præterea & beth q̊q; dextra sui parte, propterea q̃d inferior superiorẽ lineã aliquãto spacio superet, cõferenda est. Eadẽ si vltimũ in dictione locũ occupabit, q̃ta q̃ta est, sese extra versum in imo, vbi curuata fuit explicabit.

De constitutione Zamech.

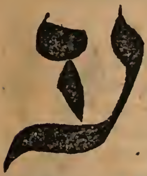
ס

ZAmech, trãsuersa linea primũ, a sinistra, modicũ capiente flexũ, in dextrũ ducit, vbi sensim nõnihil obliquato, atq; in imũ declinante calamo, circularit i gyrũ sinistrorsum vñ exijt, circũuertit, donec superna ã illã quã principio depinxisti lineã, aliquãta cuspide extantẽ, contigerit. A

mem

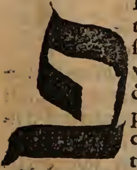
mem finali, in orbem rotūdata forma discernit.

De constitutione H Haain.

H Hain, vau literā, versus læuam aliq̃ntū ima parte reflexā cōtinet, à cuius deiñ medio vbi arcuato flexu sinuosa ē, in rectū, zdain excrescit. Caue bis inter depingendū, ne duo illi velut ex eodē stipite rami literæ bicipitis, hinc inde capita constituentes, superne committantur.

De constitutione Phe.

Phe, ex caph plicato constituit, cui à superiori fastigio vau, sed inuersū q̄dq; interiora lr̃æ penitus introspiciat supne colligatū depēdet. Tāetsi nō pauci Hebræorū doctores, angulari flexu, vndiq; exacutā esse doceāt, itaq; ꝓpius ad beth, q̄ ad caph plicatū accedere. Infernā elementi basim recta deorsum extrahito, & nascetur ea, quæ verborū finibus accōmodata est פֵּא פְּשׁוּטָה phe pasuthá, id est, phe iñ rectum exporrecta.

De

De conſtitutione Czade.

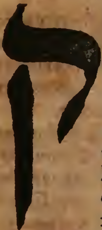

Çzade, ſiniſtra ſui parte ductum, & lineamenta nun imitatur, ſiue longitudine, propter dictionum fines, verſum excedat, ſiue angulis conſtituta ſuis, curuamina recipiat. niſi quod hic tergum, propter iód, à dextro, aduerſa cuſpide imminens, cuiq́; velut cedere videt, ſiniſtrorſum infractum habeat. Proinde, ne cum hhain (cui quidem literæ, figuræ qualitate proximum eſſe apparet) confundi poſſit, iód, non ad infimam literæ calcem, ſed illic, vbi fracta eſt, conſolidabitur.

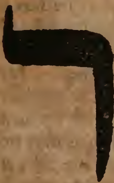
Exporrecta, protenſaq́; largius, inferiori linea, quintam, vltimamq́;, finalem literam, perfecte repræſentabit.

De conſtitutione Koph.

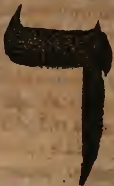

Koph, primum à læua, acuminato, multum literæ faſtigio ac vertice, lineam haud ita longam dextrorſum ducito, in obliquam flexionem recuruatam & redeuntem. Quam nō nihil intro, dimidium ſuperioris lineæ aduſq; ſpacium, vt reduxeris, hinc denuo dextramverſus ac modico ductu deorſum, terminato. Sed ita vt ſinuoſis alioqui anfractibus obliquatæ ſuperficiei, quæ ſupra incumbit (quē admodum & in He quoque expreſſum vides) lineam omnino in rectum extractam, quæq; verſus limitibus ob longitudinem cohiberi nequeat, ceu pedamentum quoddā fulcrúmue (ſi tangeret ſuperne) futurum, ſubtendas.

De conſtitutione Res.

Res, in nonnullis exemplaribus & ijs quidem, ferè quæ nobis aliquot iam ſœculis Bohemia & huius æmula Germania ſuppeditarunt (ī quibus ſane q̄d ad iſtā rationem attinet, nō adeo forſitan accurate, germana literarum pictura ſeruata eſt) cum

Daleth, aſſimilem vndiq; figuram habere videtur. Adeo, vt neq; facile (etiam ſi linceis plane ac ſerpentinis oculis perſpicias) ſi quid in vtroque elemento, diſcrepantiũ linearum ſit, ductuum ue, vel diſcernere poſſis, vel internoſcere.

Eſſet quidem quemamodum & à quibuſdã non inepte præcipitur, in Daleth, aliquantulo, eo'q; minimo gibbere extans inæqualitas, erecta linea ſuperior, interim Res litera obtuſum il lum obliquum'q;, & cui tumor à tergo eminẽs ademptus ſit, flexum, vndiq; cuſtodiente. Sed cum hæc à noſtris, qui veterum exemplaria trãſ ſcribunt hodie, multo omnium negligentiſſime, ſcribis plærumq; & indoctis & ineptis, ob ſeruentur negligentius, fit vt non modo huius ſacratiſſimæ linguæ nouis tyronibus, verum etiam & illis quoq;, qui iam annis plurimis hebraicantur, iſta ſiue affinitas, ſiue æqualitas, ſiue potius literarum confuſio, negotium faceſſat, atq; id quidem ſatis cum periculo.

Quamobrem ſingulos porrò moneo, huius ſermonis candidatos, niſi prorſus & operam & impenſam perdere malint, vt ea ſibi primum exemplaria deligant, quæ quantum fieri poſſit diſcriminatas literas habeant, quæ'q; ad veterũ præcepta (qui de his rebus cogitationes ſuas chartis mandarunt) quàm proxime accedant. Qualia ſunt quæ ſuperioribus ãnis, hoc noſtro ſæculo, incomparabilis ille typographorum

ὁ κορυφαῖος Daniel Bombergius, non latine modo, verum & hebraice quoque insigniter eruditus, exhibuit orbi christiano, nitidissimis sanè emaculatissimisq; trãscripta characteribus. Tametsi Constantinopolitanus ille typus, quo mihi ante annos aliquot grammaticum exemplar, cui לשון למודים epigraphe, Rabbi quidam eruditus descriptum ostendit, non omninò malus mihi visus est, propterea quod in eo linearũ ductus, seu columnarum, & suis in locis hemicycliorum quoq; flexus, mirifice distinctos, nõ sit operosum animaduertere.

Cum itaque non minimum, quo discentiũ ingenia iuuari possint, in approbato libro, ad probam iuxta picturam expresso, situm sit, paulo diligentius, tum etiam circunspectius, eos agere velim hodie, qui passim hebræa docent, vt non ita quemuis statim librum arripiant, sed eum tantum qui emaculatissimus sit, cũ delectu quoq; pueris commendent. Nam vt facile ab hoc studij genere inconsueto, teneriores incipientium animi absterrentur, ita vel maxime figurarum, & literarum incõcinna pictura, & lectionis asperitate, prorsus auertuntur, sed ad institutum.

ר

Res igitur à Daleth, vt ex supradictis fit manifestum, plurimum differre debet. Tametsi

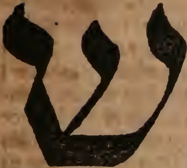
principio,non omnino dissimilem vtraq; tractum,sequi videatur,ac filum,,verumtamen si dextrum vtriusq; literæ latus pœnitus introspicias, vbi deorsum incuruantur, modo omniũ diuersissimo constitutas esse depræhendes. Siquidem Daleth cum eo, quod ab imo erecta linea,superiorem literæ trabem aliquãto dextrorsum protractiorem, magis'q; extantem habeat, etiam acuta cuspide, qua velut transfixa coit, superne nonnihil exasperatur.Quãobrẽ vt vno ductu literam describas,prorsus fieri nõ potest.

Atqui Res cum nullam vsq; eminentem vel tumorem, vel asperitatem hoc latere contineat, vno tractu, à capitis fastigio, ad imum vsq; calcem perducitur,adhibito quodam molli & circulari flexu,qui citra inæqualitatem existentem,deorsum obliquatur.

Præterea vbi ad iustam figuræ quantitatem litera deorsum ducitur, obseruarunt quidam, lento, & quod non statim appareat curuamine (quemadmodum & in amplissimorũ circulorum dissolutis partibus videre est) pendentẽ lineam ,nonnihil esse inflectendam.

Cum interim Daleth ex superna ac laterali,lineis rectis per rectũ angulum contignatis,gnomonis instar,constare videatur.Et, vt semel finiam,vt Daleth literæ Beth constitutionẽ & lineamenta sequitur,sic Res, imò pede reuulso, ex Caph oblique rotundata litera consurgit.

De constitutione Sin.

Sín, Elemẽtum vau ad læuam reductum largius (quemadmodum in Hain commonstratum est tibi) cum Zdain illic vbi desinit, ima corporis sui parte conuincit, multo hinc inde interuallo, ad lineam rectam vtriusq; literæ capitibus in rectum leuatis. Inter quæ oblonga verumtamen subtiliori cauda, iód interiectum Et donec angulum illum quem vtriusq; elementi conglutinatio facit contingat, porrectũ, collocatur. Quibusdã intermediam literæ partem, vau, quibusdam Zdain, alijs vero iód inuersum esse placuit.

De constitutione literæ Thau.

Thau, à Res, cum qua principio, Nun plicatum, i vnam corporis soliditatem coalescit, componitur. Quemadmodum & illi quoque visum est, qui librum Hazóhar scripsisse dicit, Simhon ben iochai. Neq; prorsus vllam cum Phe finali vel affinitatem vel similitudinem habet. Si tantum hoc caues, ne carminis septa, protracta magnitudine excedat, attamen supernum literæ tectum aliquanta prominentia exuberans, cum sinistro subiecto fulcro, vnitum, consolidetur. Tametsi et ab alijs quibusdam Rabbinis, nõ inter rotundatas literas, sed inter eas, quæ & angulis, & cornibus, exasperantur, collocetur. Quorum sententia si est vera, non Res, circulariter obliquatæ literæ structuram, sed multo potius Daleth exasperatam corõide figuram, sequetur.

Et hæc quidem hactenus, de scriptura cui ab Assyriorum prouincia, cognomentum veteres indiderunt, pro fide nostra, quantum & doctissimorum virorum vsu, & obseruatione quoq; non modica, nobis comparatum est, recensuimus. Nunc autem & eam quæ ex illa defluxit pingendi rationem, quam'q; vernaculam supra scripturam appellauimus, subiungam, vt vel ita demum commode iudicare possit, quisquis

modo

modo non ineptus ſpectator, aut iudex futurus eſt, quantum à ſuperiori, longo temporis interuallo, pro cuiuſq; ferè libidine deſcribentis, in peregrinum tractum deuiauerit.

Cæterum, quanquam tamen quæ & in hoc genere ſimpliciſſima depræhenditur, cum aſſyriaca ad amuſſim haud per omnia quadret, Attamen ferè præcipuis lineis, ductibus, curuaminibus, obliquitatibus, nō plane diſcrepare videt̃.

Proinde ſingularum prouinciarum, aut regionum ĩ quibus Iudæi degunt, ſingulas picturas ad animi iudicium, ſi reuocaueris, ad prius illud, quod etiam המורבעת id eſt, quadratũ appellant, conferens. Quam tum deniq; propius, ad præſcripta depingendi præcepta accedere comperies, hæc erit ſcriptura omnium optima probatiſſimaq;: ſiue illam Hiſpani ſuam, ſiue illam Germani ſibi vendicare præſumant. Quod ſi om̃ino huiuſmodi alphabetum è prouincia totum, integrumq; deſumi non poſſit, cum non omnia quæ ſibi in hoc abcdario Germani permittunt, proba ſint, & apud Hiſpanos quoq; deſyderentur quædam. Vt enim quaſdã omnino literas, ad obliquam rotunditatem incuruant iſti licentius, ita & illi, nonnullas rectis angulis exaſperant liberius. Ex ſingulis vel vniuerſis, ſingulas, eaſq; probatiſſimas deſumpſiſſe literas, quæ orthographiam illam referant genuinam, omni crimine vacabit.

Ad præſentem igitur patriam ſcripturam (quæ ſubiecta eſt) oculos deflecte

Alphabetum, quod quiſq; vſurpare poterit, quoties vel epiſtolam ſcripturus eſt, vel ex alio quippiam annotabit.

א ב ג ד ה ו ז ח ט י

כ ל מ נ ס ע פ צ ק

ר ש ת ך ם ן ף ץ

יראת יהוה ראשית דעת

Timor Domini, principium ſapientiæ;

De literarum conſonantium, pœnes quinq; oris inſtrumenta diuiſione, Ex qua cuiuſq; elementi poteſtas, facile deprehendi poſſit.

Caput ſextum.

AVthor ille, qui librum de creatione cabalisticum conscripsit (quem Abrahamum patriarcham illum priscum, vt eo forsitan maiori authoritate commendabilis liber esset, plurimi asseuerant) vniuersam oris plagam, diligentissime contemplatus tradidit, quinq; præcipuas esse partes, quæ ad formandas cum discrimine literas, reddēdis vocibus aptas, essent necessariæ, nimirum guttur, palatum, linguā, dentes, & labia. His etenim, ceu adhibitis instrumentis, voces alioqui confusiores, appositis literis, & discriminari melius, & perpoliri.

Literarum igitur aliæ gutturis, aliæ palati, aliæ linguæ, quædam dentium, quædam vero labiorum esse dicuntur.

Quod sane præceptum vetus, quia literarū consonantium, quas exprimere statuisti, sit λίθοσ ἡρακλεία quemadmodum dici solet, & regula, quæ indicet, qua oris parte, quo habitu nisú ue, quóue litera quæq; instrumento, potissimum opus habeat. Etiam post hunc primi illi & antiquissimi grammatici, religiose conseruauerūt, arbitrantes natiuam illam, & priscam alioqui literarum virtutem, nullo modo vel deprahendi, aut si deprahenderetur, custodiri posse.

De literis gutturalibus.

PRimum itaq; in hac sese literarum secti one, gutturales offerunt, quæ cum ab aliis proferendi instrumentis, p̃terq̃ à solo gutture, nihil adminiculi ferè ac cipiant, vocalibus certe ex arteria pro deuntibus, proximæ esse comperiuntur.

Quamobrem cum primæ, atq; præcipuæ sint, quæ exeuntes excipiant voces, de ipsis com modissime prius, tractabitur. Atqui, cum non omnes æqualiter adspirent, sed alia, sit alia spiri tosior. De his quæ sunt exiliores, necnon in ad flando subtiliores, principio dicendum est.

De potestate Aleph.

א Aleph è gutture lenissime spirat, vsq; adeo, vt afflatum quo vocale punctum ex oris spe cu producit, vix queas agnoscere. Ore tantum adaperto, immota lingua, cum vocali, blãdissi me exit. Similem autem cum neq; literam, neq; aspirandi notam, habeat latinus sermo, in illis syllabarum connexionibus, quæ aleph requi runt, simplices nudas'q; tantum vocales adscri bit. Græci vero, qui rerum inuentione fœlicio res sunt, quibus'q; nihil nõ succedit optime, per ψιλὴν, hoc est, per tenuem spiritum, exprimere cõ sueuerunt.

Aleph ergo prima Hebræorum litera, cum quibuscunq; punctis vocalibus connectetur, aspirandi notam, eam'q; subtilissimam leuissi mam'q; duntaxat, valebit. Quapropter & in prin-

principio noſtri libelli, in ordine poteſtatum, pro aleph, nullam omnino literam, ſed exilioris ſpiritus ſignum duntaxat, vndecunq; haberi potuit, adſcripſimꝰ. Exēpla ſunt אָ אֵ אִי אוֹ אוּ aeiou, ἀ ἐ ἰ ὀ ὀυ אַבְרָהָם Abraham, אֲבִימֶלֶךְ

He.

H Si linguæ radicem, circum epiglottida nō nihil inter aſpirandum moueas blandiuſcule ac leniter, audietur ſpiritus aliquanto priori denſior, qualis ferè ex latinorū adflādi nota, quādo ſubtilius enūciat̃, pcipit̃ vt הָ הֵ הִי הוֹ הוּ ha he hi ho הֶבֶל הָבֶל Hébel, Hábel, Kaini frater quem noſtri leui ſpiritu Abelem nominant.

Cheth.

Cheth, litera ventoſa (ita enim omnes gutturales appellare poſſumus) aliquanto grauius, quam ſuperiores, vocibus vbi exeunt inſpirat, Nimirum paulo magis ad gulam ĩcuruata, ac intus adacta lingua. Quidam vt Hiſpani omēs, & qui Italiam inhabitant Iudæi, denſitatis gratia per χ. Quidam vero vt Germani noſtri per h ſed magis anhelū efferūt, vt חָא חֵא חִי חוֹ חוּ cha che chi cho chu, aut h denſiori, magiſq; āhelāte, q̄ hodie à quibuſdam edicitur, ha he hi ho hu חַוָּה hauá chauá, omnium illa viuentium mater primi hominis coniunx חַנָּה channá, hanná, Samuelis mater, à cuius radice, & Iohannes deriuatum eſt.

De

De poteſtate Chhain.

Quod ſi vlterius linguã poſtremam, in partem gutturis remotiorem promoueas, quam בֵּית הַבְּלִיעָה beth habbalichá magiſtri, id eſt, curculionem, aut deuorandi aut deglutiendi locum appellant. Propemodum vocis, ſtrangulatione quadã obſtructo meatu, ſonabis omniũ maxime ventoſum elementum chhaain. Cuius etiam literæ difficultatem & Græci obſeruantes. Vtcunque virtutem ipſius, per γ, quod ſimili ferè modo æditur, exprimere conati ſunt. Tametſi magis, cœlum palati ſuperius, hæc litera pulſet blandius, hhain interim vel imum gulæ barathrum occupante, plurimo'que vento (quem à pulmone concepit) in gyrum acto, vocis meatum penè conſtringente.

Proinde vt facilius literæ præſentis, naturã aſſequereris (ſiquidem non omnino ſcripto percipi poſſit commode) tantũ nobis docendi gratia permiſimus, vt per h h geminum vtcunque expreſſam adſcriberemus. Exempla ſunt, עַא עֵא עִי עוֹ עוּ hha hhe hhi hho hhu, vt עֲמוֹרָה hhamorá vel chhaamorá רַעְמָה Rahma, vel Rachhmá עַזָּה hhaza chhaaza quæ nomina interp̃tes per γ γομοῤῥα, ῥεγμά & gazan enunciauerunt. Ab auibus adeo'que crocitantibus coruis, dum raucum quiddam in extremo gutture (forſitan pituita laborantes) circumuol-

uunt, quam ab homine, potius perdiſcere pha=erit. Hunc igitur in ſpiritibus ordinem, quẽadmodũm à nobis præſcribitur, obſeruabis, citra ſuperſtitionem tamen. Nam & interpretes pro cuiuſq; linguæ vel proprietate vel natura, paſſim multa confundunt. Sæpius Aleph per aſpiratam grauem Cheth per E leue, vt pro Abrahã Habraham, pro Chauá Eua, pro Noach Noé, pro Chanoch Enoch enunciantes.

Ventoſarum ſiue gutturalium igitur literarum, hic eſt ordo.

א	Aleph	Ǝ	leniſſime.
ה	He	H	ſubtilius.
ח	Cheth	Ch, h	denſius.
ע	Hhain	Chh, hh,	omnium grauiſſime denſiſſimeq; expirat.

De literis Palati. גיכק

Literæ palati, quod linguæ vibramine, in palatũ ſuperius acto propellantur, ſunt cognominatæ, E quarum numero prima eſt ghimel.

Ghimel.

G Ghimel, leniter reducta introrſum lingua, ſuperius palatũ verberãdo exit, vt g latinũ ante vocales a o & u. Excẽpla ſunt, גָא גֵא גִי גֹו גוּ ga ghe ghi go gou, גְמָלִי־אֵל Gamaliel, Retribuit perſoluit mihi dominus.

Iód I conſonans.

Iód leuiori atq; molliori flatu, quàm gimel, circa medium palati concauum, eodem propemodũ oris habitu, spirando promitur. Caue cum gimel, inter sonandum permisceas, quemadmodum in illa, ne cum hac litera confundas. Quod quidem facile fieri potest, quoties aut cum chireck, aut cum zere, similiq; puncto connectitur. Exempla sunt, יַעֲקֹב Iahhacób, יִשְׂרָאֵל Iisraél cum prima consona יְהוּדָה Iuhudá.

Caph, C, & Ch.

Quod si palati medium plurimo flatu, intus acta lingua quatiet, vtrinq; ad molares surgens Caph exprimetur, vt כַּרְמֶל Carmél Charmél. כָּ כַּ כֵּ כִּי כּוֹ כּוּ cha ca che chi co cu.

Koph.

K Koph aliquanto subtilius, lingua hinc atq; hinc molaribus illisa, à palati conuexo valide ejicitur, valebit k, vt קִקָּיוֹן Kikkaion Ionæ, quàm rto, quod hæderam, alij cucurbitam interpretantur. Tametsi inter Hispanos, doctores quidam non indocti, omnino negent quid sit, à nostris hominibus depræhendi posse.

De literis דטלנת quæ linguæ adminiculo formantur.

Ad has literas exprimendas, propterea quod lingua vt potissimum & præcipuum instrumẽtum, desyderetur, recte sane, ab eo qui literas pri

mũ

mum in ordines suos digessit. Siue is Abrahamus ille, (de quo diximus) siue Hakiba fuerit, linguæ sunt attributæ. Quam si in eam palati partem, complicando tendas, quæ supernis dentibus proxima est, expedite Lamed pronunciabis, vt לָמָּה Láamma ad quid לָמָּה זֶּה, id est, ad quid, cur obsecro risit Zara &c. valet L.

Nun.

N Porrò nun, lingua in palati conuexum recte protrusa, tinniendo, partim per nasum, partim per oris rictum, elabente spiritu prorumpit. Exempla sunt נָא Na, temporis aduerbiũ, nunc significans, vel deprecantis particula & obsecrantis, teste Rabbi Dauid Kimhi, in radicibus vt הוֹשִׁיעָ נָא hosiahh, ná, serua nunc, serua quæso, iuua nunc, obsecro. Idem valet & אָנָּא obsecro. Quod autem & nares, hæc litera, in exitu suo requirat, his ferè verbis, Rabbi Mose Kimhi in Mahalách attestatur, וּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מֵהֶם עֶזֶר תּוֹכֶן מוֹצָאָם מִן הָאַף וְסִימָן מֵן וּתְנַסֶּם בִּסְגִירַת הַחֹטֶם וְתֵדַע שֶׁכֵּן מוֹצָ אָם Duo (inquit symbolo מן) inter cætera alphabeti elementa sunt, quorum exitus, & prolatio, à naso capiunt adminiculum. Quam rem, tum demum sic se habere cognosces, si in efferẽdo, modicum adpressa manu, nares occluseris.

Daleth. Theth, Tau.

In tri

In tribus ſequentibus, eundem, (commodo inter ſpiritus, ordine ſeruato) propemodũ oris habitum tenemus. Nam Daleth ad ſupernos infernosq́ſ ſimul dentes, quos interim extrema ſui parte ſuperius, leuiter pulſat, linguam, velut à palato, parumper obliquatam exerit. Qui ſonus D Latinis reſpondet.

Theth vero, ad eam gingiuarum partem, vbi dentibus ſupernis origo eſt, ſublimatam, largiori ſpiritu linguam propellit. Conſimili modo, vt Græcis θ, ſonat, apud vtroſq́ſ, & nomen & enunciandi poteſtatem, cuſtodiens. Huius elementi vim, Germani, (quos ſuperiores vocant) ſæpius q̃ pro neceſſitate vel decoro, liberalius aſpirant, quoties aut tityrum thityrũ aut protea prothea dicunt.

Tau vt T latinum, exilius omnino ſubtiliusq́ſ, (adempta quantum quidem litera ferre poſſit venti portione) egreditur, & inter gelaſinos dentes, quibus vtrinq́ſ linguam admouemus, leniter exit. Euitata prorſum, quæ in Daleth fuerat pronunciandi mollicie, quemadmodũ ex infra poſitis exemplis cognoſces דְּבוֹרָה daboráh דִינָה dina דִּבְרֵי הַיָּמִים dibré haiamím, id eſt res aut negocia temporum, quo nomine chronicῶn libri (qui res geſtas, regum populi Iudaici continent) inſcripti ſunt. In quibus Daleth, ſiue D, mollius, & inter vtraſq́ſ medio quodã modo prolatũ, percipis טֶלֶם Thélem,

ciuis

ciuitatis nomen, quæ Iudah ſorte contigerat.
טֹטָפֹת טֹטֶפֶת יְהֹשָׁפָט Iohoſapháth, Ioſapháth,
thotháph, thothaphóth, lamina frontalis, ſiue te
nuis membranula, in qua Iudæi, decem præce
pta, & alia ſacra quædam verba ſcribebant, à
Rabbinis numero multitudinis, ab alligando,
תְּפִילִין quaſi alligamina, ſeu appendices, ab
euangeliſtis, phylacteria, dicta ſunt. Hæc enim
frontibus ob magnarum, ſanctarum'que rerum
memoriam conſeruandam, pietatis ergò, inter
vtrunque oculum alligabant. Hic litera
Theth, flatu inſpiratam plurimo, cognoſcis.

תֹּפֶת Tópheth locus haud ita procul à
Hieroſolymorum mœnibus ſitus, cadaueri-
bus alijs'que ſordibus deſtinatus. Poſt autem, ad
gehēnæ cruciatum, tranſlatum vocabulum eſt.
תְּאוֹמִים Toomim, Gemini, Gemelli, à qua vo-
ce Thomas, qui aliâs dydimus dictus eſt, dedu-
citur. Hic T, omni prorſum ſpiritu, & craſſitu-
dine vacuum animaduertis. Tametſi & alicu-
bi Theth naturam, nempe quando Raphé graua-
bitur, imitetur. Quamobrem haud recte faciūt,
qui cum S (quādo aſpirata eſt) ſibilando permi
ſcent. Ab illis namque veteris ſeculi prudētibus,
non inter dentales literas, quæ ſolæ ſibilant, ſed
in earum numero, quæ linguæ formantur in-
ſtrumento, collocata eſt.

De literis dentium.

וסשרץ

Post eum oris habitũ, quem nobis gutturales, labiales, & linguæ quoq; literæ describunt, is certe proximus esse videbatur, quem tum dentes, niq; & labia, certa quadam ratione vel adducta vel diducta, (intus concepto spiritu) referre solent. Ni singulari cura, acri'q; studio, à maioribus obseruatum esset, etiam à dentibus, præcipue Gelasinis (qui primum in oris vallo obtinent locum) strepitũ, aut sibilum potius admirabili naturæ opificio formari. Quamobrẽ (nisi ordinem quem natura indidit inuertere malimus) post prædictas literas. Primũ vtiq; locũ sibi iure vẽdicant dentales, quæ symbolicẽs dictione וְסַשְׂרָץ Zassaraz, significant. Porrò cum sibilent omnes, aut perstrepant, veruntamẽ inæqualiter, quemadmodum & supradictæ. Iuxta crassum & tenue, Blæsum & molle discriminabuntur.

Zdáin Zd.

Principio Zdain, dentibus supernis, inhærente lingua, blæsum quiddam, ac balbum exibilat, æque ac si S quidẽ mollius, attamẽ cum D, (propter linguæ, ponè dentes superiores allisionem) efferas simul. In quas certe literas Græci Dorica dialecto, suũ Z, nonnunq; resoluunt.

quod Marius Victorinus & latinis si pro Græcis vocabulis z literã, non assumpsissent vtiq; faciendũ esse præcepit, vt ꝑ Mezentio, Mesdentium, (Sd nimirũ mollius ac blæsum magis, græcanicæ literæ ad morem exibilante) scriberent. Exempla sunt, זָא זֶא זִי זוֹ זוּ za, ze, zi, zo, zu, aut, sda, sde, sdi, sdo, sdu, זְרֻבָּבֶל Zarubbabél, aut, Sdarubbabél, nostri Zorobabèl, עֶזְרָא Hhezrá, vel Hhesdrá, aut quẽadmodum apud septuaginta ἔσδρα vnde quod in nostris codicibus scriptum est, Esdra depræhendis.

Zamech Z ſſ.

Huic suatitate proxima, zamech litera, censebit. In qua sibilus, ad iucunditatẽ magis cõponitur. Postq̃ em̃ D lræ balbuties, adempta erit zdáín, suauius certe multo, ac iucũdius sonabit. Est itaq; Samech, zdain, cui linguæ adminiculũ, q̃d D mediocriter adflabat, adẽptũ est, sonabit S, vt in læsus, musa, crœsus, vel vt ſſ geminatũ efferetur, vt סָא סֶא סִי סוֹ סוּ sa, vel za, vel ssa, se, ssi, sso, ssu, סֶלָה ssela. De cuius vocabuli significatu, inter Hebræos doctores, haud vnq̃ dirimẽdis litibus, vsq; hodie, cõtendit, alijs, vocis & carminis quandã eleuationẽ, alijs, semper ac iugiter, alijs, acclamandi notam esse, ita sit, sic sese res habet, nonnullis etiam & inæternum significare, asseuerantibus.

Sín S Sc.

Linguam vero tuam ſi attemperaueris eum ad modum, vt dentibus infernis ſit propinquior, nonnihil attamen pone ſuperiores obliquato, vel ſurrecto potius vertice, Sin craſſo, validoq́ ſibilo, inter dentium phragmos acriter excurret, vt S latinum שָׁא שֵׁא שִׁי שׁוֹ שֻׁי sa, ſe, ſi, ſo, ſu, Quidam Hebræorum magiſtri corroborandi ſtrepitus, ſibiliq́ gratia C, quidã vt noſtri Germani, etiam & ch in exitu literæ, ſolent annectere, vt שַׁבָּת ſab báth, ſcabbáth, ſchab báth, רֵאשִׁית Reſith quod rectius eſt, deinde reſcith, mox etiam reſchith principium, dicentes.

Obſeruabis autem diligenter, ſub hac equidem efferẽdi poteſtate, literam perpetuo dextra ſui parte ſuperne, exiguo quodam inſigniri puncto, ad diſcrimen ſin ſamól, id eſt, ſiniſtra elemẽti coronide ſignati. Quod aliquanto mollius propemodum Zamech conſimile, enunciat, vt שָׂא שֵׂ שִׂי za, ze, zi, &c.

Cæterum, & hoc propter Ephratæos (vt apparet) אֲשֶׁר הֵם מְגַמְגְּמִין בְּאוֹתָהּ הַשִּׁין id eſt, qui ipſum aliquando, q̃ par eſſet, bleſius (vt inſignis ille bibliorum ſcholiaſtes, Rabbi Dauid Kimchi cõmeminit) pnunciarũt, à grammaticis, Zin zibóleth, appellatum eſt. Altero de quo ſupra, Sin Sibóleth, nomenclaturam accipiente.

Em-

Enimuero cum hoc (Sin dextrum dicere volo) sibilum, flatum'qꝫ suum, per medium dentium vallum actum, propelleret acrius, densius quiddam illi, pro patriæ vitio, sono'qꝫ, & mollius reddiderunt, quemadmodum ex Iudicum hystoria, cap. xij. cognosci potest. Nam cum à Gilhadinis militibus, (quibuscum huic populo bellum erat) vndiqꝫ Iordanis ripa, vadum'qꝫ obsiderentur, qui tum ex Bethlechemitis forsitã ab infesto exercitu caperentur, Sin sibóleth explorandi gratia dicere coacti sunt, vbi quotqꝫ natione Ephraim essent, omnes, pro Sibóleth, blæsum illud zibóleth, reddiderunt. Vnica litera duntaxat, & sese, & vitam suam, hostibus prodentes. Neqꝫ id equidem mirum videri cuiqꝫ debeat, cum & hodie non prouincia tantum à prouincia, aut regnum à regno, differre sonis dignoscatur, quin imo & singulæ ferè ciuitates, (quarum vnaquæqꝫ, & à cœlo cui subiacet, vel ab aëre quo circumfunditur, proprium quiddã atqꝫ suum, accipere videtur) inter sese, vel maximo loquendi discrimine, varient.

Ex quibus patet, Sin literæ, (quam Sibóleth posteri dixerunt) potestatem esse primam, præcipuam'qꝫ, alteram vero quando punctum in sinistra corona habet, esse impropriam.

Tzade Ts Tz.

In Tzadé, linguã vtrinqꝫ, infernis supernis'qꝫ

ſimul dentibus, valide apprimentes, craſſum quendã, ſeu tenuem potius linguæ niſum, ſibilo cõiungimus, haud ſecus, quam ſi primũ T, vel (vt alijs placet) C, intra oris rictũ, q̊d vel in Zamech, vel in Sin, ſibóleth finiat̃, vtcunq; præformare ſtudeas. Excẽpla ſunt, צַא צֵא צִי צוֹ צֻו tſa, tſe, tſi, tſo &c. vel cſa, cſe, cſi, cſo, cſu, vt צַדִּיקִים cſaddikím, iuſti, probi, boni'q;.

Neq; hic quiſq;, aut parum propicius, aut iniquior, de me iudex opinet̃, cui nõ om̃ia hæc noſtra forſitan placebunt, quaſi cuiq; in efferendis hebræorũ elementis, abhominandæ, ac deteſtandæ ſemper om̃ibus in literis, ſuperſtitionis, author eſſe velim aut cupiã. Cum nec ab illis q̊q;, qui biblia primũ in Græcũ, mox neq; ab illis q̃ in latinum ſermonẽ tranſfuderunt, ad amuſſim iſta ſeruari omnia, non modo ſit manifeſtum verumetiam quouis ſole clarius. Siquidem omnẽ iſtam enunciandi varietatẽ, per duo elementa ſibilandi duntaxat, Z et S, pronunciauerũt. Quæ quidem vt dicuntur ita fortaſſis & vera eſſe poſſint, quæ nec animus eſt refellere, ſed cum in eam rerum tenuitatem deſcendere debeat, quiſquis docendi munus ſuſceperit vſurpauerítue, vt & minima quæ'q; fruſtillatim (& vt ſic dicam) punctim ac cæſim, excutiat ſingula, quæ aliâs prætermiſſa, rudia diſcentium ingenia, vel turbare, vel remorari poſſint. Haud equidem mihi, aut ineptum eſſe putauerim, aut illauda-

laudabile. Si quid vſpiam dictum, ſcriptúm ue, quod incipientium animos, his in ſtudijs iuuare poſſit, pro mea fide atque induſtria, huc adſcribere, vel recenſere decreuero. Sed pergam.

Res R.

Res, tremulis ictibus crebrioribusq́, ac diductis labijs, ſuperius palatum, vibrante lingua, ad canis ſimilitudinem dentibus renudatis, pro voce fragrorem reddit. Quamobrem cum & à canibus rixantibus, literæ ſonum, propemodum quis poſſit diſcere Latini non inepte Caninã literam appellauerunt. Cuius ſanè elementi naturam Galilæi, qui circa Tyberiadem habitant, multo quàm nos fœlicius expreſſiúsque ſonare dicuntur. Nam, tam etſi à Grammaticis vt plurimum inter extenuatas literas, ac debilitatas collocari ſoleat. Attamen, quoties vel dictionum principia occupat, vel ante ſeſe proxime literas מושה וכלב accipit, maſculo quodam robore, corroboratam iſti pronunciant, vt in Commentario Kimhico Elias annotauit.

Reliquis vero in locis vbicunque intra dictionum contextum locetur vel etiam vocabulorum fines claudat, exilis erit, & quemadmodũ Grammatici loquuntur, יִרְפֶּה raphabitur.

De literis labialibus.

בומף

Postremo cum & labia, ad nonnullarum vocum habitudines, non modo discriminandas, sed exprimendas etiam, mire faciant, quasdam illis literas, symbolo בומף quæ ob id אותיות שפתיים, id est, labiorũ literæ dictæ sunt, attribuerunt.

Beth B.

Beth, molli, necnon suaui, labiorum congressu, ceu collectis buccis efflare quidpiam, ceu attractis leniter, alteri osculum præbere velis, pronunciamus, vt b latinum, vt בָּא בֵּא בִּי בוֹ ba, be, bi, bo, אָבִי abi Pater meus. Tametsi & alibi nimirum quando רפויה Raphuia, id est, per virgulam raphe nonnihil commollita est (vt quibusdam placet) ad Græcorum βῆτα vt profertur hodie, parumper deflectatur, vbi quidam ad β leniunt, alij vero in u consonantem literam commutant.

Vau u consona.

Vau, u consonam facit, quod ore, diducto labijsq́, ab ea, quam vau sureck, desyderabat cõtracta rotunditate, dispassis, molliter enunciatur, vt וָא וֵא וִי va, ve, vi, vt אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ Achas

Achasuéros Persarum rex דָוִד Dauid. Interdum autem vbi dagges intra sese recipiet fortius aliquanto labia comprimet, ceu supernis dentibus, inferius labium (leniter tamē exeunte spiritu) mordicemus. Nonnunquam propter tenuitatem suam, aut in υ commutatur, aut prorsum eliditur ab interpretibus, vt חֲוִילָה εὐιλὰ אֲדְוָרִי ἀράδιον. Sæpissime vero & in β commutatur, propter eam quam habet cum superiori proximā, vel communem labiorum, in reddenda voce, applicationem.

Mem M.

Mem, litera mutuo labiorum compressu, sed magis introrsum acto, ἐν τῇ προστομίᾳ molliter sonabit, intra oris specum remugiens, per nares principio, vocis euolante spiritu. Exempla sunt מָא מֵא מִי מוֹ ma, me, mi, mo, מַלְכִּיצֶדֶק Malchisédech, מַמְרֵא mamré.

Pe P, & Ph.

In hoc literarum ordine, vt plane primoribus quod aiunt labris P conficitur, ita & validissime inter labiales sonatur. Compressis labijs extremis, intus incuruato rictu æditur, vt p, latinum. Interdum autem & longiori spiritu, aucta litera ad aspiratum φ componitur, vt פַּרְעֹה Parrhho פָּרָס Paraz Persarū regio, פְּרָת Pharath, Euphrates.

 Etista

Et ista quidē hactenus, de literis, ipsarumq; virtute dicta sint. Quarū tum demū exacte satis potestas cognoscet, si huc omnē nostrū conatum, huc vires et neruos intendamus, ne pronūciando, inter sese elementorū ordines aut cōmutentur, aut permisceantur. Ita vt quæ gutturis sunt, nulla vnq; ratione, ad palati expiramina, vel quæ linguæ sunt attributa, ad dentium sibilos, abusu & incogitantia deflectant. Nam quo minus in literis ista fieret confusio· Omnis huc, quæ à veteribus in distinguendo, diligentia adhibita est, pertinet. Etenim cū gutturi, suos quosdam habitus, linguæ suos nisus, dentibus sibilos, & labijs quoq;, certam quandā gesticulationē, à natura attributam esse cognoscerēt. His etiam in humano corpore partibus, ceu fidelissimis custodibus, quæ apud omnes hoīes oīibus sæculis idem referre possent, literas quæ similem oris habitudinē pronunciādo referrent, cōmittebant. Vt si forsitan literarū negociū, vel intercidisset prorsum, aut fuisset labefactatū temporum iniuria. Veruntamē ex istis ordinibus, ceu certis quibusdā notis ac signis, literarum vis & natura (quādocunq; studijs locus esset) Denuo et elici, et cognosci posset. Quamobrē quisquis es, quarumcunq; rerum aut disciplinarū studiosus, ante oīa persuadeas tibi, ne, quorū tibi incognita ratio est, aut contemnere velis, aut conuellere. Sed de his satis.

Nūc

Nunc vt prædictorum, & specimen quoddã videas, & fructum aliquẽ percipias, qua ratiõe ex literis, vna cum vocibus, syllabæ connectantur & fluant, commonstrabo.

De syllabarum constitutione, seu primæ lectionis initio.

Caput Septimum.

SEd nobis iam paulatim ad lectionẽ accrescentibus, vtcunq; iactis fundamentis, ac præmissa materie, ad ipsam syllabarum counexionem, properandum est. Si tantum illud præmisero, quod lippis, ac tonsoribus iam olim notum est. Nimirum Hebræos, cõtra cæterarum gentium, populorúmque morem, atque consuetudinem, inuerso & ob id nobis inconsueto ordine, sua, tum legere, tum scribere. Quapropter, quisquis adhuc lectionis primordia sectatur, is sciat in dextrum scripturæ, siue carminis latus, sibi oculorum aciem esse defigendam. Atque hinc, contra Latinorum Græcorúmque consuetudinem, sinistrorsum, ordine peruerso, ac retrogrado esse properandum.

Post

Post hæc vero, quod ad lectionis, & constitu endarum syllabarum initia pertinet, obseruabis, consonantis signum, (quemadmodum & supra diximus) per se nullam, omnino vocem reddere, sed habitum esse tantum, qui ratione certa vtcunque mutam literæ portionem referat, & expressam oris figuram repræsentet, quique eousque latere debet, quoadusque vocale punctum accedens (cuius virtute motum accipit) exitum dederit, atque ad vocem alioqui cõnitentia ora, reserauerit.

Quamobrem mirum non est, si res ardua adeoque impossibilis rudioribus esse videatur, citra punctorum vocalium adscriptionem, quicquam constare, aut legi posse, cum mutas solum easque silentes literas, si quid ad eum modum scriptum sit, comprǽhendat. Quod etiam neque alius quisque quantumuis in Thalmudicis spinis versatus Iudæus assequi possit, nisi prius grammaticis adiutus legibus, quæ litera, quæ puncta, qualesúe in legendo voces requirat, didicerit, & longo rerum & lectionis vsu (qui est optimus in omnibus magister) percepta studia confirmauerit. Quæ cum ita se habeant, in constituenda syllaba, hoc erit primum, vt consonantis literæ potestatem, quam ex superiori capite didicisti, aut gutture, aut lingua, aut alio quopiam pronunciationis instrumento, prius ore concipias, & veluti clancularijs nisibus, in-

ctus præformes,atq; hinc demum mox vocalẽ, infra,ſupráue literam, aut alio loco adſcriptã, pronunciato.

In qua quidem voce,ſi ex numero maiorum punctorum fuerit,quaſi confecto negocio conſiſtes. Siquidem ea ſit (vt prædictum eſt) longarum natura, vt ſeorſim atq; ſeparatim ab inſequentium literarum commercio abſtractæ connexionem faciant.

Sin breuis erit, quæ ſub conſonantis figura collocata eſt, vltra, haud equidem binario contentus, ad ſequentem vſq; literam perges, vt triada conſtituas, cum priori ipſam elemento & pũcto, conuinciens. Quæ perpetuo etiam aut Daggés intendendi notam, aut Saua quieſcens accipiet, niſi accentus qui ad retardandum vocis exitum, etiam breues occupat, lectionis iuſtitutum perturbauerit. Quæ quidem omnia vt aliquando clarius pſpicias, in vtriſq; exempla ſubijciã.

De punctis maioribus, quomodo ex ipſis ſyllabæ conſtituantur.

Exemplum eſt. שָׁמְרוּ:

PRincipio ש quæ cum ex numero ſit dentalium literarum, per dentes ſibilum faciente lingua compones, mox infra adſcriptam vocalem kames, poſt ſonabis. Deinde quia longioris moræ punctum eſt ָ ab inſequẽtis literæ complexu, libe-

liberum, atque ſeparatum pronunciabitur.

Cum itaque vocalis longæ, id exigente natura, hîc ſit conſiſtendum et quieſcendum, vocabuli prima ſyllaba conſtituta erit שָׁ ſa.

Hinc מ labialis litera conſequitur, quæ in ipſo labiorum congreſſu, intra oris ſpecum, collecto ſpiritu, leniter præmugit. Cui denuo kamez ſubiectum מָ ſyllabam productam, atque abſolutam facit. Quæ tametſi à ſuperiori tempore non differat, verumtamen accentus gratia, quem adſcriptum habet, aliquanto quàm prior, magis eleuabitur.

Deinde ad Res eundũ, quæ non diſſimilẽ oris habitum notat, quãdo vel inter ſeſe concitati, canes rixantur, vel quando nos R literam ſonamus. Cum quo quidem elemento, ſi vau ſurech, ad ſiniſtrum latus appoſitum expreſſeris, רוּ Ru ſyllaba conſtituetur. Quare tribus ſyllabis, quæ ex vocalibus productis fiunt cõſtitutam dictionem, ſic totam enunciabis, שָׁמָרוּ Samáru, cuſtodiuerunt, ſeruauerunt.

De minoribus punctis, ſeu contractis vocibus.

Exemplum eſt.

מַמְלַכְתֶּךָ

IN quo מ labiorũ adminiculo facta litera, cum pathach cõnexa, ma qnidẽ faceret, nisi eius naturæ esset patach, vt proximũ etiam à tergo elementũ. pro constituẽda syllaba, desyderaret. Nam cũ ex ordine correptarũ vocũ sit pathach, int̃ cõsonantes lr̃as duas, captiua, sonare debet. Cui statim à tergo, in cõstringẽda & ceu vinculis impedienda lr̃a, ne p̃terfluat, Saua, suũ quoddã exhibet ministeriũ. Quãobrẽ hic, vt in alĳs breuibus pũctis, מַמְ mem páthach, cũ insequẽti eiusdẽ nois, atq; potestatis elemento, cui saua mnũ annexũ ẽ, mam syllabã reddit, dissimili prorsus à productis vocibus ratione.

Ad eundẽ modum ex לַ Lamed pátach, cum vicino elemento, לַכְ lach, conficitur.

Hinc ה, linguæ, ponè gelasinos dentes leui quodã appulsu, intra oris vallum præfigurata, cum zégol, quod ab insequentis literæ cõtactu, accentus liberat הֶ Té, exacutũ facit. Nam & illud quoq;, supra annotatum est, vocales correptas, tum deniq; à daggés, aut sauá, punctis constringentibus, liberari, quoties accentus imperio, præter naturã suã extensæ, protraherentur.

Postremo & ך caph finalis, cũ adscripto kamez, Cha syllabã efficiens, dictionẽ q̃tuor veluti partib⁹ constitutã cõsũmat, quã ita simul totã p̃nũciabis מַמְלַכְתֶּךָ mãlachtécha, iperiũ tuũ.

Ex

Ex ijs ergo patet productarū imprimis, breuiumq; vocū, singulari cura, habendam esse rationem. Quas equidē nisi perspectas habeas & q̊d dicitur, ad vnguem cognoscas, omnino infœliciter ne dicam male syllabarum structuras atq; constitutiones sectaberis.

Præterea, cum & duarum præcipuo notarū, quæ consonantes ad præcedētia puncta (vt vnā simul reddant syllabam) constringāt, haud multo antè meminerimus. Nimirum Daggés & saua quiescentis. Hic potestatem vtriusq; atq; officium (q̄tum ad istam rem pertinet) notabis obiter.. Nam de his q̊q; dicturi sumus infra latius.

Daggés igit̃, nota aut signū ē, q̊d in mediā literā insertū, tam validā ipsius potestatem reddit, vt pro geminato eiusdem potestatis elemento probare possit. Quamobrem vt syllabam citra impedimentum vllum, queas constituere, alteram ingeminatæ literæ portionem, ad præcedēs punctum, ad eam vero vocalem notam, quæ sequit̃ alterā, annectes. Cuius rei exemplum esto פִּקֵּד quod cum intra medium koph, intendendæ vel congeminandæ literæ signum acceperit, pronunciandum venit, æque ac si duobus eiusdem potestatis elementis constitutum vocabulum esset, in quo alterum ad præcedentem, alterum etiam ad sequentem vocem pertineat, vt פִּקֵּד quod cum gemino ק ק pikkéd pronunciabitur. Quare daggés partim præcedētem vocis

sonū

ſonum conſtringit clauditq́;, partim etiam & in ſequentis ſyllabæ ſiniſtrorſum verſus, initiũ auſpicatur.

Porrò ſauà, totum ſemel elementum, ſub quo ſignatur, ad p̃miſſam vocem cõſummãdã ac perficiendam cogit, nouam ſequente litera cõſtituente ſyllabam, à qua quidem cum ſeparet, quieſcens ſauà, nihil in eam poteſtatis neq́; iuris exercebit. vt אַרְצוֹ arzò terra ſiue regio ipſius, מַלְכִּי malchi, rex meus. In quibus אַר & מַלְ perfectas planè connexiones faciunt צוֹ בִּי nouas in vtriſq́; ſyllabas poſt ſauà quieſcens exordientibus.

De poſtremis in dictione literis, quæ nullo vocali puncto inſigniuntur, vbi cõnecti debent, quóue referendæ ſint. Caput Octauum.

ENimuero, quoniam & illud ſæpius accidit, vt in vocabulis poſtremæ literæ, nullum ꝓrſus vocale punctũ adſcriptum habeant, perq́; facile ab his, qui etiamnum legendi rudiores ſunt, dubitari poſſit: quonam ſint vel referendæ vel ordinandæ, aut qui cũ elemẽto punctóue ſint connectendæ. Quandoq̃dem ex ſupradictis conſtat, nullam prorſus conſonantem literam, ſiue quieſcere

escere siue sonare posse, nisi propria quadam ac singulari nota, ceu certo quiescendi sonãdíue in dicio, id fiat, insignita punctetur.

Quamobrem vt hunc scrupulum etiam è studiosorum animis eximam, ac prosim vndique, breuiter communem regulam annotabo.

De literis in dictione vltimis Regula.

Omnis litera, quæ in verbis postrema est, si nullo pronunciandi puncto consignat, ad illius elemẽti vocalem est referẽda, quæ proxime antecessit, nõnullo tñ inter longas breues'que obseruato discrimine, exẽpla sunt, דָּבָר אָמַר dabar, amar, sermo, verbum, dixit, דִּבֵּר רֶגֶל dibbér, régel, locutus est, pes. כָּל כּוֹל chol, & chol breue, In quibus quidem vocibus, postremæ literæ (vt vides) ad præcedentia puncta, referunt, obseruata (vt supra edoctus es) longarum breuium'que vocum differentia. Nam tametsi vnã prope modum vocem reddant -& - ·· & zegol, Cholem & Kamez malepoúm, Sureck & Kibutz, attamẽ ratiõe cõnectẽdi, propter temporũ diuersitatem, tractu exitu'que differunt. Qua etiam in re, cum nõ sint vernaculo idiomate infœlices Germani, quid obstat quominus ab ijsdẽ exempla desumam, docendi gratia? Nam isti quoties vocalem, aut consonantem, fortius quiddã pressiúsue sonare volunt, quò melius quid exprimat: percipiatur, pro vna litera geminam adscribũt, vt lateris vocabulum sijdten, ij geminato, pro-

to, ꝓpter maiorem ac pressiorem vocem, scribatur, Mores vero, sitten, cum exilius quiddã ac subtilius efferat, simplici notatur. Ita nostrates, quoties optimum, ac bestiam nominant, alterũ e geminato, alterum simplici enunciant, beste, beeste. Neq; istud cuiq; adeo mirum videri debet, cum & Fabius, & Victorinus, idem factitasse Latinos veteres, vsq; ad Actij tempora cõmeminerunt, Vocales etenim longas, Ennius & Liuius andronicus, differentiæ gratia, geminis literis expresserunt. Cum ergo apud Hebræos tam sonis, q̃ figuris aliâs semꝑ, vocales longæ discrepent, siue dictionũ principio, siue in medio collocentur, Verisimile est & finibus quoq; eandem à breuibus differentiam conseruare. Quod equidem & Rabi Chijam non displicuisse videtur, qui sic vocales productas, efferendas esse statuit (si forsitan eas cum insequenti elemento copulari contingat) vt plurimum vndiq; spatium inter longas voces, & sauá constringens, quemadmodum inter Dagges quoq;, intercederet, vt supra in לָמָּה יָמּוּת laamma iaamma, & אָבָא dictum est.

Quod autem ad præcedentia puncta, vt regula præscripsit, extrema in dictionibus elemẽta referenda sint, Prisci Grammtici ratione confirmant. Siquidem omnis litera consonans, quæ in dictionis fine puncto caret (vt ipsi aiunt) Sauà quiescens, veluti certam cõstringẽdi notam,

clanculum accipit, Quod tamen propter eleuādum ac minuendū scribendi laborem, cōmuni scribarum decreto, à quibus primum punctorum vocalium figuræ sunt inuentæ, de medio sublatum ac ꝑtermissum esse dicitur.

Cuius equidem rei, ceu priscæ vetustatis, atq; scripturæ antiquæ vestigiū quoddam, vsq; hodie in chaph finali, item in בגר פת & alijs quibusdam literis apparet, Nam finale Chaph quoties à Kamez liberum est, siue radicalem siue seruilem literam constituat, perpetuo cum saua quiescente notatur vt. הָלַךְ דְּבָרֵךְ דֶּרֶךְ Halàch dabarech, dérech ambulauit, sermones tui ò mulier, iter, via. Consimili fermè ratione בגר פת quoties alijs punctis carent, in dictionū finibus Saua muto insigniūtur, vt וַיֵּשֶׁבְ שָׁמַרְתְּ תּוֹסֵףְ & sedit, custodiuisti, adijcies. Sic וַיַּשְׁקְ & potum dedit, potauit. יֵשְׁטְ iesth. declinabit. Quæ quidem omnia, Sauá, quod in alijs clā delitescere solet, consignantur, exiguo quodam interiecto discrimine. Nam Chaph vbiq; Raphe extenuatur, & quasi remittat se, mollius effert. Reliquæ, propter Sauá quod præcedit, etiā ad dagges astringūntur. Quæ cum ita se habeant, haud quaq̄ faciunt inepte, qui ad ꝑcedentia pūcta, vltimas in dictione literas. quoties vocaliū annotatione vacant, connectendas esse statuerūt.

Atq; istuc quidem, vt semper verū est, ita

in omnibus obſeruabitur, præterq̃ in quattuor literis יְהוּא, quæ vel ob id אוֹתִיוֹת הַנְשָׁמָה וְהַמְּשֵׁךְ, id eſt literæ flatus ſiue protractionis, ſunt appellatæ, quod cum illis nimirum (quas proxime ſequuntur) longis vocalibus, moram ac retardationem faciant, cum qua, vt bis per omnia. Saua quieſcens pugnare deprehenditur. Ita in his quieſcentibus elemẽtis, cum aliud vocibus nihil adferant, clàm deliteſcere haud quaꝗ̃ intelligetur. Quoties enim, non dictionum modo fines, ſed ſyllabarum quoꝗ poſtrema claudunt, literæ, quæ ſymbolicos יהוא dicuntur. In longam, prætardam'ꝗ tantummodo morā, expirant, nihil adferētes alienæ vocis, aut ſoni vocalib⁹, vt מַלְכִּי malchi rex me⁹, דִּבְרֵי dibre verba, רַגְלוֹ ragló pes eius, בָּרָא barà creauit גָּלָה galá reuelauit. Quæ profecto id ſonabunt tantum, quod adſcripta vocali conſonans extrema efferre dignoſcitur. Aliud ſiquidem nihil ſonabit מַלְכִּי malchi annotato Iod, ꝗ̃ מַלְכּ citra Iod, nihil aliud בָּרָא bará ꝗ̃ בָּר nihil גָּלָה galá ꝗ̃ גָּל Nam cũ voces longæ (quemadmodũ ſupra dictum eſt) יהוא literas, quadam ingenita natura, poſt ſe requirant, ſiue clàm, ſiue aperto id fiat, nihil amplius in exprimendo, earum vocibus accedit.

Proinde cum igitur vel indicandi thematis, vel explendæ ſcripturæ tantum, non adiuuādæ

vocis gratia, cui aliquid conferre queant, adscriptæ videri possint, recte à grammaticis, aliâs נְחִים aliâs, נֶעֱלָמוֹת, id est & quiescentes & absconditæ, seu mutæ literæ sunt nuncupatæ. Nimirum quemadmodum dixit quidam, מפני שנמצאת האות במכתב והיא נחת ואיננת נעת באחת מהתנועות התנועת

Propterea, quod aliquando scripto, reperiatur litera quæpiam, quæ nullo prorsus vocum adminiculo, aut pronunciari, aut etiam adiuuari possit.

Porró quum non singulæ productæ vocales, quasuis citra delectum quiescentes literas trahant, haud equidem temere post quamlibet vocalem, quælibet יהוא litera ponetur. Sed pro linguæ natura, cognatæ voces, cognatas tantummodo literas admittent, adeo vt post ־ Aleph, et ה post ״, et Chirech Iod, post Cholem ferè vau collocentur. De quibus Rabbi Eliam Leuitam, in libello cui titulus פֶּרֶק חַשִּׁירָה consulito. Quarum certe literarum imprimis rationem habebis. Nam plurimum cum ad sinceram alias faciant lectionem, etiam non mala præstant initia, vt citra punctorum adscriptionem legendi facultatem assequare. Et ista quidē hactenus de natura quiescentium, quo pacto cum præcedentibus vocibus expirent tantum, nihil consonantis potestatis adferentes (quæ cæterarum na

tura literarum est) quibus cohærent elementis. Quocirca, & hoc manifestum est, non vt reliquas, suauá clàm accipere, sed palàm quod ad pronunciationem attinet, redundare. Nunc etiam quomodo & aliâs Mappick nominentur adscribam.

De tribus literis יהו quo pacto in finibus dictionum, aliquando consonantium naturam induant.

Caput Nonum.

SAepenumero haud leuiter conturbare solet, sermonis Hebræi candidatos quiescentium literarum natura, ob diuersitatem. Nam cum aliam habeant, quod ad pronunciandi quidem rationem attinet, vocabulorum principio virtutem, aliam etiam, atq; eam non vbiq; constantem, verborum finibus proprietatem. Ad hæc quum & alio potius spectent, quæ de ijsdem ab alijs scribuntur, q̃ vt rudia incipientium adiuuent studia. Quid mirum si ipsarum varietas perplexos discentium animos reddat? Quamobrem si aliquanto q̃ par est hisce rebus diutius immoror, dū prosim tamen, æquiorem mihi lectorē arbibitror, atq; ad ignoscendum quoq; promptiorem.

Notabis ergo literas אהוי vt plurimum vocabulorum finibus collocatas, (quemadmodū & supra dictum est) quiescere. Tametsi ali-

quoties certis conditionibus legibusq́ꝫ, inter eas יהוי eam ferme vocem, reddant, quam latini vnà cum Græcis διφθόγγον appellant Hebræi à Chaldæis mutuata voce מַפִּיק siue excipientem, siue educentem vocarunt, ea nimirum ratione, quod literarum יהוי haud amplius delitescat sonus, sed præter quiescentium naturam, nescio quid vocalitatis, aut consonantiæ potius (id enim dicere malo) iam nunc extra oris rictũ producant.

Quæ res vt regulis cognoscitur, ita inclarescit exẽplis. Primum igitur de Iod, hinc etiam de reliquis & regulas & exempla subiecero.

De Iod.

QVoties ergo Iod, literam sequitur consonantem, quæ aut pathách, aut kamés notatur, eam fermé vocem formabit, qualem Germani præcipue vero Suæui, in exprimendo cæsare reddunt, vt אֲמָרַי הַאֲזִינָה יְהוָה Amarái haazína adonai, id est, verba mea auribus percipe Domine, Psalm. v. et paulo post מַלְכִּי וֵאלֹהָי malchí velohái. O rex meus & deus meus, sic כִּי נִבְהֲלוּ עֲצָמָי׃ chi nibhalu hhazamái. Nam perplexa sunt, vel attonita, vel sese conturbant ossa mea, vbi in אֲמָרַי וֵאלֹהָי עֲצָמָי amarai, velohái, & hhazamái, postremis quidem syllabis Iod alioquin muta litera aut quiescens, voca

vocalis aut consonantis potius naturam acci-
pit, vna cum pathách confusam quandam vo-
cem reddens.

Cui (vt Iacob ben Chiiam recenset) quidam,
& ea quæ sureck, & vau holem punctantur, an
numerant, vt הוֹי גּוֹי חֹטֵא hoi goi choté,
Ach gentem scelestam, peccatricem Esáiæ cap. i.
וְכֻתְּתוּ גוֹי בְּגוֹי וְעִיר בְּעִיר vachuttathú
goi bagoi, vihir bihir. Excidentur populus à
populo, & ciuitas à ciuitate. Parali. ij. capi. xv.
Quæ certe fidei vocabulo, vt à Gallis profer-
tur vernacule, non dissimile sonabunt, hoi goi,
sicut foy, Sic קָלוּי בָּאֵשׁ kalui baes, spicam
igni tostam, Leuitici ca. ij. vbi Iod extrema ver-
bi litera, cum præcedenti puncto vau, nonnihil
præter naturam suam consonat.

De litera הּ Mappick.

ITem & ה litera, quoties intra se discriminis
quidem gratia punctum accipit, neq; silebit,
neq; mutescet vt prius. Sed in vocem, vel diph-
thongi. vel consonantis natura permistam, qua
si ex alto silentio sese excipiat, proferatq;, & ve-
luti vindicet, se permutabit, vt Prouerbi. xxxi.
בָּטַח בָּהּ לֵב בַּעְלָהּ báthach, báha, leb, bahhlá-
ha. Confidit in eam cor mariti sui. Sic טָעֲמָה
כִּי טוֹב סַחְרָהּ לֹא־יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ thaha-
má chí tob zachráha, lo ich bé ballaila neráha.
In quibus ה præter quiescétium morem, extra

 oris ri-

oris rictum, pronunciando sese proferre, atque educere sentitur.

Neq; relatiui pronominis, perpetuo sic nota est, prout à quibusdam vulgo scribitur, Siquidem aliud omnino quiddam est, literam quampiam esse מַפִּקָא, id est, educticiam, & se à quiete asserentem, Aliud relatiui pronominis siue demonstratiui notam existere. Nam & ה interdum differentiæ gratia, fit mappick, vt כָּמְהָּ גָּבְהָּ desyderauit, exaltauit.

De Mappick vau.

HVc pertinet etiam vau, quoties enim ipsum, aut -, aut Zere, aut Chireck, nec non consimilis prolationis, similia puncta, præcedunt, haud quaq; inter quiescentes connumerari debet, sed potius inter consonantes. Ad consonantium etenim naturam, quam dictionum principijs occupauerat reuertitur, vt עֵשָׂו, Hesau, כִּסְלֵיו, kisleu אָבִיו, pater, מְשַׂחֶקֶת לְפָנָיו בְּכָל עֵת Colludens apud ipsum assidue, Prouerbiorũ .viij.

Proinde cum hæc elementa, consonantium potius officia vindicent, sequentes etiam literas signo בגד כפת ad dagges leuiter astringunt, vt שָׂרַי גְּבִרְתִּי Sarai domina mea אֵלָיו פִּי ad ipm ore meo clamaui מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר machazithaha, babboker dimidium ipsius mane.

Cum era

Cum ergo soleant ferè dictionum finibus יהוא quiescere (De postremis enim literis adhuc nobis sermo est) Interdum autem & inter eas יהו ad consonantium ferè naturam redire videantur, commode sane ab eruditis Grammaticis, differentiæ gratia Mappick iod, mappick he, siue מַפִּיק נְקוּדָה, id est, mappick puncto insignitum. Postremo et Mappick vau, sunt appellatæ. Nimirum quod alioqui sese, aut mutas, aut quiescentes, & silentio veluti neglectas, Apertiori quadam consonandi virtute, eruant eliciant (id enim mappick sonat) atque pro viribus educant, proferantque.

Postremo notabis, quando iod, item vau, cognomento mappick appellantur, id potissimum ex præcedentibus signis vocalibus, animaduerti, cum mappick propria notatione careant. Atqui elementum ה cum intra se punctum quoddam, haud quaquam daggés absimile recipiat, cognitu minus difficile censeri debet, quare & præter cætera potius mappick nakuda, id est, mappick puncto expressum, suam appellationem accepit.

De gutturalibus hain & ה quomodo in dictionibus postremæ literæ, paululum à reliquis diuersa ratione, syllabas constituant. Caput X.

Ex su-

EX supra dictis patet, in connecten=da syllaba, illud præcipuum esse atq; primarium, vt prius in ore, cõsonantis alioqui mutam potestatẽ vtcunq; tamen בכלי המבטא, id est, pronun=ciandi instrumentis, ad exitum connitentibus, exprimere labores, deinde subscriptam mox vocalem, pro figuræ qualitate, pronunties. At contra in ע & ח quando sunt postremæ vocabulorum literæ, pronunciantibus euenit. Ab alijs siquidem consonantibus, quum guttura=les sint, adeo'q; reliquis ventosiores, modo longe omnium diuersissimo, plane'q; contrario efferuntur. Nam in istis, si quando (vt prædixi=mus) in verbis postrema constituunt elementa, vocem pathach - quam vbiq; eo loci subscriptã habent, legendo præmittunt. Atq; hinc demũ à tergo, gutturalem ח vel haain ע annectendo literam, enunciamus, vt שָׁמֵעַ saméahh audi=uit. Quod æque ac si saméahh scriptum sit, pronunciatur, sic רוּחַ rúach, ventus, spiritus, non rúcha vt consonantium in alijs exigeret natura, efferimus, Ordinem cum legendi, tum conne=ctendi, quem in cæteris obseruamus liquidissi=me, contra consonantium naturã, & immutan=tes, & inuertentes, propter gutturales vt appa=ret, Quas eqdem quia sunt ventosæ, multo'q; intra gulæ concauum spiritu opus habent ma=gno etiam hiatu proferri, omnes vno consensu

volue=

voluerunt.

Nec male fortaſſis, huc quadrare videbitur, quod Tyberienſes Iudæi ſentiunt, apud quos, vtpote viros, maxime ſtudioſos, & Hieroſolymis viciniores, loquendi, legendiq́ꝫ ratio, integrior, ac minus deprauata, manſiſſe putatur. Qui in his, conſimilibusq́ꝫ vocabulis, conſonãtem א aleph, inter poſtremas duas eliſam eſſe credunt, cuiuſq́ꝫ rei, adhuc punctum pathadı, ceu abſentis literæ veſtigium quoddam extare arbitrantur, Proinde quoq́ꝫ nec ſub ע aut ח ex orthographiæ quidem legibus, notam pathadı ſcribendam eſſe, ſed inter vtraſq́ꝫ literas poſtremas, quo poſſit commode abſentem aleph referre, collocari debere, vt רוּחַ rúach, nõ רוּחַ tanquam aliquando רוּאַח integre ſcriptum eſſet, efferatur. Similiter שְׁמַ_ע שְׁמַע pro veteri שְׁמַאע legendum eſt. Quanquam inter הַמְנַקְּדִים, id eſt, punctorum magiſtros, non deſint, qui Pathach, loco finalis ſauá, poſitum eſſe aſſeuerent, & שְׁמַע dilatandi hiatus, producendiq́ꝫ gratia, pro שְׁמֵעְ dicendum eſſe.

Porrò vt finem faciam, illud παρέργως, vt ſtudioſis adoleſcentibus ſtudioſe conſulam, adiecero. Vau in orationis, ſeu verborum potius contextu holem inſignitam, non perpetuo mutam eſſe, aut quieſcentem, verum etiam aliquoties eſſe conſonantem, tametſi intra ſe nullum quoq́ꝫ dagges recipiat, vt עֲוֹתֶיךָ hhedau othe

cha con-

cha conteſtationes, ſiue teſtimonia tua, hhedauothécha legendũ eſt, nõ hedeotheca, ſic מִצְוֹ תֶיךָ mizuothécha præcepta tua, non mizeothechá aut mizothecha ſonandum.

Et quidem hactenus de ſyllabarum conſtitutione, Tu igitur, vt prompte legẽdi facultatem aſſequaris, operam dabis, vt non tam legendo, vel deguſtando leuiter, qualiacunq; tandẽ iſta ſint prætereas, Sed diligentius reuoluendo, pœnitius introſpiciendo, acriùs meditando, ſingula ad animi iudicium reuocans, vt imitandi ſtudio, fœliciter exprimas, te componito, Quod niſi feceris, vereor equidẽ ne tu legendi, ego vero ſcribendi laborem fruſtra ſuſcepiſſe videar.

De Dagges & Ràphé, Caput Vndecimum.

QVoniam autem ſupra extremis (quod aiunt) digitis officium daggés & raphé, ſed quantum tamen loci neceſſitas requirebat leuiter attigimus, poſt elementorum poteſtates, commodum nobis viſum eſt ad ea quaſi poſtliminio reuerti. Habet ſiquidem & alia quædam, officia daggés, quæ neutiquam Hebraicæ linguæ ſtudioſos, latere debent, niſi partim inanem, partim etiam inutilem laborem, exhaurire velint. Hac igitur parte, vtpote magno neceſſarij laboris

ſpacio tranſacto, ad ipſa redibimus.

Atq; id equidem in primis eſt obſeruandum Daggés partim elegantiæ, partim neceſſitatis gratia eſſe repertum. Nam cum Hebræorum literæ, intra certum quendam (vt prædiximus) numerum, conſiſterent. Alicubi vero ſermonis habitus, alicubi etiam & res ipſa, in vocabulis vehementiam quandam, ac remiſſionem deſyderare videretur. Prudentes viri huiuſmodi notas, quæ id repræſentarent commenti ſunt, Fortificandæ ſeu corroborandæ literæ notam, ab officio Daggés, Alteram quæ vtcunq; poteſtatem elementi leuigaret ac molliret רָפֶה ab attenuando nuncupantes. Qua in re, profecto reliquis omnibus linguis Hebræa fœlicior eſſe depræhenditur. Nam quoties illæ conſonantẽ robuſtius ſonare volunt, & maſculam quandam virtutem eloqui, toties literas & conduplicare, & congeminare ſcripto coguntur. Hæc autẽ vtpote quæ magis breuitate ſua gaudeat, notis, & quibuſdam apicibus, iſta fœliciter diſſimulat. Proinde daggés (vt ſupra meminimus) exigua quædam nota eſt, in medium literæ inſerta, velut congeminata poteſtate, literam enunciãdo cõduplicans, vt לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה lazoth, Iikkaré, iſſá. Propterea, inquit, Iſſa vocabitur, vbi in verbo יִקָּרֵא ק geminum percipis, in Iſſa, congeminatum ש beneficio daggés efferri.

Sed

Sed quum alicubi, minus robuſtum, ac minus validúm hoc punctum ſit, nec conſimili vbiq; robore, literas intendat. Placuit eruditis Rabbinis, ipſum, quo melius faciliusq; perſpiceretur eius natura diuidere. Itaq; dagges, alterum quidem חָזָק, id eſt, forte, alterum קַל, id eſt, mollius appellauerunt.

Illud, mollius nimirum cognominantes, quod in ſex literis בגד כפת ponitur duntaxat. Quando in dictionibus ſunt literæ primæ, vel intra dictionis complexum, poſt ſauá quieſcēs, nouam ſyllabam efficiunt. Prioris autem exempla ſunt, בָּרָא גָּדוֹל bará creauit Gadól magn⁹, & magnificus, nam ſæpe ad magnificentiam quoq; vocabuli natura tranſfertur. Poſterioris, ſunt, מַלְכּוּת malchuth Regnum, אֶזְכּוֹר ezcor reminiſcar, in quibus בגכ dagges quidem habent, Veruntamen cum roboris non ita multum, ad priorem literæ poteſtatem acceſſiſſe percipias. Differentiæ quoq; paululum. ſiue ב cum raphe, ſiue cum cum huiuſmodi dagges, huncadmodum proferas, intererit.

Quocirca, neq; mihi literatorum commentū probatur, qui literas, huiuſce rei gratia, non permutant modo, ſed etiam frequenter inuertunt. Quoties enim Iudæorum vulgus ת Raphé hodie enunciat, non lingualem literam θ ſed vel à zamech, vel ab s non diſſimilem ſibilum profert. Sic, quoties ב ſine daghes fuerit, aliquāto

q̄ par

ꝙ par eſt, magis ad f, à quibuſdam adflectitur, quod equidem non eſt literam proferre, ſed potius corrumpere, teſtimonio Beniamin. Etenim in efferendo (vt ſupra de poteſtate præcepim⁹) Iſtuc vel imprimis, obſeruandum eſt, ne literarum ordines à veteribus notati, permiſceantur. Nam elementa (vt Beniaminus inquit) quæ vt plurimum vel daggés, vel Raphé, conſignant, אעפ שנטו זו מזו מעט בחוקה ובהלשה רל בדגשות וברפות: לא נשתנה מוצאם hoc eſt, Tametſi aliquantulum hoc ab רבלים illo differat, quod ad intenſionem vel remiſſionem attinet, haud tamen ipſorum pronunciandi ratio, vel inſtrumentum mutari debet. Quare cum daggés, naturæ vi, præſens elementum ſoleat intendere, neq́ tamen eandem vbiq́ poteſtatem corroborandi ſeruet. Et hinc etiam alterũ ſit altero debilius. Parum inepte profecto feciſſe putari debent, qui hac duplicitatis ratione ipſum ſecernere voluerunt.

Ex ſuperioribus igitur ſit manifeſtum, daggés lene, ad exornandam ſex literarũ בגד כפת pronunciationem, euphoniæ gratia potius, adhibitum eſſe, ꝙ neceſſitatis. Nimirum vt rudis lector facile intelligat, literam, cui hunc ad modum inſeritur, poteſtate adeo'q́ quieſcentium imperio, quæ ſecum Raphe adferunt natura, minime teneri. Quanq̃ & ad internoſcenda, & diſtinguenda ſententiæ commata, non inutile pun

ctum esse, sæpenumero deprehēdatur, de cuius officio alibi copiosius.

Dagges חָזָק, id est robustum.

Daggés autem quod חָזָק Grāmatici appellauerunt, id est, quod non dictionis principio, sed intra verborum contextum, post vocalem ferè breuem ponitur, Neq; vnq; ociosum est, verum perpetuo grammaticam aliquam significat affectionem, vt Psal. xcij. לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת Ad annunciandum matutino tempore, bonitatem tuam, & veritatem, seu fidem tuam per singulas noctes. Id aūt octo modis Rabbinorū decreto, in mediam literam inseritur, quos Elias ferè ad verbum sic enumerauit.

Primo.

Primo quidem, vt defectum Nun נ tam radicalis, q̄ seruilis literæ significet, vt אֶצֹּר pro אֶנְצֹר custodiam, conseruabo, נָתַתָּ posuisti, dedisti, pro נָתַנְתָּ sic מִבֵּית אֱלֹהִים pro מִן בֵּית Item מִקֹּדֶשׁ pro מִן קֹדֶשׁ & in supra adducto exemplo לְהַגִּיד pro לְהַנְגִּיד annunciare.

Secundo.

Deinde vt in coniugationibus, secunda & quarta,

quarta, verborum ſignificationem non modo grauiorem, ſed etiam illuſtriorem reddat, adhibetur, vt יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי אֶרֶץ Ithiatztzabú, malché, érez .i. magno ſeſe apparatu, magnoq́; ſtudio reges terræ, ad aſſiſtendū vnà, & inſurgendū pariter componunt, Pſal. ij. In q̃ quidem quartæ coniugationis vocabulo יִתְיַצְּבוּ ingētem ſeditionis vim, ac magnū perſequendi, concurrendiq́; ſtudiū, & id quidē prompte à regibus ſuſceptum, vt aduerſus Maſicha regem cōſpirent, Prophetes ſignificauit. Sic Geneſ. cap. ij. וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם Et abſcondebat ſeſe homo, vbi magnū latere volentis, tametſi fruſtra, adfectū, ſtudiumq́; Moſes indicauit. Nam tametſi omēs ille, criminis ſui conſcius, latebras quereret, & ſeſe inter arbores ab irato numine, vellet abſcōdere. Attamen, à deo, quē offenderat, cum ille intueatur vniuerſa, & vbiq́; præſto ſit, fugere non poterat. Ita & יִפְקֹד alicubi prophetarū, viſitabit, recenſebit, ſignificat, ſed acriter, ſed diligenter ac ſtudioſe, adeo vt planè relinquat nihil, quod non vtiq́; exactiſſime ſit inſpecturus, de quo non ſumat ſupplicium.

Tertio.

Item in verbis nominibusq́;, quæ duas poſteriores literas, congeminant, nonnunquam beneficio ſyncopæ, ex congeminatis priorem extrahi-

extrahimus, cuius ſane defectum abſentis literæ, officio ſuo daggés Chazak inſtaurat, vt סַבּוֹתָ ſabbótha circundediſti circumiuiſti pro סַבַבְתָּ Item לִבִּי cor meum, loco thematis perfecti לְבָבִי

Quarto.

Ad hæc quoties efficax quædam in nominibus excellentia, aut excellens efficacia, demonſtratioúe ſignificatur, ה literam cum páthach — aut literas בלב eadem manente punctandi nota, etiam ſubſequente corroborandi ſigno dagges, vocabulorum principijs aſſuimus, vt הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם Cœli, cœli domino, terram aũt dedit filijs hominum. Prius cœlorum vocabulum, cũ emphaſi vates protulit, æque ac ſi diceret, Cœlum hoc, tam inſigne, tam multis rerum miraculis exornatum, cœlum inquam, hoc, Dei cœlum eſt, & habitatio &c. Sic בַּמָּוֶת bammáueth, id eſt, in morte, בַּמִּשְׁפָּט in iudicio, vt peculiare quiddam, ac certum & quidem emphaticũs cõmonſtrent, ב cum – inſignita, vtrobiq; facit, Quam energiam, & primo pſalmo, Ideo non conſiſtent improbi בַּמִּשְׁפָּט in iudicio, Chaldæus Paraphraſtes, qui à quibuſdam eruditis R. Ioſeph cæcus eſſe putatur, reſpiciẽs, ita vertit מְטוּל הֵיכְדֵין לָא יְזַכּוּן רַשִׁיעַיָּא בְּיוֹמָא רַבָּא

Quam-

Quamobrē haudq̄q̄ insontes erūt impij, in die illa magna. Quod et alius quispiam (siquidem plures psalmorum paraphrastæ fuerunt) בְּיוֹם דִּינָא רַבָּא ad euidentiam alludens expressit, in die magni iudicij. Tametsi frequenter tm̄ articu lus sit casuū. Consimiliter etiam vsu uenit, quando ה vocandi signum est, vt מַה־לְּךָ הַיָּם qd tibi o mare הַדּוֹר o generatio, o sæculum,

Quinto.

Præterea, & vau copulandi litera, quando futurum in præteriti significatum conuertit, immediate sequenti elemento, daggés imprimit, vt וַיֹּאמֶר & dicebat, וַיְהִי־כֵן & ita factum est. Sic contigerat, in vtroq; vocabulo, iod cū dagges signatum vides.

Sexto.

Interdum etiam לְהִפָּאֵרֶת וּלְתִקּוּן הַקְּרִיאָה ob lectionis ornatum ac decorem, adhiberi scripsit, R. Dauid in michol. Quod duplici ratione fieri, animaduersum est, Primum quando in fine versus ponitur, longa præmissa vocali, vt in libro Iudicum חָדֵלּוּ cessauerunt, pro חָדְלוּ est enim à חָדַל Sic נָזֹלּוּ fluxerunt, p נָזְלוּ sine dagges.

Interdum & littera sauata, ornatus gratia, intendendi figuram accipit, atq; id quidem dictionis medio, vt מִקְּדָשׁ sacrarium, sacra ædes, re-

gia domus, ad quã nõn quilibet admittit, pro מִקְדָּשׁ Ad eundem modũ Psal. lxxxix. Qui opprobrijs & cõtumelia affecerunt, עִקְּבוֹת מְשִׁיחֶךָ vestigia siue itinera Christi tui, ita em̃ עִקְבוֹת Abrahã ben Ezra, & R. Dauid, vterq; Scholiastes, interpretant, vbi עִקְּבוֹת cũ Daggés, ornatus gratia, p עִקְבוֹת scriptum est.

Septimo.

Nec admodũ raro, pro literis quiescentibus יהוא ponit, per ἰσοδυναμίαν, hoc est æquipollentiam, Nam vocalis correpta (quales quinq; supra cõmonstrauimus) quæ per Daggés sistitur, aut p sauá mutũ conuincit, eiusdẽ platiõis vocali pductæ correspõdet, & ecõtra, vt קָדְשָׁה pro קְדוּשָׁה Item צִצִּים pro צִיצִים Sic Prouerb. I. אָז יִקְרָאֻנְנִי tunc clamabunt ad me, p יִקְרָאוּנִי

Octauo.

Postremo autem, literæ ה verborũ finibus radicalis, attamen absentis, symbolon est, vt כָּרַתָּ insculpsisti, pro כָּרַתְתָּ vt Psal. 89 כָּרַתִּי בְרִית לִבְחִירִי hoc est, insculpsi siue pepigi, iniui fœdus, cum electo meo, iuratus sum Dauidi seruo meo. Alicubi vero & quartæ coniugationis cha-

nis characteristicā ת repſentat, vt אַל תִּטַּמְּאוּ ne vos ipſi polluatis, pro אַל תִּתְטַמְּאוּ Daggés, nimirū literam abſentem deſignante.

Sed notabis, quoties aut ἀφαίρεσιν, aut ſyncopen, aut alium qualemcunq; defectū, vbicūq; tandem colſocetur, repræſentat, ante eam perpetuo literam, proxime, in qua Daggés ponitur, id accidiſſe declarat; vt אֶתֵּן לָךְ dabo tibi, vbi Daggés נ literæ defectum, ſed proxime ante figuram ת contigiſſe ſignificat.

Obſeruabis autem & illud quoq;, tametſi non infrequens, ſed paſſim hoc punctū occurrat, Attamen haud quaq;, aut citra delectum, aut temere vbiq; aſcribendum eſſe. Nam poſt vocales tantummodo breues, annotabitur. Etenim poſt voces productas, nunq; ponitur, niſi illæ accentuum beneficio, veluti fune retractæ, & moris quibuſdā longioribus impeditæ, retardentur, (vt ſupra dictum eſt) in לָמָּה אֵלֶּה יָמָּה בָּתִּים & reliqua:

Ad hæc, neque dictionum initijs, quocunque etiam elemento, neque in literis אֲהַחְעַר collocabitur vnq; Atqui dum ſeſe caſus offeret vt gutturales, aut Res ר ꝑ grāmatica affectiōe, id adeo regrētib⁹ vocabulorū rei q̄q; accidētib⁹

 hanc in

hanc intendendi notam, desyderare videantur, sub correptis ijs'que à fronte proximis vocalibus eius potestatem occultabimus, Breues nimirũ in longas cõmutando, vt pro וַתְּמַאֲנוּ Aleph cum dagges, præcedente Páthach & rennueritis וַתְּמָאֵנוּ Vattamaénu dicendum est, vt Prouerbiorum primo factum videre licet
יַעַן קָרָאתִי וַתְּמָאֵנוּ נָטִיתִי יָדִי וְאֵין מַקְשִׁיב
id est, Eo quod clamauerim, & nolueritis, extẽderim manus meas, & nemo animaduerterit &c. Páthach in kames conuerso, sic בֵּרַךְ benedixit, fortunauit, loco בִּרַךְ vt Iob pri. מַעֲשֵׂה יָדָיו בֵּרַכְתָּ opus manuum ipsius fortunasti, sic מְבוֹרֶכֶת benedicta, loco מְבֹרֶכֶת cum Dagges, Item מְבוֹרָךְ benedictum, pro מְבֹרָךְ in quibus omnibus, Dagges sub lõgis vocalibus dissimulatur, breuibus nimirum in maiora puncta conuersis.

De Raphe.

Atqui Raphé, ab eo nomen inditum esse apparet, Quod litteram, supra quam ponitur, debilitet, remittat, & quodam modo præter ipsius naturam, ad exilitatem quandam subtilem elementi potestatem declinet, Diuersum planè à Dagges officium habet, q̃tum em̃ hoc signũ literam intendit, tantum illud, nempè Raphe vicissim infirmat. Transuersa autem linea supra literam

teram adſcripta conſtat Páthach non diſſimile, quod tamen infra literæ baſim locatur. Nec vbiq;, omnibus in literis habet locum, ſed tantũ in בגדכפת vbi à Dagges alienæ fuerint, ſcribet, Quocirca & facilis coniectura naſcitur, Dagges, ſed leuiori duntaxat contrarium eſſe.

Nam quoties ſupra dicta elementa, atq; hæc quidem intendendi, dictionum aut ſyllabarũ, principijs notam detrectant, ſtatim id exigente ſcripturæ proprietate, vti exilius ſonent, remiſſiúſve, Raphé debilitantur atq; molliuntur.

Quamobrem, cum iſtius lineolæ naturam à Dagges abſentia metirentur quidam, in vniuerſum adſcribere neglexerunt, ne varijs, plurimiſq; hinc inde punctis ac lineis, quibus & accentus quoq; ſignificantur, ſcripturam alioquin ſatis grauatam epiſtilijs partim onerarent, partim etiam figurarum ſimilitudine confunderent, Arbitrantes ſiquidem vel à rudibus, ſatis intelligi poſſe, eam nimirum quæ Dagges abieciſſet literam, ad remiſſiorem pronunciandi modum, beneficio Raphè eſſe inclinandam, etiam ſi nuſq; Raphé adſcriberetur. Quod certe perq; ſtudioſe, in hiſce exemplaribus factitatum & obſeruatum eſſe comperio, quæ ſuperioribus annis, partim Genuæ, & Compluti, partim Venetijs et Romæ diligentiſſime ſunt excuſa. Tametſi Pragenſes, & Germani quoq; Iudæi ea quã diximꝰ figura, notam iſtam vbiq; ſatis curioſe

ſoleant adſcribere. Nam cum nō vſq; adeo circa accentuum negociū deſudent iſti, hac fermè nota, prodigialit vulgo ſuperbiūt, vt בֿגֿדֿכֿ פֿתֿ, b mollius vel v, gh, d, ch, ph, th. Exemplum eſt אֲבִֿימֶלֶֿךְ quod alij ad hunc modū ſine Raphé expreſſa notant אֲבִימֶלֶךְ Raphé tamen hoc eſt elementorum molliciem ac debilitatē, ex Dagges abſentia exiſtimantes.

De Saua', quam inter legendum vocem exprimat, Item quomodo varietur.

Caput XII.

SAuá, cuius & antea mentionē fecimus, miniſtrādi punctū, ab aſſimimilando, ſiue coæquādo nomē accepiſſe videt. Nam (quemadmodū & R. Abrahám, ſcriptum reliquit) הוּא מִשְׁתַּוֶּה לִתְנוּעוֹת הָאֲחֵרוֹת בְּמִבְטָא hoc eſt, alijs fermè om̄ibus in efferendo vocibus, ſuā (qualemcunq; tandē habeat) ꝓnunciationē accōmodat, vti ex infraſcriptis regulis, melius cognoſces. Próinde nec mirū cuiq̄ eſſe debet, ſi varia ab idiotis Iudæis ratione, & ferè portentoſa proferri audiat, dum alius inter labra neſcio quā vocem vixdum natam comprimit, alius infœliciū vmbrarum quiddā referens, cum o commiſcet, alius au-

us au

us autem ſicut E proferens (vt cum Plauto di-
cam) ronchiſſat. Quæ demũ pronũciandi bar-
baries, dum quiſq; vulgo parentis inſcitiam aſ-
ſectari ſtudet, conſuetudine roborata, & pũcti
naturã, & doctiſſimorũ Grãmaticorũ canones
propemodũ euertit. Peſſimus ſiquidẽ linguæ
cuſtos perpetuo fuit vulgus. Quamobrẽ vti
exactius ſauá cognoſceres ſtudioſe adoleſcens,
ad vocabuli etymologiã recurrimus, quæ q̃d
ſit, quid efficiat, q̃ deniq; inſtabilis Euripus ſit,
abunde exprimit. Nam שָׁוָה cõparari, adæqua
ri, ſimilẽ eſſe, & conferri eſt, vt Prouerb. xxvi.
Ne ſtulto ſecũdũ ei⁹ ſtultitiã rñdeas פֶּן תִּשְׁוֶה
לּוֹ ne forſitã cũ eo adæqueris, ne cũ eo confera
ris, ſimilis ſtultitia. Quo certe reſpexiſſe, erudi-
tos credendum eſt, qui per vau punctum ſauá
שׁוֹא ſcripſerunt.

Nam q̃d alij plæriq; per ב intermediũ, שְׁבָא
(niſi mendoſa quorundã Grãmaticorũ ſint exẽ
plaria) ſcribãt, nõ damnamus, patimur em̃ vtrũ
q;, ad mutam potius ſiſtẽdi aſtringẽdi'q; naturã
accõmodari poteſt. Eſt em̃ ſauá mutũ, q̃d lr̃as cõ
ſonantes, ad præcedẽtia pũcta breuia, aſtringit,
correptarum vocum veluti carcer quiſpiam,
intra quem, ceu neruis impeditæ, hinc inde ca-
ptiuum quiddam, inter conſonãtes exprimũt,
Verũ quũ (vt opinor) ſatis ſuper'q;, de iſtius cũ
officio,

officio, tum natura ſupra diximus, ad commu= nes pronunciabilis ſaua regulas, quas veteres adſcripſerunt ſermonem conuertemus, ſi tantũ illud monuerimus, vt memineris ſemper, hũc vertumnũ aliarũ vocum eſſe miniſtrum. Pro inde ſi omnino ſonabit aliquid, iſtuc ꝗ celerri= me, & ꝗ ociſſime facere, ne multum in ea quã reddit vocem hæreas, cum ab om̃i prorſus gra= uitate, accentu'ꝗ punctum ſit alienum.

Prima regula de pronuntiatione ſauá, quæ eſt Rabinorum, Dauid, & Moſche Kimchi.

OMne ſauá quod literas gutturales אחהע præcedit, vt gutturalis li= teræ punctum vocale ſonat, profe retur, vt לֶאֱכָלָא loochlá in cibũ pro cibo ſauá ſicut Kames Cha= thúph pronunciatur. Propterea quod א eodem puncto kamez quod eſt Malepoum inſignit, quod hac imprimis ratione à kamez rachab di= ſcernes, ſi ad vltimam vocabuli aduſq; ſyllabã accentu decurratur. Nam vbicunq; poſt kamez productũ, ſauá ſequitur ſtatim, ne conſtrictio= nem quemadmodum breues, patiatur, diuiſio= nis mora ſecernitur, vt שָׁמְרָה ſámará, ad diffe rentiam שָׁמְרָה ſomrá cuſtodi, pronunciatur.

quam

quam rem dum parum attente quidam confyderant, incircunſpectius confuſiusq́ de prolatione kamez loquuntur. Ex ea nanq́ nõ bene perſpecta puncti regula, factum eſt vt vbiq́ ferè ſicut o, vulgo enuncietur. Quoties enim דְבָרֶיךָ dabarécha vel dauarécha dicendum eſt, per kamez rachab, hic doforécho per kamez chathuph ſeu malepoum craſſius edicitur. Sic vt ad inſtitutum redeam תְאֵנָה teena ficus, ſaua ad vocẽ zere pronunciando deflectitur, propter gutturalis elementi pũctũ zere. Sic וְהָאָרֶץ vahaàrez בְאֶרֶץ בִנְיָמִן beérez Biniamín קְחִי kichi accipe וְעוֹף vohhóph & auís.

Huc etiam et ea pertinent, quæ Græcis & Latinis contractis ſiue exemptis ſyllabis, hiatus nimirum deuitandi gratia proferuntur, יְהוּדָה יְהוֹרָם יְהוֹיָקִים יְהוֹיָכִין יְהוֹיָדָע יְהוֹשָׁפָט יְהוֹאָשׁ Ἰούδα, Ἰωράμ, ἰωακίμ, Ἰωαχίν, Ἰωιαδᾶ, Ἰωσαφάθ, ἰωάς. Iouda, Ioram, Ioiakím, Ioachín, Ioiada, Ioſaphath & Ioas. Nam ſi in iſtis ſauà per E proſers, vides q̃tum à veterum conſuetudine, atq́ à doctiorum Rabinorũ inſtituto recedas. Quãobrem ſatis inconſulte, nec ſe digna facere, quidam ſcribentium hodie, mihi videntur, qui nõ aliquando, ſed plærunq́ (vt apparet) iniuſtius q̃uis leuiculam ob cauſam, in Rabinorum vo culationes, tanq̃ parum eruditas inuehuntur, ex idiotarum καὶ ἀναλφαβήτων pronunciatione, an

tiquo-

tiquorum lectionem æstimantes· Cum tantum hæc ab illa differat, q̃tum diei, nox interest.

Secunda regula.

Quando vero ip̄m iod sequit̃, quacunq; vocali subscripta, sonabit chiréck, vt בְּיַד מֹשֶׁה bi iad mosé, & יִרְמְיָהוּ Iirmiiáhu· Quã regulã in cõmentario Kimchico, ad Tiberienses veluti authores Elias Leuita retulit. Qui (vt nõ multo ante meminim⁹) emẽdatioris ac purioris laude p̄nunciationis, cum ab om̃ibus celebrẽtur, tũ vero maxime à Rabi Ioná, cuius nõ postrema inter hammadakdakím authoritas est, commendant̃· Dum in Rickma sic inquit, היהודים יושבי טיבריא הם בקיאים בלשון הקדש: ומבטים אותה יותר בצחות ובבירור מכל שאר היהודים hoc est, Iudæi qui Tyberiade vixerũt, vt fuere reliquis omnibus Hebræis doctiores, & in sacra lingua callentiores, ita profecto rectius, elegantius, & melius cæteris p̄nunciauerũt. Quos etiam citãte Leuita, Rab Abraham ben Ezra, punctorũ, accentuum, & Masóreth, inuentores nõ Ezram, contra Thalmudicorum sententiam, esse credidit. Sed ad regulæ exempla nos conferamus· Ioelis I· יֶתֶר הָאַרְבֶּה אָכַל הַיֶּלֶק וְיֶתֶר הַיֶּלֶק id quod relictũ est à locusta, Bruchus deuorabit, &

bit, & q̃d poſt ſe relinquet Bruchus, depaſcetur
Chaſíl quartũ locuſtæ genus, oĩbus nocenti-
us, וְיֶתֶר vi iéther legẽdũ eſt, ſic וְיוֹנְקֵי שָׁדָיִם
vi ionaké ſadáim, & lactẽtes pueros, ſauá ſicut
Chireck ꝓnunciat. Quanq̃ Elias faciat diſcrimẽ.
Nam ſi Iod cũ Chireck punctatur (inquit) ſauá
ſicut páthach, enunciandũ eſt, vt וְיִשְׂרָאֵל va Iſ-
raél, nõ vilſraél, Quod cur alia factũ ratione pu-
tabimus, q̃ vt ne ſyllabæ diuerſæ, ĳſdem cõmi-
ſceãtur ſonis, Alicubi eñ et Rabinos magis ele-
gãtiæ, q̃ rationi ſtuduiſſe liquido apparet. Eiuſ-
dem gñis eſt q̃d R. Abrahã etiam cholẽ excepit.

Tertia regula.

Poſtremo, q̃cũq; loco, q̃cũq; ſub lr̃a ponet,
oĩm tam recentiũ, q̃ veterũ Rabinorũ authorita-
te, ſicut páthach, aut nõ ita multũ à páthach diſſi-
milẽ, ꝓferre debes. Cui9 rei, ceu priſcæ quædã
vetuſtatis imago, ĩ ſamuel, Manaſſe, Zachariáh
Saba, Salomon, σαβαώθ, Zabaoth, Saalthiel, &
Chanaan, etiã vſq; hodie cõſpicit, quæ oĩa ſauá
principĳs ſcripta viſunt, vt שְׁמוּאֵל מְנַשֶּׁה
זְכַרְיָה שְׁבָא שְׁלֹמֹה צְבָאוֹת שְׁאַלְתִּיאֵל כְּנַעַן
Tametſi Græcis confuſius quædam obſcu-
riúſque, et rotũdius efferantur, vt Σολομῶν, Γοδο-
λίας, Σοφονίας quemadmodum et ſupra diximus.
Neq; hic Iudæorũ è vulgo, miſerãda balbutie

quiſpiã

quiſpiam idiota permouerit animum, qui Schlomo, Smuel, aut Schelomo Semuel, & quomodo non; proferendum eſſe acriter inſtet, pro conſuetudine. Cum pluris apud ingenuos, eruditorum ꝗtumuis paucorum conſenſus eſſe debeat, ꝗ id quod cum repræhenſione (quemadmodum Fabius inquit) multis inſederit. Quis enim iſtiuſmodi vocum portenta ſaltem meliora doctus ferre poſſit; niſi qui etiãnum ita ſapiat (modo iſtuc eſt ſapere) vt commonſtratis frugibus, ac meliori cibo, glandibꝰ adhuc veſci malit. Quocirca cum ea puncti ſauá ꝓnũciatio, cui plus nimio, ꝗ decuit Germani hactenꝰ indulſerũt. Plurimas ab etymo dictiones, & multa extra hebraiſmum vocabula, è noſtris biblijs alienauerit, eò redeundum cenſeo, quo doctiores hebraicæ ſynagogæ magiſtri, eruditis ſuis ac ſolidis grammaticæ præceptis, nos reuocant ac reducunt. Inter quos Rabi Iudas, & Ionas. Item ſapiens & doctus Abraham ben Ezra. Dauid Kimchi, & nouiſſime Rabi Elias Leuita, connumerandi veniunt, qui aliquanto purius ſacræ linguæ, adiſcendæ principia complexi ſunt, ꝗ iſti, qui indoctam ſecuti multitudinem, ſæpius malæ conſuetudinis deprauatiori licentiæ, inſeruire coguntͣ, magis ꝗ rationi.

Præterea obſeruabis, tametſi (vt ſupra dictũ eſt) rapidiſſima ſit huius vocis natura, dum profertur

fertur, adeo vt breuissime omnium celerrimeq; fallat potius aures, q̃ feriat. Attamẽ, si quando breuis lineola ipsam præcedet, nonnihil tempore collecto, & beneficio tardantis notæ remugiet. Quamobrem non שוא tantum sed etiam גְעִיָא id est mugitus, à remugiendo grammaticis dicta est, vt שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ Audi báni mi fili patris tui institutionem, sic, בָּרְחֹבוֹת תִּתֵּן קוֹלָהּ baróchobóth in plateis dabit vocem suam, sic lxviij. psalmo בְּמַקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים & aliquanto infra eodem, שָׁם בִּנְיָמִן צָעִיר רֹדֵם שָׂרֵי יְהוּדָה רִגְמָתָם שָׂרֵי זְבֻלוּן שָׂרֵי נַפְתָּלִי Ibi Beniamin natu minimus Dominator eorum, Principes Iúhuda duces eorum, Principes Zabúlon, Principes Naphtali. In omnibus istis atq; consimilibus exemplis, sauá præter solitum nonnihil protrahitur, beneficio remorantis figuræ quæ ad ipsum annectitur vt vidisti.

Porrò quando componitur, quod propter gutturales ferè contingit id sonabit, sed rapidissime tamen, quod punctum cui assuitur Nempe cum - sic -: a breuissimum, cum -: ad istũ modum -: e breuissimum, cum kames chathuph hac figura -: o rapidissimum constituit, nihil alienæ vocis admiscens, quemadmodum & Rab. Dauid in michlól attestat̃, vt אֹהֳלֵי עֲקֹב

יֶאֱסוֹף óhólo, Iahacób, Iéezóph.

Ex quibus cuiq; satis liquere puto, cum tam sit varium ac prolatione diuersum punctum sauá, cur potissimum sauá dictum sit, etymologiæ proprietatem posse tueri. Nunc autem & quando legendum sit, & quando mutescere debeat paucis (aduerte) docebo.

Quomodo sauá, aut plane silere, aut pronunciari debeat. Caput XIII.

TAmetsi ex productarum breuiumq; natura vocum ac differentia, colligere queant studiosi, qñ sauá pronunciari debeat quando minus, Attamen cum videã in Grammaticorum scriptis esse quædam, quæ difficultate quadam sua, tractandiq; ratione, infirmiores, qui nondum robur his in rebus fecerunt, turbare possint, paucula, (quantum quidem, cũ ex sacræ linguæ ratione, tũ obseruatione veterum didici,) ad necessarias pro consuetudine ab eruditis annotatas pceptiones adijciã, quæ tibi aliquanto propius penitiusq;, pronũciabile sauá, cognoscendum dabunt.

Obseruabis igitur, cum frequenter, punctũ, de quo nunc agimus mutum plane, veteres quidam animaduerterent, alicubi autem & pnunciatione quadam, quanq; leuiori præditũ esse

esse consyderarẽt, duplicẽ eius naturam esse voluerunt, Alterũ saua נח .i. quiescens, alterũ sauá נע hoc est q̃d mouetur, ac ꝓferri potest, appellãtes. Mutũ ex superioribus ita finiri potest, quod post vocalem nimirũ breuẽ, syllabã claudit, & cum ijs quæ à tergo hærent consonãtibꝰ præcedentis puncti naturã cõstringit, vt מַלְכִּי Mal‑chi, rex meus אַרְצִי arzí terra mea.

Pronunciabile id esse dicitur, q̃d nouã perpetuo syllabam, siue dictionis medio, siue principio collocetur inchoat, vt פְּקֹד pakód visita, recense, sis memor, תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן

Nam vt prius illud claudendis vocibus, ita posterius, aperiendis syllabis aptum signũ erit, Quocirca et motuũ seu vocaliũ pricipiũ haudquaq̃ inepte, quidã esse dixit. Et quanq̃ nõ adeo difficile sit (ꝓspecta puncti natura) cognoscere, qñ pronũciari debeat, vbi mussandum, vbi denicꝫ silendũ sit. Attamẽ quo memoriæ discentiũ consulerẽt Grãmatici, quincꝫ regulas ꝓnũciãdi sauá, posteris tradiderũt, quas etiã ꝓpterea q̃d sint valde breues, & memoriæ bono nõ defraudem studiosos, libenter adscribam.

Prima.

Sauá dictionũ principio, quacũcꝫ sub litera signabitur, perpetuo sonabit, vt בְּרֵאשִׁית בְּקֹדֶשׁ bakódes i sacrario, baresith principio.

Cuius regulæ author eſt, magnus ille grammaticus Iudas Chiagus in libro Haſſéther vahamméſech, quamobrem friuolum eſt, quorūdam de connexilibus literis, commentū, Smuél pro Samuél, Schlomó pro Salomo, Breſchís pro bareſíth pronuntiantium. Nam in his ſimilibusq́ vocabulis ſauá, cum ſyllabam ordiatur efferendum eſt, q̄q̄ tamen eius vbiq; celeritatis commeminiſſe oporteat, quam & ſupra notauimus.

Rectius itaq; Germanis noſtris integriusq́ Hiſpani & Itali, qui propere ac celeriter pro ſigni conditione omni in loco dictionum initijs ſauá proferunt.

Vnum tamen à regula Ben Aſſer excepit, nēpe שְׁתֵּי & שְׁתַּיִם quod אֶשְׁתֵּי & אֶשְׁתַּיִם non tam protuliſſe, propter ת daggés intēſum quam etiam ſcripſiſſe, creditur, cuius ſententiā eruditus punctandi Magiſter Rab. Naphthali, confutauit.

Secunda.

Item quod poſt longam vocalem ponitur, citra controuerſiam ſonabit, vt שָׁמְרוּ ſámarú, יֹשְׁבֵי אָרֶץ Ióſaué, árez habitatores terræ Iohelis primo.

Etenim producta vocalis, cum per ſe vocem terminet ac libere eloquatur, quæ ſtatim à tergo litera ſubſequit̄, nouam cum ſuo puncto ſyllabam

bam inchoet necesse est, vt יָשְׁבוּ Iasabu siue Iásauú media breuissime prolata.

Tertia.

Eadem sanè proferendi ratio seruatur, quoties sub literis quæ daggés signant collocatur, vt מִקְּדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל mikkadós Iisraél à sancto Israelis Ieremia LI. הַמְּאֹרוֹת הַגְּדֹלוֹת hammoróth haggadolóth, Et faciebat dominus duo luminaria magna, sub מ & ג sau ē pferēdū ē.

Quarta.

Præterea quando intra dictionis medium, sauá congeminatur, prius quidem, cum ad præcedentem vocalem pertineat silet, habent siquidem opus carceribus, ne perfluant breues, quēadmodum principio dictum est, Alterum autē quia subsequentis initium syllabæ est, proferri debet, vt יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם Iis_razú Hammáim scateant, & multa copia abundent aquæ reptilibus. Sic xxxv. psal. אַל יִשְׂמְחוּ־לִי אֹיְבַי שֶׁקֶר al Iismuchulí, ne gaudeant vel exhilarētur mea caussa, hostes mei falsò &c.

In fine dictionum si conduplicabitur, quiescet vtrumq;, vt שָׁמַרְתְּ samart custodiuisti mulier, אָמַרְתְּ dixisti mulier, פָּקַדְתְּ pakadt visitasti.

Ad hæc si vel vnum hoc loci tantum ponitˉ sauá, non pronunciabitˉ, vt לִשְׁוְא lasaú וַיִּרְא

valar. Et vidit quod discriminis gratia p וַיַּרְא dictũ est, à themate רָאָה De sauá q̃d principio vocabulorũ congeminari posset, hic nulla mentio, nam (vt ante cõmemini) verborũ initijs nũq̃ siue simplex, siue compositum sit, conduplicari solet.

V. regula.

Postremo sonabit etiam, quoties duæ consimilis figuræ literæ, inuicẽ immediate cõsequũtur, et prior signo sauá notatur, vt הַלְלוּ הִנְנִי halalú, hinnaní, laudate, ecce ego. Quas vel hîc demũ obseruatas esse apparet pnunciãdi præceptiones, q̃d simili statu, Sauá, etiam si proxime vicinas habeat בגדכפת eas tñ nusq̃ ad Daggés corroborandi signũ astringat. Quod aliâs ferè semper contingit, quoties ipm est ineffabile, vt אֶזְכּוֹר מִשְׁפָּט Ezcor, Mispath, Ergo ne quis addubitare possit, vel præmissis cõmorãdi accentibus iuuari, vel (vt aliquãto crassius exeat) cum Páthach, etiam sub consonantibus dilatari solet, vt תְּמַדַּבֵּר הַמְדַבְּרִים loquẽs loquẽtes, גְּלָלֵי צְלָלֵי gelalé, zilalé, stercora, vmbræ, & רְבָבוֹת quibusdam in exemplaribus, pro גְּלָלֵי צְלָלֵי רְבָבוֹת

Frequenter etiam & ijs vocabulis quæ daggessari consueuerunt, pronunciatum sauá post correptas voces ponit, ob consuetudinẽ tamen adscripturæ leuitatẽ Daggés expuncto, qualia sunt,

ſunt, הַלְלוּיָה halalulá Laudate dñm. לַמְנַצֵּחַ ad præſulem. Quod qua frõtis impudẽtia infinitiuũ qdã eſſe aſſeuerauerũt, diuinare nõ poſſum, ſed ipſi viderint, qui ne quid neſciſſe videantur, cognoſcendi tantũ opinione turgidi, huiuſmodi in vulgus ſpargere nõ verent̃, E qbus daggés, attenuãdi laboris gratia, à ſcribis eiectũ eſſe putat̃, ſic eſt חַנְנִי pro חָנֵנִי quod חָן אֲנִי aut חֲנֵה אֲנִי En ego interpretamur.

Et ꝗꝗ hæc omnia, inani propemodũ à Rabinis ſtudio, ac fruſtraneo quodam conatu, aliâs adſcripta, nobis annotantur. Attamen cum ſolent illa tenacius hærere, quæ vt fuſius ita crebrius inculcantur. Nonnunꝗ autem & varietatis gratia capiamur. Pro docentium conſuetudine, quinꝗ pronunciabilis ſauá regulas pro ut à Grãmaticis præcipi ſolent, explicatius recenſere placuit. Nam qui ſauá נָע hunc admodũ finiuit, nimirũ quod nouã vbiꝗ ſyllabam inchoat, ſemel oẽm ꝓnũciãdi vim, cõplexus ẽ, qſqs igit̃ iſtã ꝓnũciabilis notæ deſcriptionẽ, velut recte ꝓferẽdi filũ ſequet̃, vt nuſꝗ locis ꝗtũcũꝗ ſalebroſis impingat, cauebit in tempore.

Cæterũꝗd Latinorũ plæriꝗ Grãmaticorum, operoſis appendicibus veterũ ꝑceptiones grauare potius ꝗ explicare maluerunt, adijcientes, cũ añ gutturales literas, & iod, tum ſub gutturalibus etiam ſauá quocunꝗ loco, pronũciandum eſſe, vt non præter authoritatẽ modo,

 ſed

ſed præter omnem rationem faciunt, ita viciſſim iure optimo (ne להרעי רוח & incogitantiæ q̊q; ſua deſit pœna) cum his ſuperfluis pronunciandi legibus à nobis explodentur. Non eīn in his מַלְאָבִי & מִלְחָמָה conſimilibusq; Maleachí aut Milechamá vt quidam voluerunt, ſed Malachí & Milchamá, pronunciandū eſt. Perīde acſi מַלְ־אָבִי Mal achí et Mil cha má ſcriptum eſſet, Sic אֶלְעָזָר Elhazar, Aronis filius triſſyllabum אֱלִיעֶזֶר Elihézer Abrahami ſeruus, tetraſyllabon eſt, Sic & alia plæraq; efferuntur.

Nam poſt vocalem ferè breuem, ſauá non profertur, ſed eſt ineffabile, ea namq; (quemad modum & multò ante præcepimus) breuium natura eſt, vti mox proximam à tergo literam, vel ad daggés, vel ad ſauá, quod mutum appellatur, cum præcedentibus elementis, ſub vnam ſyllabam conſtringant.

Erit itaq; in his conſimilibusq; vocabulis ſauá combinandæ, ſeu claudēdæ potius ſyllabæ nota, non pronunciabile punctum.

Præterea quando iod de ꝓximo ſauá ſequit̃, niſi ex ſupra dictis quicq; impediat, idem obſeruato, vt זְכַרְיָה Zachar Iá, tribus ſyllabis efferendū eſt, non Zachare Ia aut Zacharía נְתַנְיָה Nathan Iá, non Nathane Ia aut Nathanía, ſic יְשַׁעְיָהוּ Iaſahláhu, non Ieſahelahu, עֹבַדְיָה hobad

Hobadlá, non Hobadelah, aut Hobadía, nisi apud Hebræos Græce potius efferre, q̃ Hebraice malis. Nam isti quidem (Græcos volo) cũ pro linguæ natura, nusq̃ iod habeãt consonantem. sed vbiq̃ ferè correspondentem iota vocalem, pro consonante hebræis quidem vocibus apta, vocalem iota (vt vbiq̃ litera in literam maxime vicinam conuertatur) substituere coguntur. Nam si planè diuersis in aliena lingua literis, quod equidem ad potestates attinet, nomina expresseris, omnis tibi etymologiæ ratio, q̃ apud Hebræos vnice spectanda est, fluctuabit.

Hæc igitur necessitatis lex totas, nõnunq̃ dictiones, nedum syllabas aut literas, ad peregrina quædam, permutare consueuit, Vt enim Latini suæ linguæ flexibus, quædam tum vrbiũ, tum populorum, barbara vocabula, ab ijs gentibus, quibus propria fuerant, vsurpando, adeo obscurant, vt vix agnosci possint (Quotus enim quisq̃ inter belgas Flandrorũ hodie Gandauum, aut Gallorum inter celtas Lugdunum, non latine doctus suam ciuitatem nominari credat? cum vtrobiq̃ plurimum à barbaris vocibus sit discrepãtiæ) Similẽ ad modũ Græci, cum ex sacræ linguæ penetralibus ad se noĩa recipiunt, sui idiomatis sæpius necessitati sæpius elegantiæ, (cui quidem hæc natio vbiq̃ plurimum indulsit) sese accommodantes, aut literam, aut spiritum, aut syllabam, nunc apponũt

 interdũ

interdum etiā adimūt dictiōibus, vt in Iuhudæ & Iosaphath videre licuit, qua quidē re efficit̄ sæpenūero, vt Iuhudæi sua tn̄ vocabula, ab his vsurpata nō possint agnoscere, cuius sane testimoniū ex eo quē de antiquitatibus lib. Ioseph⁹ Gorionis filius inscripsit, vel hoc solo noīe adducam, vt aliam sermonis hebraici, aliam græci in ijsdem vocibus lectionē, eē cognoscas. Nomina (hebræa intellige) propter scripturæ decorem (inquit) Græci ad delectationē legentiū mutauerunt, necꝙ em̄ ꝓuinciæ nostræ est huiusmodi formis vti, Et alibi, Quidā vero placita sibi noīa mutauerunt, Alij aūt, (vt inhabitatoribus clarius esse visum est) conuersionē noīm fecerūt Græci tn̄ sunt huius rei authores, qui posteris tēporibus cōfortati, etiā antiqrū gloriā ꝓpriam effecerūt, & gētes noībus exornarūt &c. Item in eiusdē voluminis epilogo, tametsi Græcarū literarū, q̄d equidē ad grāmatices experimenta pertinet, se satis gnarū esse existimauerit, attn̄ verborū prolatiōis integritatē adipisci, paternā id sibi consuetudinē denegasse conscripsit. Nimirū q̄d alia Græcorū, alia et multum ab hac diuersa Iudæorū prolatio Iosephi tempore fuerit.

Quamobrē Hebræa rectissime pronūciabis, si nō Græco, nō Latino, nō Germanico, aut alio quopiā ex alijs desumpto linguis sono, sed hebraico tm̄ ore ꝓferas. Sunt em̄ Græca, proprietate

tate, quæ huic genti natiua est efferenda, nō latinis idiotismis aut tenoribus commiscenda. Quemadmodū etiam Gallū nimium gallice, aut Scotū plusq̄ scotice, latina sonantem propemodum exibilant latine docti, ita haudquaq̄ ferendus est, qui sacram, & adhuc omnium à cataclysmo linguam minime contaminatam, אשר לא יחסר כל בה ׃ ואין דבר בה ריק (In qua, vt nihil Abrahami testimonio deest, ita prorsus nihil inaniter superest) varijs ac diuersis à loco petitis idiotismis, & suæ in q̄ quisq̄ natus est linguæ, dialecto conspurcat.

Nec dissimilis, aut rationis aut consilij fuisse videt̃, doctissimus ille disertissimusq̄ Fabius, cum scriberet, se quidē à sermone græco puerū incipere malle, sed tn̄, vt nō ita longo post tempore latina subsequerent̃, ne in plurima nimirum oris vitia, in peregrinū sonū corrupti, & sermonis, cui cum græcæ figuræ, assidua consuetudine hæserunt, quæ in diuersa loquendi ratione pertinacissime durare solent, puer incideret, sed pari iuxta cura, ne altera (quemadmodū inquit) alteri possit officere, sed quasi pariter eant, tutaretur vtramq̄. Quo quidem è scripto quid aliud quæso te queas colligere: q̄ huc oēm destinatū eē, integerrimi parit̃ ac solertissimi viri laborē, q̄ vt ne pueri, tāetsi eos pri⁹ græca discere vellet, ppt̃ pulcherrimas disciplinas è qb⁹

&

& nostræ fluxerunt, latinæ linguæ puritatem, castamq́ pronunciationem Græcanicis idiotismis ac peregrinis vocibus contaminarent. Qđ si in prophanis vsq adeo Ethnicus homo linguis, hanc animi solicitudinem, curamq́ reponere non est veritus, vt alteram non cum alterius detrimento, sed integre à studiosis vtramq percipi voluerit. Nos Christiani, idem ea in lingua, è q̃ plurima pietatis mysteria promanant, diuersa religionis sacramenta exuberant, Prophetarum oracula adiuuante spiritu cognoscũtur, non attentabimus? Et ne diuersis (q̃s quæq natio proprios habet ac innumerabiles) sonis commisceatur, Hæc, non modo linguarũ oĩm simplicissima, sed & perfectissima quoq, quaq́ deus ipse rerum parens, miseris mortalibus nobis, diuinæ mentis, animiq́ sui, viuam quandã expressit imaginem, ne commisceatur inquam, non curabimus?

Quapropter vt cuiq ergo linguæ, propria quædam scribendi ratio, et suus quidam orthographiæ modus, ita sanè & vnicuiq peculiaris proferendi genius est, & quædam à natura ὀρθοέπεια tributa, quam tum demum facile ac fœliciter, in sacra lingua assequeris, si non ex turbulentis quorundam lacunis, sed ex ipsis vndiq fontibus haurias, si non indoctam vbiq Iuhudæorum consuetudinem, siue potius abusum, sed rationem cui doctorum consensus Rabbinorũ

norũ conformis eſt, & linguæ naturã ſequaris.

Eadem quoq;, & in iſtis ratio ſeruabitur, vt שָׁמַעְתָּ יַחְדָּיו audiuiſti, vnà, quæ non ſammá hata, vel iachedáu, ſed ſammáh ta & iachdáu p̃feruntur, Nam tametſi ſub gutturalibus ſauá ponitur, haud quaq̃; tamen efferri debet, niſi nouam cum ſua litera ſyllabã ordiatur, quod præcedentes vocales correptæ prohibent, & daggés quod ſtatim ſubſequitur, diuerſum indicat.

De Accentibus quid conferant. Caput XIIII.

HVcuſq; de literis, vocibus, punctis, item ex his conſtitutis ſyllabis, varijs'q; ipſarum paſſiõibus, quid melioris ſœculi Rabini veteres, ſcripto mandarint, ſi nõ, vt volui, breuiter, attamen qua potui fide, recenſui, ſed vt non ſatis eſt, ſaxa, materiem, calcem, cætera'q; ædificaturo neceſſaria, in vnum aceruum rudia congerere, niſi adhibitis artificum manibus, raſa, dolata, ac perpolita prorſus omnia in iuſtam ædificij molem ſurrigantur, Sic in pronunciando, quamlibet multas literas, voces, ſyllabas, vnam in dictionem compactas etiam congeras, cumulus tantum, & rudis quædam eſt futura congeries, indiſtincta'q; maſſa, niſi ratione certa, atq; ordine, adſcriptus eas accentus, regat, digerat, gubernet, ac veluti viuum, adpoſito pronunciandi

modo

modo, mortuũ alioqui seu languidũ dictionis corpus, efficiat. Est enim (quemadmodũ non inscite quidã dixerunt) accentus, נֶפֶשׁ הַתֵּיבָה id est, dictionis anima, & signũ propter vocis harmoniam adhibitũ, cum ad retardandam retinendámve præpoperam celeritatem, tum ad accelerandam vocabuli tardam pronunciationẽ, vt acutæ nimirũ grauibus, longæ breuibus tẽperatæ syllabæ, cum suauitate currant.

Neq; alius melior est emendatæ pronunciationis artifex aut moderator. Siquidẽ hic annis graues tardosq; senes, ducit. Hic etiam pueros celerius, concitatius'q; voces ac syllabas conglomerantes moratur, hic muliebrem deniq; mollitiem, ac virile robur, contemperat, & vt summatim semel dicam, hic vnus, est ratio, virtus, robur, vita, dictionibus.

Próinde quoq; nõ male à veteribus etiam טַעַם est appellatus, quod dictiones certo quodam consilio, certa'q; vel deprimendi vel eleuandi ratione gubernet, In quo & vsq; adeo situm esse multum, prisci Grammatici voluerunt, vt si antea, hũc non haberes cognitum, nõ modo quæ de recta pronunciatione verborum præcipimus, verumetiam & reliqua, quæcunque vel ad grammaticam spectant cognitionem omnia, nequicquam sis attentaturus. Quam sane verborum sententiam, quidam apud Hebræos eruditus Poëta, duobus non ine-

inelegantibus versiculis expressit.

אם תחפוץ להיות׃ בדקדוק תמים
שים לבך ולמוד ; להבין טעמים

Si voles esse, in Grammatica consummatus
Appone cor tuum ac disce intelligere accẽt⁹
Huic etiã & illud consonat, q̃d alicubi insignis
ille Rabi Abrahã ben Ezra בפירושיו scriptũ
reliquit, כל פירוש שאינו על דרך הטעמים
לא תאבה לו ולא תשמע אליו׃ כי בעל הטע
מים ידע הפירוש יותר ממנו Oẽm illã in=
terpretãdi rationẽ (inq̃t) q̃ nõ accẽtus respicit, ne
q; voles, neq; feres. Nã q̃sq̃s ille fuerit, q prim⁹
accent⁹ repperit, quiq; singula tenorib⁹ signa=
uit, multo rectius ac melius, q̃ nos, vniuscu=
iusq; interpretationẽ nouit. Item & illud quod
Esaia primo annotauit, Nisi de⁹ zabaóth supes=
se fecisset nobis שריד כמעט .i. reliquias, op=
pido paucas &c. לולי׃ דברי הנביא בעבור
ישראל שהם אומרים ; וכמעט דבק עם
שריד בעבור טעם המפסיק׃ כי עקר גדול
הוא לשמור דרך הטעמים hoc est, Nisi, &c
verba sunt Prophetæ propter Israelitas q sic lo=
quebantur affectiq; fuerant &c. וכמעט .i.
Oppido parum siue perpaucas cum שריד .i. re=
siduo, siue reliquijs cohærere debet, propter ac=
centũ, qui sub vocabulo perpaucas, quietẽ aut
cõma præstat. Vnde p̃fecto argumentũ nascit͂.
cur quis diligent͂ accẽtus obseruare debeat, ha=
ctenus ille. Huc & illud p̃tinet q̃d Rab. Salom.
cele=

celebris apud nr̃os Iudæos famæ, cõmentatór, ſæpius in ſcholijs occinit טְעַם הַמִּקְרָא יוֹכִיחַ id eſt, accentus ſcripturæ id ipſum arguit, quod certe non faceret, ſi aut leuis, aut nulla, quẽadmodum apud plæroſq; eſt, apud ipſum quoq; eſſet ratio accentuum.

Quamobrem cum apud Rabinos etiam in ſignificando tantum habeat momenti accentus, & in legendo ſit velut artifex, qui dictionẽ perpoliat, necnon & βάσανος quiſpiam, qui certa ratione (quando ex multis tum literis, tum vocibus dictio coiuit) qua parte, ſyllaba ſit eleuanda, commonſtret, nefas eſſe duxerim ipſum vel diſſimulare prudent̃, vel negligenter præterire.

Nam vt planè deformis lectio neglecta proſodia redditur, quis enim vel apud triuiales Grammaticos hodie ferat, aut ſaltem riſum tenere queat, ſi puer Domínus, dominí, dominó, domínorum, ac Múſarum, vel apud Hebræos, indoctus quiſpiam (quorum vbiq; magna copia eſt) pákad, pákadthi, pákadto, contra vocabulorũ naturam ꝓferat?

Ita viciſſim, ſi ordine certo, modoq; longas à breuibus, acutas à grauibus, ſyllabas diſtermines, & diſcrimine quodam ſuo ſingula metiaris, non in hac quidem ſola Hebræorum lingua, ſed in alijs omnium nationum, omnibus linguis, non tantum commode, ſed etiam eleganter pronunciabis.

De accentuum diuiſione. Caput XV.

ACcentus igiť, quo dè noſter hic ſermo inſtitutus eſt, tametſi quidem à quibuſdā Grāmaticis triplex eſſe dicatur, nempè Grāmaticus, Rhetoricus (ſic eñ appellare quibuſdā placere video) hoc eſt, proprius, improprius, & muſicus, de proprio, & improprio, vel maxime tñ hic dicā, Nam poſtremus, cum nō ad lectionē mō faciat, verū & alia quædā habeat, in oratiōis corpore potiora officia, iuſtiorē ſanè q̃ vel hic locus, vel paginæ anguſtia patitur, tractationē deſyderat.

De accentu proprio qui noīatur טַעַם

PRoprius accentus, quē & alij Grāmaticū vocarūt, is eſt, quē vnū aliquē omis dictio naturaliter habet, cuius potentia atq; virtute, q̃ quidē in ſyllaba poniť, eleuanda venit, ac præ cæteris q̃ grauanť, exacuenda, vt in præſenti exemplo videre licet, לוּלֵי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שָׂרִיד כִּמְעָט ׃ כִּסְדֹם הָיִינוּ לַעֲמֹרָה דָּמִינוּ, Lulé iohouá zabaóth hothir lánu zaríd kimhád, kizdòm haiínu láhhamorá damínu, hoc eſt, Niſi Dominus zabaóth ſuperesse feciſſet nobis, reſiduū quiddā, & id quidem perpaucum, ſicut Sodoma fuiſſemus, ipſi Gomorræ ſimiles fuiſſemus. In ſingulis vides accentus ſingulos dictionibus, vbi & reliquis

depreſſis atq; grauatis ſyllabis, vnaquæq;(cui quidem proſodiæ ſignum eſt) extollitur. Nam vt Latinis, græcis'q; dictionibus vnus aliquis ſemper accentus percipitur, ſic apud Hebræos, nullum omnino vocabulum inuenias (præter ea quæ per Mackáph combinandi lineam colligantur) quod non peculiarem quempiam, ac naturalem accentum habeat. Nam cum tenor ornatus quidam ſit dictionibus, aut vita potius vt volunt Grammatici, nulla certe poteſt citra illum dictio recte ſonare, & quemadmodum quoque regem à quolibet è vulgo, non facile queas ſecernere, niſi purpurea chlamyde, aut regio paludamento, aureáve palla, indutus, etiam corona ac diademate conſpicuus ſit, Sic difficulter admodum quid dictio ſit penitus cognoſcas, niſi proprium (quem'q; natura deſyderet)tenorem adſcriptum videas, q̃re nõ abſurde cecinit quidam.

בְּתֵיבָה בְּלֹא טְעָמוֹת
בְּמֶלֶךְ בְּלֹא עֲטָרָה

Qualis dictio citra accentum eſt,
Talis Rex qui ſine corona eſt.

Hoc eſt per omnia regi, qui citra coronam eſt, ſimilis eſt dictio quæ citra accentum eſt.

Porrò accentus proprius qui טַעַם à Grammaticis

maticis cognominatur, bifariam diuiditur. Alter enim מִלְעֵיל id eſt, ſupernus, alter vero מִלְרַע id eſt, infernus appellari poteſt.

Milhél vero is eſſe dicitur, qui in dictionibus, penultimas ferè ſyllabas occupat, vt אֶרֶץ מֶלֶךְ קֹדֶשׁ שָׁמַרְתָּ פָּקַדְתָּ qui hinc certe nomen ſortitus eſt, quod ferè ſuperiorem ſiue anteriorem vocabuli partem eleuet. Nam in iſtis nõ dicas commode Eréz, meléch &c. Sed érez, mélech, kódes, ſamárta &c. dicendum eſt.

Milrá, qui ab inferiori, nomen habet, Perpetuo ſiquidem in poſtrema infimaq́ꝫ vocabuli parte, atqꝫ adeo vltima dictionis ſyllaba hic tenor conſidet, vt חָכְמָה מִלְחָמָה חָכָם פָּקַד Chochmá, ſapientia, Milchamá, bellum, Chachám, ſapiens, Pakád viſitauit, Neque eſt alius huic genti, aut familiarior aut frequẽtior accẽt9.

Nam vt Latini penultimas, vel antepenultimas ferè peculiariter acuunt, ſic & Hebræus populus, ſingulari quadam ac natiua conſuetudine, vocum vltimas frequentius attollit. Atqꝫ hæc vel imprimis fermè vnica eſt ratio, quamobrem non vſqueadeo ſeſe primo conſpectu facilem, noſtris hominibus (qui latinis tenoribus aſſueuerunt) hæc lingua præbeat. Cum latina q̃ propemodũ pueri diſcimus, planè diſſimilib9 vocũ eleuatiõib9 cõtrarijsq́ꝫ ſyllabarũ tenorib9

efferantur, & ab hac noſtra (quod equidẽ ad accentuum rationẽ attinet) plus q̃ δὶς διὰ πασῶν .i. bis per omnia (vt habet prouerbiũ) diſcrepent. Quoties enim noſtri homines hebræa legunt, ad ſuos, natiuosq́ſ ſonos relabuntur.

De figuris accentuum natiuorum.

CAeterum & hoc diligenter conſyderandũ eſt, accentũ proprium ſeu natiuũ, quem alij Grãmaticũ appellant, proprias figuras nõ habere, quibus proſodiam notare poſſit, ſed ab accẽtu muſico ſigna (quæ quidẽ ille habet plurima diuerſaq́ſ) mutuatur, quæ, præter id quod accẽtus muſicus ſignificat, vocabuli, vel in vltima, vel penultima ſyllaba tenorẽ ſiue propriũ accẽtum repræſentant. Quod igitur in vltima dictionis ſyllaba, aut in ea quæ huic eſt proxima, notam quampiã adſcriptã vides, hoc eſt, q̊d poſtremũ in dictiõe locum, vel eum qui ab iſto ſecundus eſt, ceu certam quieſcendi ſedẽ, accentus ſibi delegerit, ad טַעַם .i. natiuũ dictiõis accentũ, & peculiarẽ eleuandi notam pertinet. Sed quod hæc nota, ꝓpriã quandã atq; ſingularem ſit nacta figurã, hoc eſt q̊d aut שׁוֹפַר יָשָׁר .i. buccina ſeu cornu rectũ, aut קַרְנֵי פָרָה ·i· cornua vaccæ, aut שַׁלְשֶׁלֶת .i. catena, aut זָקֵף גָּדוֹל .i. erectus, magnus, aut שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ .i. cornu, ſeu buccina conuerſa, hoc eſt, quod ſit, inſtar buccinæ curuata, aut ſurſum erecta, aut in

obli

obliquũ retorta, vel vtroq; latere circulariť obliquata figura, muſicorũ accentuũ officia reſpicit, qui ad orationẽ magis integrã, q̃ ad dictiones, referendi ſunt, cõmode per ſingulas paſſim orationis partes diſtributi, vt efficacem ac ſignificantem efficiant ſententiam.

Próinde ſi in plæriſq; Grãmaticorũ lucubrationibus, natiuorũ accentuũ plæraq; ſigna comperies, hæc ſolum docendi gratia parata eſſe, cognoſcito, vt velut certis indicijs vnaquaq; in dictione cõmonſtreť tibi, vbi accentus ſiue dictionis proſodia deſydereť. Quod in iſto quicquid libelli eſt, ſedulo quidẽ (etiam quoties hebræa latinis ſcriberemus literis) ſeruauimus. Notauimus em̃ nõ aliquando, ſed plærumq; tonorũ ſedes, vt eo nempe facilius, Iudaicæ dictioni adſueſcerent, quicunq; ad hæc ſacra contendunt.

De accentu Rhetorico ſiue improprio. Caput XVI.

VErum em̃uero cũ non mõ parum elegans forſitan lectio videať, ſed ꝑ re quæ ſignificatur etiam abſurda, Eas nimirũ dictiões, quæ tribus, quatuor, aut eo amplius ſyllabis conſtitutæ ſunt. ſi accentu מִלְרַע (qui vt ſacræ magis linguæ familiaris eſt, ita frequẽtiſſime occurrit) notentur, vno velut ſaltu præcipites, q̃ ocyſſime ad poſtremã vſq; ſyllabam decurrere. Quin etiam &

periculum inde naſcitur, ne præcipua dictionis parte (dum ad hunc modum וּמִמּוֹעֲצֹתֵהֶם non refrenato principio, ſed concitatius pro וּמִמֹּעֲצֹתֵיהֶם vmmimóhazóthehém profe- rimus) auditoris aures fruſtremur.

Præterea cum & illud parum ſit gratum auribus, dictiones, quæ penultimis ſyllabis acuuntur, ea principijs vicina habere vocabula, quæ Græcis ὀξύτονα dicuntur, facit enim hæc combinatio, propter nimium propinquas & frequentiores eleuationes, κακοφωνίαν, vt Prouerbiorum primo, וְיוֹסֶףלֶקַח pro וְיוֹסֶף לֶקַח translatis accentibus efferas. Inuentus eſt accentus Rhetoricus, qui vtrumque hoc lectionis malum caſtigaret, hoc certe nomine Rhetoricus à noſtris appellatus, quod ornatu, grauitate, & oratoria quadam maieſtate in certos veluti numeros orationem ſtruat.

Nos impropriũ vocauim9, q̃d præter naturalem, qui dictionis anima, antea dictus eſt, ob decorem (vt ſuauior diuerſarum vocum pronunciatio reddatur) accedat. Quemadmodum in quibuſdam latinis dictionibus, videre eſt, quæ propter enclitica, quæ tenorem ſuum in proximam ſyllabam reflectunt, præter natiuum adciſcunt etiam accentum alienum, vt dómin9 dóminus'q;, áthamas'q;, thoas'q;. Quin & Græ

ci in orationis contextu, sæpius acutum in gra-uem asperitatis deuitandæ gratia: commutant, vt Matthæi v. ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστιν. i. quemadmodum pater vester, qui in cœlis est, perfectus est. Quæ tametsi per omnia, non sint his nostris æqualia, attamen docendi gratia, qua & alia plæraque ab humanis lecto-ribus feruntur, adscripsimus.

Hic etiam est duplex, alter qui מֶתֶג Métheg hoc est frenum, alter qui מַקֵּף Makkáph, id est, copula vocatur.

De Métheg, siue nota protractionis.

Métheg, linea quædam est recta, quæ in vlti ma acutis dictionibus, vel ad principium vel non ita procul à dictionis principio, pro-pter retardandam ac refrenandam pronuncian-di celeritatem, adhibetur. Est enim sicut frenum quo quis nimis concitatũ vocabuli cursum, cõ-pescat, retineat, ac velut auriga, è carcerib⁹ emis-sos equos quõ velit gubernet, vt בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה Bénachá vben háissá, inter te & mulie rem. Sũt qui גַּעְיָא gahiá. hoc est mugitum ap-pellent, quod syllaba, istiusmodi protractionis linea, à concitatiori currendi fuga retenta, non-nihil remugire, quasi quæ vinculis se impediri sentiat, videat. Neq; defuerũt q מַעֲמָדָה hoc est

 statio

stationem, aut firmandi notam cognominarũt, Syllabã em̃ sub qua collocat̃, firmitudine quadam grauiorem efficit, ne sub æqualitate cæteris cõmuni, ad finẽ vsq; (vbi verus accentus est) ocyus decurrat. Nec ad simplicẽ tm̃ pronunciandi legendi ve rationẽ facit, verũ & rei q̃q; significationem, necnõ orationis efficaciam sæpius decenti grauitate cõmendat. Plærumq; siquidem rei præsentis negociũ id adeo exigere videt̃, vt ne voces, quæ in orationis constructiõe, aut significantiores sunt aut illustriores, concitato nimis cursu præterfugiant, vt Mosé primo,
הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי ׃ הִיא נָתְנָה־לִי
מִן־הָעֵץ וָאֹכֵל Culpam rejcientis, verba sunt atq; in mulierem transferentis crimen, ac si dicat Domine הָאִשָּׁה Mulier illa, mulier inq̃, ea, quã me coràm statuisti, quã ex his meis ossib9, & carne finxisti, cuiusq; gratia & patrem et matrem, hoiem deserere voluisti, הִיא Ea ipsamet mulier, ex arboris fructu porrexit, vt comederem, vel & comedi &c. Cum Emphasim igitur habeat hoc loci, mulieris vocabulũ, non male firmationẽ, aut מֵרְכָא gubernandæ quidem pronunciationis signũ, principio accepit, vti praeproperam in dictione celeritatem הַעֲמָדָה & grauitas, castigarẽt. Est igitur הָאִשָּׁה Há, Isšá, propter commorandi notam, ferè diuisim enũciandum.

Huius moræ virtutem, quidã inter hebræos carmine complexus, posteritati commendauit, quod equidem quia admodum breue est, & studiosorũ adiuuare possit memoriã, adnotaui

בַּקּוֹרֵא בְּלֹא חַמְּתֶג
כָּרוֹכֵב בְּלֹא חֲרֶסֶן

Qui sine Métheg, hoc est, morandi nota pronũciat, is perq; similis est equitanti, qui neq; habenas, neq; frenos adhibet.

De accentu Makkáph siue copula.

ACcentus alter, siue improprius siue accessorius, מַקַּף Makkáph vocatur, à priori longe oĩm diuersissimus. Nam cum superior ille מֶתֶג in eadem frequenter syllabas dictione, æqualibus currentes spatijs, numerisq;, interiecta mora, distinguat ferè ac separet. Hic contrà dictionibus etiam diuersis, connexione quadã ac colligandi vinculo, syllabas omnes sub vnũ aliquem accentum cogit, adeo vt diuersorum nominũ syllabæ diuersæ, vnam propemodum dictionem constituere videantur. Idem מקף etymon designat, quod à נְקַף coarctare, contrahere, circuire, copulare, & coniungere, Chaldaico themate manat, exẽplũ est לְאִישׁ בִּכַּר־לֶחֶם hoc est, singulis kiccarléchem. i. portionẽ panis Vbi tametsi kiccar lechem, duo sint ac distincta vocabula, ad vnum tamen accentum beneficio

Makkáph quæ copulam præstat, æque ac si vna dictio forent cogunt. Quēadmodū ergo מְהָג in dictione, vnam aliquā, & id quidē initio, ab accentu natiuo syllabā retrahit, ac veluti retardat, ita duarū, nonnunq̄ & trium vocū diuersas syllabas מַקְנֶה ad שְׁעַם accelerat.

Cæterū vt ille propter accentū qui Milráh dictus est, ita & hic propter eum qui Milhél cognominatus est adhibet. Nam q̄ties Syntaxis siue verborū sit, siue noīm, dictionē Milrá, ad eam quæ milhel est (ita postulante sermonis ordine) conglutinat, hoc pacto שְׁפַל רוּחַ Tum ferè inter vtramq̄, ceu cōmissuram quandā, lineam Makkáph, expuncto quidē prioris accentu Milráh, interserimus. vt pro שְׁפַל רוּחַ id ē humilis siue deiectus animo, שְׁפַל־רוּחַ sub vna eleuādi nota Saphal-Rúach efferim⁹. Sic וַיִּשְׁמֹר־אֵלֶּה vaIſmor-élle. Perinde ac si vna diuersis compacta syllabis dictio sit, neglecto prioris accentu pronunciatur. Nam si distinguas שְׁפַל רוּחַ saphál ruách, non tantū asperitate pronunciandi, in Grammaticorū leges committes, verumetiā & ea quæ natura coniuncta sunt, multo cum periculo separabis. Sæpius tā solam exornat lectionem, quemadmodum & מְהָג. Neq̄ vero, cum ijs etiam dictiōibus quæ

sunt

ſunt Milráh .i. vltimacutæ raro ponit, vt Ieſai primo שִׁמְעוּ דְבַר־יְהוָה קְצִינֵי סְדֹם Audite verbũ dñi Principes Sadóm· Sed tũ vero maxime, qñ vel ea, quæ ſyncategoremata grãmaticis dicunt, vel indeclinabiliũ partiũ voces quæ Iudæis מִלּוֹת הַטַּעַם cognoĩantur, præcedunt, ſi vel ipſa fuerint penacuta, vel monoſyllaba, quibuſcũq; accentibus, ſubſequẽtia vocabula ſiue noĩa, ſiue verba, notari cõtingat, & aliq̃ ſaltem mõ ad vnã ſyntaxim pertineãt, per Macckáph cõbinabunt· vt כָּל־מְלַאכְתּוֹ omine opus ſuũ אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל ſanctũ Iſraelis עַל־יְהוּדָה aduerſus Iuhudá· Et econtra, ſi monoſyllabon ſequat, vt לָמָּה־לִּי quid, cur mihi, לְכִי־נָא &c. De quibus quidẽ omnibus Grãmaticis curandũ eſt. Illud aũt obiter tm̃ cõmonefecero, q̃ties ea quæ per iſtam accelerandi notam dictio coniungit, in vocalem aliâs productã exit, hic vocẽ productã in breuẽ, ſed ſibi ſimilem (propter Makkáph) cõmutari. vt כָּל־מַעֲשֵׂה Col-mahaſé kaméz chathúph, p Cholém factũ eſt. Sic eñ qñ diſſoluta ẽ copula כֹּל perpetuo ſcribitur. Sic יִשְׁמָר־אֵלֶּה Iſmor-élle pro diſſoluto יִשְׁמֹר אֵלֶּה & reliqua.

DE

De accentu musico.

Caput XVII.

ACcentus musicus, quem & נְגִינָה dixerunt, à concinendo aut psallendo, is est, qui non tantum iuxta etymologian, sonos musicos, vel in canendo harmoniam indicat, sed dictiones singulas (quod quidem ei vel præcipuum est) ad bonum sensum, proprijs quibusdam figuris notisq́ disponit, vt scias vbi suspendere spiritum, quo loco versum distinguere, vbi comma figere, vbi colon apponere debeas, vbi sensus claudatur, vnde incipiat, & (quemadmodum in latinis Quintilianus scripsit) quid lentius, celerius, concitatius, lenius deniq́ ac temperatius tardiúsve dicendum sit commonstrat. Breuiter ex huius prosodiæ figuris tam varijs, tamq́ diuersis (habet enim plurimas) cum pronunciantis, tum scribentis affectum, ac velut totius orationis vultum, habitumq́, studiosis eruenda esse, quidam ex Rabinis non indocti, existimauerunt. Nam quis obsecro in animum inducat suum, qua vnusquisq́ accentuum præditus figura est, temere, ac citra prudens à priscis sapientibus consilium expressum esse? Item cur hic illum præcedat, hunc autem sequatur ille. ad hæc cur sua cuiq́ appellatio tributa sit, cur ille supra, hic infra corpus vocabuli ponatur, cur deniq́

nicꝫ dictionis finem hic, ille vero principium, vt peculiarem quiescendi locum delegerit vsur paueritúe?

Quæ tametsi à doctissimis Iudæorũ magistris (q̃tum equidẽ mihi constare potuit) ignorentur. Neqꝫ ob suorum peccatorum quibus et premuntur & exulant molẽ, ante sui iam olim sed frustra desyderati MESSIAE tempora scire confidant. Verum enimuero cum intra paucos annos in linguarum studijs ad miraculum vsqꝫ á Christianis hominibus & sudatum sit & profectum, iuuante Christo.

Item cum alia multa, tum præcipue hebraica splendorem acceperint, spero futurum equidẽ, vt si quæ hinc pietati gloria cedit (cedit enimuero ex his similibusqꝫ literis vel maxima) tanto cognitionis bono, suos CHRISTVM haud quaqꝫ dedignaturum.

Diuisio musicorum accentuum.

ET hunc etiam bifariam Grammatici diuiserunt, Quidam enim מְלָכִים hoc est Reges quidam מְשָׁרְתִים ministri aut famulantes appellantur. Quanqꝫ Rabi Kalonimo placuerit diuisionem esse trimembrem, alios etenim ille reges, alios ministrantes, alios qui neqꝫ reges, neqꝫ ministri essent, sed medium quiddam inter vtrosqꝫ tenerent fecit.

Reges.

Reges

Reges quid ſint, quidve efficiant.

Reges ſunt, qui regia quadam ſublimitate in oratione præeminent, dictionem, verſum, aut qualemcunque pericopan (vt maior circa ſingula attentio comparetur) à conſequenti verborum contextu ſeparantes. His enim Colō & comma, Periodus quoque, in omni פָּסוּק aut סלוק hoc eſt omni verſu qui abſolutam complectitur ſententiam, ſignificantur.

Iſti nobis & vultus grauitatem, & animi paſſiones καὶ πάθη, hoc eſt animi motus & affectus, pro diuerſis figurarum formis quibus exprimuntur produnt. Quid lentius, quid concitatius pronunciandum, vbi leuiter commorandum, vbi denique iuſta orationis quies conſtituenda ſit, commonſtrantes.

Miniſtri.

Miniſtri autem ſunt, qui certa ratione, certóque collocationis ordine, regibus debitum præſtantes ſeruiendi munus, præcurrunt, vt illi famulantium conſtipati miniſterio, grauiori pompa, ac maieſtate, diuerſis orationis partibus, vndique præcellant. Nulla alioquin inſi-

insigni quiescendi nota, quas occupant dictiones, retardant, celeritatem magis & concitationem, ac maturum ad Reges verborum cursum tantum indicantes. Pertrahunt enim velut vno spiritu ad regios accentus (in quibus solis cum respirandi, tum quiescendi mora est) dictiones suas. Ea tantum eleuata syllaba tono, vbi accentus figura, aut nota voculatiõis figitur, illic enim ferè proprius vocabuli accentus desyderatur (quemadmodum supra dictum) quem paulo ante cum plærisque Grammaticum appellauimus.

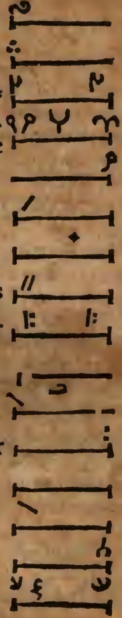
Porrò accentus regios Kalonimus ex veterum consuetudine sedecim recensuit, cum septem ministris, quorum singulorum, singula nomina, figuræ, siue signa, quibus effigiantur, subsequuntur.

Sed priusquam pergam, notabis, cum in hoc typi genere nobis accentuum characteres deessent, lineas pro vocabulis vsurpare, (vt commodius quæ vellemus commonstrare assequereris) coactos esse. Quamobrem quo loci spacio accentus consideat, quæque sint, singulorum sedes, diligenter obseruato. Quæ res, vel eam ob rem minus difficultatis habet, quod Hebræorum populus, vltimas tantum & penultimas syllabas natiuis accentibus destinarit, quos ferè magna ex parte (paucis admo-

admodum exceptis) musicorum signa sequuntur. Quocirca vbicunq; lineas (quæ nobis vocabulorum vice, docendi gratia vsurpantur) vel interpunctis, vel exiguis aliâs notis discriminatas esse conspexeris, hic tropum, seu musicum characterem velut peculiari loco velle quiescere, accipies. Vbi vero duobus secantur interstitijs lineæ, vtroq; citra controuersiam spacio, toni figuram figi posse memoriæ commendabis. Quanquam tamen reperiantur, qui primã in dictionibus literam (etiam si binarium, vel ternarium syllabarum dictio superet) peculiariter occupent, vt תלשא Talsá Eradicator.

Sic & alij plæriq; postremas uocabulorum literas proprio & singulari iure desyderãt, vt Zarká, sparsor, Zegolá proprietas, Paséth vel pastá, id est, extensus, Talissá kathaná, quemadmodum infra suo loco commodius dicetur.

Tabula sedecim regiorum accentuum, ex qua singulorum nomina, figuras, & quo quisq; dictionis loco consideat, facile possis cognoscere.

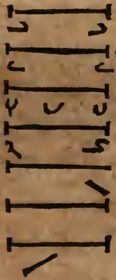
Sparſor	זרקא
Proprietas	סגולת
Diſpſor par-(uus.	פזר קטון
Corn. uaccæ	קרני פרה
Eradicator	תלשא
Ambulator	אזלא
Imminens	רביע
ij. expulſores	שני גרישין
Erect. maior	זקף גדול
Diuiſor	פסק
Extenſor	פשטא
Erect. minor	זקף קטון
Labor	טרחא
Suſpirium	אתנחתא
Fractor	תביר
Catena	שלשלת

De Regibus notabis, Quoties vocabulum, cuius postrema litera יהוא consspicitur, accentu quopiam regali fuerit insignitum, perpetuo ab insequenti mox dictione, pausæ beneficio, distinguetur, ac notabili pronunciationis quiete, separabitur. Quamobrem si vllam è symbolo בגדכפת verbum insequens, literam habuerit, cum dagges, non tam pronunciandum quã scribendũ esse principio, distinctionis ergò, obseruabis, vt Psal. vij. הִנָּשֵׂא בְּעַבְרוֹת צוֹרְרָי Eleua te, temet attolle, propter indignantes furores hostium meorũ. En ב daggús, post quiescentem Aleph, propter regem Tarchá priorẽ. Nam illum qui in fine dictionis ponitur, Tarchá posteriorem, in Psalmis, Prouerbijs & Iob distinguendi potestatem non habere Mose Kimchi in Mahalách, annotauit. Quale est illud Psalmi centes. & quarti יִשְׁבְּרוּ פְרָאִים צְמָאָם Isbarú Pharaím, frangent, sedabunt illic sitim suam onagri. Consimilem ad modum Iob quarto, versu decimo, וְשִׁנֵּי כְפִירִים נִתָּעוּ Et dentes leoninorum catulorum falsi sunt, aut sunt euulsi, quemadmodum Rabbi Mosé bar Nachmán interpretatus est, Quod in hisce tribus præcipue voluminibus, fieri existimat Elias, propterea quòd & versibus, incisis, & membris quoque breuioribus, præ cæteris, sacræ scripturæ libris, constent. Quamob-

rem & punctorum quoque vocalium, non modo accentuum rationem, hic quàm alibi sæpius variare, contra Grammaticorum decreta, Abraham à Balmis, non semel liberè fatetur.

Huc etiam & Soph pasúck, Iathíb, Et lagarmé (quod quidem ad distinguendum pertinet) tametsi Reges non sunt, annumerantur.

Tabula septem Ministrorum Accentuum.

Cornu rectum	שׁפר ישׁר
Cornu inuersũ	שׁפר מהופך
Luna unius diei	ירח בן יומו
Gradus	דרגא
Scutum	תרסא
Antecedens	קדמא
Protractor	מאריך

Isti omnes, pro sua quisq; natura, regibus inseruiunt, dictiones suas, quibus affiguntur, celeritate quadam, ad distinctionem, quam Reges præstant, cogentes. Quamobrem & סמוכין וּמַמְשִׁיכִים Hoc est alligati & pertrahentes, à nonnullis Grammaticorum haud quaquàm inepte cognominati sunt. Nam ad ea quæ proxime subsequuntur vocabula, decoro proferendi nexu, velut catena alligantur, vt Iirmiáh Capite primo.

בְּטֶרֶם אֶצָּרְךָ בַבֶּטֶן יְדַעְתִּיךָ וּבְטֶרֶם
תֵּצֵא מֵרֶחֶם הִקְדַּשְׁתִּיךָ נָבִיא לַגּוֹיִם
נְתַתִּיךָ ׃

Quod ita distinctum accentibus cōmode proferas, Bathérem ezzorchá babbéthen, iadahhthícha; vbathérem, tezé meréchem, hikdastícha nabí lagoím, nathattícha.i. Priusquam te formarem in ventre, cognoui te, Et priusquā prodires de vtero, sanctificaui te. Prophetam populis constitui te. In quo certe פָּסוּק .i. versu vel periodo, Bathérem ezzorchá, Prius quidem cum Kadmá, alterum cum Muhuphách ministris, ad Regem Pastá qui est supra Babbéthen, decora proferendi continuatione (vt illic distinguendi mora sit) ducuntur. Nam Paśét vel Pastá rex, Si duas ante se dictiones habeat, prior Kadmá, posterior Muhuphách notabitur. Sequitur Iadahhthícha cum Zakeph Katòn, in q̄

sicut

ſicut in Colo vel commate, quieſcitur. Hic nullum miniſtrum habet, propterea quod Paſtá mox præceſſerat, Aliâs enim et cornu ſuſtinens & cornu Hhilui cognominatum, præmittere ſolet. Deinde Vbathérem cum Tabír Regium tenorem ſubiectum habeat, morã faci-, ſed Paſéth aliquando minorẽ. Tezé et meréchem cum Maarích ſubſequente Rege Tarchá, proferunt, Quocirca ſubdiſtinctionis nota à reliquo ſermonis contextu ſeparantur. Poſt hæc Hikdaſtíchá, cum Athnachta (quod quidam aut colon, aut membri vice eſſe credunt) ſine miniſtro ſequitur, Quanquam fermè aliâs aut Sophar Iaſár, ſi vna dictio præcedit tantum, Aut Sophar Iaſár & Mackáph, ſi duæ præmittantur, miniſtros habere ſoleat. Nabı Lagoím, cũ Maarich, qui & Merchá dicitur, & Tarchá rege. Omniũ poſtremus, qui eſt in Nathathícha, propterea quòd verſum finiat, Soph paſuck .i. finis verſus aut Periodus eſt appellatus.

Porrò qualem vnuſquiſque Regiorum accentuum, vel miniſtrum vel præcurſorem admittat, præſentis inſtituti non eſt, et vt maxime fuerit, attamen neque negocia noſtra, quibus dum hæc ſcriberemus, obruebamur, neque temporis anguſtia, vlteriorem huius rei tractationem permiſerunt. Quare qui velit ampliora, aut Reuchlinum, aut Rabi Kalonimum, aut Iakob Chiiam conſulat, qui ex profeſſo accen-

tus, iustis Libris sunt prosecuti.

Præter istos, supra commemoratos, reperiuntur & alij quidam, qui neque Reges, neque ministri putantur. Attamen (vt Kalonimus scriptum reliquit) Regum ac ministrorum vestigia sequuntur, Illud namque inter reliquos accentus esse dicuntur, quod עם דל באנשים Hoc est, quòd homines plebei, inter præclaros Ciues, vel (vt aliquanto propius conferam) quòd ordinis Patricij, præcellentes viri, inter Reges ac Principes, & cæteros Aulicos qui neque regia, neque principis sublimitate pollent, existimantur. Habent siquidem & isti potestatem, si non per omnia Regibus æquiparandam, sæpenumero tamen ipsis Ministris, plærumqꝫ superiorem. Quanquam igitur à priscis superiorum appellationibus sint comprehensi, Et figuris etiam cum Regibus, vel ministris planè communibus, sint notati, Haudquaquam tamen recentiorum industria Grammaticorum (quando non vbique similem vel æqualem obtineant proprietatem) contemnenda fuit. Nam tametsi Iathíb eadem cum Muhuphách figura, signetur, nonnihil tamen diuersitatis habet officio. Ponitur enim Muhuphách, vel in vltima, vel in penultima syllaba, citra discrimen vtrobiqꝫ. Iathíb vero propemodum extra vocabulum, sub prima tantum litera, & id quidem ante punctorum omnium

appressi=

appreſſionem, collocatur.

Conſimilis fermè differentia, inter Sophár Iaſár, Hiluí, & Makarbél eſſe putatur. Nam tametſi hæc tria, vno atque eodem ferè ſigno, figurentur, Attamen ante Zarcká Regem, plærunque Hiluí, id eſt, cornu exaltatum, Ante Zaképh Kathòn, ſi dictio præcedat, cuius vel principium, vel penultima deſyderet accentum Makarbél, id eſt, cornu ſuſtinens, hæc figura dicetur. Sed quando reliquas diſtinguendi notas, hæc ſiue cornu, ſiue buccinæ figura, præcedet. Sophár iaſár vel Munách, id eſt, cornu rectum (miniſtrorum accentuum ferè præcipuus) appellabitur.

Sic Paſſéck, Regale punctum à lagarmé, diſcrimen habet. Paſſèck ferè inter duas conſimiles dictiones ponitur, alio quopiam mox ſubſequente Rege, vel Athnáchta, vel Zakeph Kathón, & miniſtrum habet, Sophár iaſár. Atqui Lagarmé, inter duo cornua recta, conſimili cum Paſſèck figura exprimitur.

Huius autem ordinis accentus, numerantur octo, quorum ſigna cum prædictis (ſi voles) conferto.

Tabula Plebeiorum, ſeu Mediorum Accentuum.

Sedens	יְתִיב
Cornu sustinens	שׁפָר מְכַרְבֵּל
Cornu exalt.	שׁפָר עִלּוּי
Duo Baculi	תְּרֵין חוּטְרִין
Discus euersus	סַחְפָּא
Subulinum	מַאְיְלָא
Exossator	לְגַרְמֵי
Finis versus.	סוֹף פָּסוּק

In quibus quidem Maiilá, quod subulinum cornu interpretantur, tametsi cum Tarchá priori conueniat figura, haud tamen sententiam, aut sententiæ partes distinguit, sed ferè peculiariter Soph pasuck nonnunquam inseruit.

Est autem & illud præterea obseruandum, non ijsdem apud omnes Iudæos accentus, nominibus appellari, Nam quem Romani Tarchá, Germani Tiphchá nominant, quem illi Sophár ialár, Isti Munach appellāt· Quamobrem ne earundem penè rerum diuersis tamen appellationibus turberis, accentuum synonima subijciam.

Regum Synonima.

Talsá

Talſá & Taliſá Gadolá, Tarchá vel Tiphchá, Gariſin & Therſijn vna res eſt· Pazer & Paſer Kathón, Karné Pharâ, & Pazer gadol, Segolâ & Saré, idem efficiunt·

Miniſtrorum Synonimia

Sophar iaſâr, et Munach idem præſtant, Dargâ & galgál, Maarich & Merchá, Kadmá Eſel Tarſá & Taliſá Katannâ.

Plebeiorum Synonimia.

Taren Chutarín & Merchá Caphulá, aut Sane Maarichín, Iathib & Sophar Mukadâm, Soph Paſúck, & Saléck.

Inter eos autem qui pauſant plurimum, & ſententiarum partes, vel præcipue diſtingunt, ſunt. Zakeph kathón, Athnáchta, Soph Paſuk, Item Zarká, Zegolá, Tarchá, Paſtá, Paſeck. &c.

Ex his igitur cuiq; ſatis liquere puto (quòd quidem ad Rudimenta linguæ pertinet) quantum ſermonis Hebraici candidatis Accentuum muſicorum, vel leuis noticia, conducat. Nam præterquam quòd vel commata, vel cola, vel plænas alioquin diſtinctiones repræſentent, In quauis etiam dictione ſignificãt, vbi vel deprimenda vel attollenda ſyllabæ vox ſit. Prodit enim (quemadmodum & ſupra dictũ eſt) natiuum tenorem, muſica figura, Hiſce tantũ exceptis ſignis, quæ vel primam vel poſtremam in dictionibus literam deſyderant peculiariter. Qualia ſunt Zarkâ, Zegolá, Paſéth, Et in miniſtris

ſtris Tarſá, ſiue Taliſá Katanná. Nam cum hæc poſtremas tantum in dictione literas, ſingulari quadam orthographiæ proprietate, ceu certam quieſcendi ſedem, occupent. Accentum illum qui vocabulis in penultima natiuus eſt, indicare non poſſunt.

Quamobrem ex aliis, quam ex iſtis potius, Grammaticorum legibus, cognoſcendus eſt. Exempli gratia, in Paroxytonis, מֶלֶךְ אֶרֶץ שְׁמַרְתְּ cum aut Zarká aut Paſéth inſigniuntur, contra natiuum proferes accentum, ſi muſicum ſequaris tropum. Proinde ſcribarum, & quorundam punctantium induſtriam ſtudioſis, (præcipue autem his, qui Grammaticarum paſſionum, etiamdum ſunt imperiti) & collaudandam & amplectendā cenſeo, qui vbiq; in his ſimilibuſque vocibus, Accentuum characteres, congeminant: Alterum quidem ſtatuentes, vbi vel Zarcká vel Paſéth, cæteraúe canendi ſigna, proprie ſolent quieſcere. Alterū vero, vbi natiuus accentus deſyderatur. Itaque in מֶלֶךְ quoties Zarká, aut conſimilia ſigna requiret, Alterum ſupra finale ךְ: Alterum quidem ſupra מֶ, propter infirmiores collocauerunt.

Nec vero diſſimilis in Eradicatore eſt ratio, Nam cum primum in vocabulis elementum poſſideat, τῶν ὀξυτονῶν proſodiam indicare nequit

quit, vt חָכְמָה sapientia. Quamobrem(vt dixi)quidam è numero הַנַּקְדָנִים(quemadmo & שער הנגינות tractatus accentuum, attestatur) בעבור בני אדם שאינם יודעים באיזה מקום ראוי לנגן Hoc est, propter eos, qui vbi natiua tenoris sedes sit, ignorant, duo Talsá, alterum vbi accentus dictioni proprius est, alterum vero dictionis principio adscribunt.

Quanquam vero & istam congeminandi accentus rationem, sæpenumero plurimi prætereant, prout cuiq; facile in diuersis Bibliorum exemplaribus, videre est.

Sic etiam & Tarchá prior in tribus Libris, אמת id est, Iob, Prouerbijs, & Psalmis, contra genuinum dictionis accentum, inicio vocabuli, nec quidem raro collocatur. Interdum autem & rex suo loco ponitur, & præcursorem, seu ministrum, eo in loco vbi accentus proprius desyderabat, in eadem frequenter dictione, accipit. Nam cum Ministro Rex egeat, neque plures dictiones præcedant, fit vt minister natiui quidem accentus loco ponatur. Quam equidem signorum proprietatem, quibus הנגינות & modi & numeri in Musicis significantur, nisi & cognitam & pspectam habueris, frequenter etiam in vulgaribus tritisq; dictionum significatis hallucinaberis.
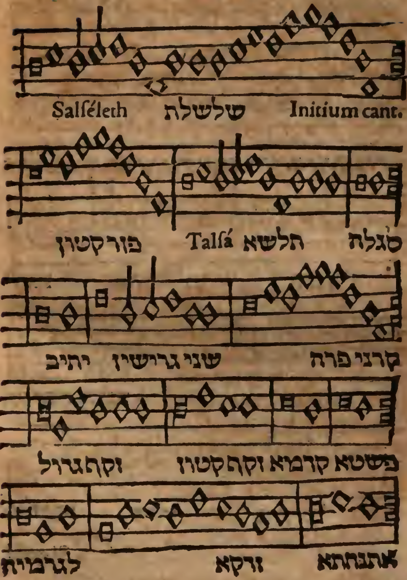
De Musi-
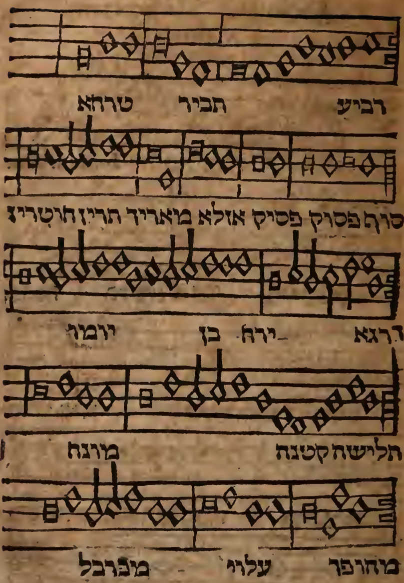
De musicorum Accentuum voculatione, ac Melodia. Cap. xviij.

Cantus siue Regum siue Ministrorum accentuum, vt non magnopere nostris hominibus conducit, ita nec multũ operæ in eo ponemus, Siquidem ad solam Iudæorum συναγωγὴν quam illi בֵּיתהַכְּנֶסֶת או הקהל חכנסת appellant, cum reliquis ceremonijs pertinet. Tametsi quidem cum alij plurimi tum vero maxime Kalonimus, opinētur, ex dictionum tono musico, (prout quisq; figuratus est) ad regis ministriue qui adscribitur proprietatem, studiosos peruenire facile posse. Nam vt quisq; vel in sublime circulariter attollitur, vel in imum deflectitur, vel vbiq; simili tenore compositus incedit, Ita vel efficaciæ minus aut plus ponderis habere putatur. Proinde vt tu quoq; minori negocio distinguentium notarum officia, Lector agnoscas. Atq; etiam (si quando voles lectionis tædium fallere) canendi suauitate animum oblectes, Accentuum melodias, Sed quas Sebastianus Munsterus, ante nos studiose collegit (His enim fermè omnes quotquot Germaniam incolunt Iudæi passim vtũtur) adscribam. Nam Itali et Hispani alios feré canendi modos in plerisq; sequuntur.

Melos

Accentuum Muſicorum Melos.

רביע תביר טרחא
סוף פסוק פסיק אזלא מאריך תרין חוטרין
דרגא ירח בן יומו
תלישה קטנה מונח
מהופך עלוי מכרבל

Si quid

Si quid amplius voles cognoſcere, vel Munſterum ipſum, vel Capnionis Libros, quos de Accentibus & ortographia inſcripſit, cõſulito.

Exemplum ſeu lectionis abſolutæ paradigma, quòd prædictas pronunciandi præceptiones vſu confirmabit, ſubiecimus, Vnum hoc reſtat, vt circa ſingulas, non modo literas, verũ etiam & ſingula puncta, qualicunque tandem figura, ſignoúe, exprimantur, te attentum præbeas, alioquin fruſtra omnem operam nauaturus.

משל הקריה והמבטא ישרה על יד
שיבאשתיאנוש אוגושתוש
מפלאנדריא

Pſalmus Centiſimus & Duodecimus.

הַלְלוּ יָהּ ׀

א אַשְׁרֵי־אִישׁ ׀ יָרֵא אֶת־יְהוָה
ב בְּמִצְוֹתָיו ׀ חָפֵץ מְאֹד ׃

Halalu iáh,

a Aſre⁻ ís, iaré eth⁻ Iohouá: vel adonái
B Bamizuotháiu, chaphéz moód.

Celebrate Deum, Laudate, &c,

Beatus ille vir, qui timet dominũ, Deum, IOHOVA, Quiq́ mandata eius: cupit impenſe. יהוה Dei nomẽ eſt illud, τετραγραμμάτον qđ ab eſſe ſiue exiſtere deriuatum eſt, exprimit enim proprie diuinam ſiue ſubſtantiam, ſiue eſſentiam. Quamobrem, vt quidam à vincere

Vincens

Vincentium, à vigilare Vigilantiũ, Ita ab הוה Essentium, siue ab existere Existonem, Deũ, proprio vocabulo nominare poteris. Quidam cũ Lactantio Firmiano id nominis ex Appollinis carminib. per αὐτοφυής vel αὐτογενής, explicare voluerunt. Iudæi vbiq; per Adonai, non tam interpretantur quàm pronuntiant. Grande nefas & piaculum vel æterna morte expiandum esse autumantes, si quis יְהֹוָה IOHOVA, suis quibus constitutum est literis, efferat. Ita in Talmúd cuiusdam Rabbini, nomine Abba Saul, traditione, à veritatis luce, in superstitionis tenebras ablati sunt, qui in Sanhedrín. i. tractatu Iudicum Cap. Chélek, scriptum reliquit.

אף ההוגה את השם באותיותיו ׃ אין לו חלק לעולם הבא׃ hoc est, Etiam qui nomen Domini יהוה IOHOVA nimirum suis literis, quibus scribitur, pronuntiat, huic nulla in seculo futuro expectanda pars est, Quod quam sit ridiculũ & iudaice superstitiosum, vel pueri iudicare queant.

Proinde tollerabilius est quòd Latini per Dominum vel Deũ, quandoquidem propria nominis appellatione carent, fermè interpretantur.

ג גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ

ד דּוֹר יְשָׁרִים יְבֹרָךְ ׃

G Ghibbór baárez, lihié zarhhó:
D Dor, lasarím iaborách.

Perq̃potens & nobile in terra, erit ſemen eius:
Generatio, rectorum benedicetur, fortunabit.

הוֹן וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ	ה
וְצִדְקָתוֹ · עֹמֶדֶת לָעַד	ו

H Hon⁻ uahhóſer babethó
V Vatzidkathó, hhomédeth lahhád
Omnis rerum copia recte acquiſita, & diuitiæ in domo eius.
Et iuſtitia eius manet in æternum.

זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר · לַיְשָׁרִים	ז
חַנּוּן וְרַחוּם וְצַדִּיק ׃	ח

Z Zdarách, bachóſech ór, làiaſarím:
Ch Channún, varachúm vatzaddíck.
Exoritur in tenebris lumen, rectis:
Benignus, miſericors & iuſtus.

טוֹב־אִישׁ · חוֹנֵן וּמַלְוֶה	ט
יְכַלְכֵּל · דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט ׃	י

Th Thób⁻ is, chonén vmalué
I Iachalkél, debaraiu bamiſpáth.
Vir bonus, donat & commodat,
Diſpenſabit, res ſuas cum iudicio.

Rab Abraham ben Eſrà, Diſpenſat rem ſuam quemadmodũ æquum eſt, interpretatur. Præterea principio comparandi notam, intellexit, vt à ſuperiori dependeat hic verſus, ſic, Vt benignus, miſericors & iuſtus, Dominus videlicet Sic vir bonus, benignus eſt, & libenter mutuum dat. commodat miſeris, ſuccurrit.

כ כִּי־לְעוֹלָם · לֹא־יִמּוֹט
ל לְזֵכֶר עוֹלָם · יִהְיֶה צַדִּיק :

C Chi lohholám, lo immód:
L Lazécher hholám, iihie tzaddíck.
Ergo nullis vnq; sæculis commouebitur,
Sed in memoriam perpetuam erit iustus.

מ מִשְּׁמוּעָה רָעָה · לֹא יִירָא
נ נָכוֹן לִבּוֹ · בָּטֻחַ בַּיהוָה :

M Missamuhhá rahhá, ló iirá:
N Nachón libbó, bathúach baihouá,
A malis rumoribus, sibi non metuet,
Siquidem cõfirmatũ est cor eius, deo fidens.

ס סָמוּךְ לִבּוֹ . לֹא יִירָא
ע עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו :

S Samúch libbó, ló iirá,
HH HHad, aser ire batzaráiu
Subnixum cor eius, nec formidabit,
Vsq; dum videat (quæcunq; velit) in hostibus suis. Samúch & bathúach, duo sunt adiectiua, attestante Abrahamo, seu participia lia nomina.

פ פִּזַּר · נָתַן לָאֶבְיוֹנִים .
צ צִדְקָתוֹ . עֹמֶדֶת לָעַד
ק קַרְנוֹ . תָּרוּם בְּכָבוֹד :

P Pizdzar, nathan, laebioním,
Z Zidkathó hhomédeth lahad,
K Karno, tarum bachabòd. aut bachauòd.
Dispersit, dedit pauperibus,

Iustitia

Iuſticia eius manet in ſæculum,
Cornu eius exaltabitur in gloria.
Aut ſic.
Abunde largitur, ac donat mendicis,
Vſcꝫ adeo nuncꝫ ceſſat ipſius bonitas,
Quamobrem cornu, ſiue gloria eius glorioſe creſcet.

ר רָשָׁע. יִרְאֶה וְכָעָס.
ש. שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס
ת תַּאֲוָה רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

R Raſáh, iirré, vacaás,
S Sinnáiu iacharóck vanamás,
T Táauáth raſahhín tobéd. vel touéd

Improbus magno animi dolore videbit, & indignabitur,
Dentibus ſuis fremet, ſtridebit, at contabeſcet,
Sic & improborum deſyderiũ interibit.

Hunc Pſalmũ propterea ſtudioſis omnibus cõmendo, quod beati boniꝙ viri, non tam virtutes vel officia, quam ipſum præcipue benignitatis exemplar, contineat. Quæ niſi ex ſyncero numinis cultu, & aſſidua mandatorum dei meditatione, proficiſcatur, larua pietatis & ὑποκρίσεως tantum futura eſt. Præterea cum ordine quodam alphabetico, ſinguli verſus conſtituti ſint, facile cuiuſcꝫ literæ & proprietatem, ac natiuam pronunciationem ex latinis eſt percipere.

Proinde, ſingula cũ priorib. pceptionib. cõferto,

 ſi quid

ſi quid primo conſpectu non aſſequeris, nõ pigeat vel tertio repetere. Nam tametſi quidem hebræa, latina ſæpenumero facilitate ſuperent, habent tamen alicubi & difficultatem ſuam, et nodos, qui non ſtatim à quouis diſſoluuntur.

Habes ergo, ſtudioſe lector, quibus adminiculis, eorum prima ſtudia, adiuuari poſſe arbitramur, quicunq;, quæ ad Grammaticã quidem cognitionẽ pertinẽt, fœliciter cupiunt perdiſcere. Proinde, vt laborem noſtrum, quemad modum ex animo tui iuuandi, atq; his in reb. recte conſulendi, auidiſſimo, proficiſcitur. Ita prompte, ita hilariter, velim accipias. Si quid deſyderio parum reſponderit, voluntatem laudato, Quæ vt omnibus in rebus, præcipua cenſeri ſolet, ita maxime & in præclaris quoq;, ac rectè factis, vel vna ſatis eſſe debet.

De literarum ac vocum Hebraicarum natura, & prima lectione, Libelli, Finis.

GENE-

GENERALIVM QVORVNDAM ACCIDENTIVM GRAMmaticorum, quæ vel ſolis literis, vel ſyllabis conſtant: Per eundem AVG. SEBAST. Nouzenum: Compendium.

De literarum penes officia diuiſione.

SVperiori quidem Libro, literas ſecundum naturam ſuam, quid vnaquæq;, potiſſimum veteribus pronunciando valuerit, tractaui. Nunc autem quid ad grammaticas affectiones, genera nimirum, Caſus, Declinationes, Tempora, Modos, Qualitates, cæteraue accidentia faciat, quæ habeat officia, qua potero breuitate, recenſebo.

Alphabethum ergo nobis (vt queam commodius) in duos æquales ordines ſecabitur. In ſubſtantiales nimirum, & ſeruiles literas.

Subſtantiales.

Subſtantiales ſunt, quæ perpetuo dictionis thema, aut nudam ſubſtantiam, ſeu fundamentum nobis exhibent, à Rab Abrahám ben Eſrá, אוֹתִיוֹת הָעִקָּר .i. Literæ fundamenti ſūt nun

cupatæ. Quemadmodum ab alijs ferè Grammaticis שַׁרְשִׁיּוֹת אוֹ שָׁרָשִׁים Radicales siue radices, propterea, quòd radicem vocabulorũ (de qua variæ vocum formæ pullulant) produnt, dicuntur. Huiusmodi uero literas, in omni dictione, neq; plures, neque pauciores tribus, hebræum idioma, requirit: Vsque adeo vocum & simplicitatem & perfectionem elementorũ triade concludens, qua (vt Abrahami verbis vtar) ולא למעלה ולא למטה .i. neq; supra, neq; infra, nihil est amabilius.

Proinde si tamen accidat, quod frequentissime fit (diuersis id adeo vocabulorum affectionibus, per grammaticam cogentibus) verbũ pluribus ex literis conflari, quæ ternarium superent, dissoluenda compositio, abijciendæ literæ omnes, præter eas, quæ nobis integrum, nudum, & sola triade constitutum, thema repræsentabunt.

Porrò, si dissolui nequeat, quod ex quatuor, quinque, aut eo amplius literis congestum est, nec ad τὴν τριάδα, reduci velit, certissimam hinc inde coniecturam accipe, eam vocem linguæ sacræ (vt Grammaticis visum est) non esse vernaculam, sed hospitem potius ac peregrinam, quæ vel à Persis, vel à Medis, Aegiptijsue, aut alijs vicinis gentibus, quibuscum versati sunt Hebræi desumpta sit.

Quæ cum ita se habeant, nulla hic compo

sita

ſita vel decompoſita, præterquã propria quæ⸗dam nomina, quæ nonnunquam integris con⸗ſtant orationibus inuenies. Diſcent ergo ſtu⸗dioſi, quicquid eſt hebraicarum vocum ad ter⸗narium thematis. ſtudioſe reducere, nunquam aliàs propius penitiuſúe, quid vocabulum ve⸗re ſit, aut quid proprie ſignificet, perſpecturi. Siquidem ex ſolo themate, eo'ꝗ accidentalibus literis, exuto, quod nam ſit dictionis etymon, cognoſcitur. Vt ſi quid בְּמִשְׁפָּט ſignificet, velis cognoſcere, ad treis literas ש פ ט quod iudicauit, vltus eſt, defendit, tertia perſo⸗na, Temporis præteriti, & Genere maſculino, ſingularis numeri, ſignificat, reduces. Haud ſecus ac latini faciunt, quoties primam, in hono⸗rificabilitudinitatibus, poſitionẽ (id em̃ docen⸗di gratia, exempli loco, vſurpauero) cupiunt agnoſcere. Quo certe vocabulo, niſi varias eaſ⸗que diuerſas verbalium nominum formas, ca⸗ſuum inflexiones, compoſitionis ſpecies, abie⸗ceris, nunquam quid hac dictione ſignificetur, intelligas.

Seruiles, ſiue Miniſteriales, ſiue aduenticiæ literæ, quæ ſint.

SERVILES ſunt illæ omnes li⸗teræ, quæ ad Themata nuda acce⸗dunt, Genera, Numeros, Perſo⸗

nas, & quicquid deniq; est, siue qualitatum, siue accidentium grammaticorum, significāt· vt בְּקָרְשׁוֹ in sancto suo ב præpositiua litera, in valet, ק ר ש, substantiales literæ, thema, elementorum trinitate constitutum, produnt. Postremo omnium וֹ Relatiui ac possessiui pronominis index est, Suus, sua, suum. Sic וּמִמּוֹעֲצוֹתֵיהֶם & consilijs suis. Primū elementum וּ copulatiuum est, מ præpositionem constituit, מּ tertio loco positū nominis verbalis indicium est, Subsequēs vau וֹ pro prima thematis litera iod י, ponitur. Hinc ע & צ quæ ternarium perficiunt, subsequūtur. His apponitur וֹת fœmininorum nominum, pluralis exitus. Iod י quod huic vicinum est, ad cōstructionis statum, in fœmininis dictionibus facit. Postrema uero syllaba הם semper adhærens dictionibus pronomen, eorum, aut suus, sua, suum, personas masculinas respiciens, efficit. Itaq; totum hoc, ex varijs, cū elementis, tum syllabis congestum, ad יעץ i. consuluit, radicem omnibus spoliatam accidentibus, reduces.

Radicales.

Radicales vero literæ, vndecim numerantur quas nobis hoc symbolo Rabini cōmendarūt.

גֵּט חָסֵר קָצֵר זַעַף

Seruiles, quas alij נוֹסָפוֹת Hoc est, aduentidas, siue

cias, siue adiectícias literas vocant, etiam numero cum superioribus æquali, vndecim, hoc signo constituuntur. Mosé chatáb elénu, מֹשֶׁה כָּתַב אֵלֵינוּ aut secundum ben Esrá qui eas hoc symbolo p notariakón cōplexus est

בשתיל אב חמון

Quarũ ministeria, partes & officia breuiter ex ordine recensebo. Neq; vero híc quisq; à nobis omnia, quæ ad seruiles attinent, requiret. Commodiorem quippè locum, alia in verbis habitura sunt. Alia vero melius inter nomina, alia alibi facilius explicabuntur.

De ministerio, seruílis, seu accidentalis literæ מ.

Mem duplici quidem loco thematibus inseruit, principio nimirum & fine, Principijs autem מִן .i. de, à, vel ab, præpositiones valet, vt מִבַּיִת de domo, מִמִּזְרָח ab ortu solis, Interim & pro, ex materiæ, cum instrumenti vel modi, magis, aut præ comparantis, cum societatis: Item pro, propter, et pro à quod agentem caussam significat, accipitur. Exēpla passim obuia reperies, vt מִזָּהָב ex auro, מֵחֹמֶר ex luto מִכֶּסֶף ex argento, rugiebam מִנַּהֲמַת cũ gemitu cordis, מִנְּשִׁיקוֹת פִּיו cum osculis, מִפְּנִינִים præ gemmis præciosis. Melior est negociatio eius מִסְחַר כָּסֶף præ negociatione vel mercatu argenti, Prouerbiorum. iij. Pepis

gisti fœdus. מֵהֶם cum ipsis, מִדֶּרֶךְ pro via præuaricationis, loco impietatum, humiliabuntur. Et מֵיְהֹוָה A Domino factum est, Alicubi & tempus notat, vt מֵעוֹלָם A sœculo מֵעַתָּה ex tunc, hinc inde. Et pro in, vt, Cæsar ex vinculis caussam dicere vsurpauit, vt, מִבֵּית יְהֹוָה In domo Domini, מֵעִיר In ciuitate florebunt, Psalmo septuagesimo primo. Sæpenumero negationem vel priuationem includit, מֵעֲבוֹר à transeundo ne transiret, Qualia ferè sunt verborum ad similem formam infinitiua.

Postremo significat חֵלֶק מֵהַרְבֵּה Hoc est partem è multitudine, vt, מִפְּרִי הָעֵץ de fructu arboris, מִדּוּדָאֵי בְנֵךְ de Mandragoris filij tui &c. Sed quoniam hæc ferè adfinia sunt, ad primum modum facile reducentur. Nec vero te moueat, significandi vnius literæ diuersitas. Nã minutis istis, siue orationũ, siue dictionũ partibus (qbus מִלּוֹת הטעם id est, indeclinabiles partes significantur, præpositiones, coniunctiones, pronomina, aduerbia, &c) non minus eleganter, aut varie scriptores hebraici vtuntur, quam Græci aut Latini.

Porrò, vt aliquanto propius literæ præsentis officium queas cognoscere, obseruabis hoc significatu מִ Mem, ferè perpetuo cum Chireck balo iod, quod statim ac proxime dagges

sequitur.

ſequitur, notari, vt, מִבֵּית מִכֶּסֶף mibbèth mickkéſeph, que quidem ornatus ac breuitatis gratia, pro מִן בֵּית מִן כֶּסֶף efferuntur, Itaq; dagges abſentis nun defectum inſtaurat.

Quod ſi vero proxime ſequens litera fuerit א ח ה ע ר quæ dagges non ſuſcipiunt, Chireck balo iod, ſub מִ Mem in zeré vocem longam commutabitur· &c. vt, מֵאֲמַר pro מִאֲמַר efferetur.

Frequenter etiam eodem loco participiorũ index eſt, veruntamen ſub alia punctandi lege quemadmodum in verbis declarabimus

In finibus dictionum pronomẽ eſt, cum verbis quidem aut participijs, primitiuum, Sed cũ nominibus poſſeſſiuum, quod ad ſignificata, maſculini generis, refertur, vt דְּבָרָם ſermo eorum. nempè maſculorum, פְּקָדָם viſitauit eos.

De miniſterio Sin.

SIn, principio tantum vocabulis miniſtrat, Quoties ergo aut finalis, aut media dictionis litera futura eſt, radicalis cenſebitur, Significat autem relatiuum qui, quæ, quod, ſine vlla generis differentia, Interdum vero pro quia, quoniam, quod propterea, eo, quo, vſurpatur· Perpetuo (paucis admodum exceptis) cũ zégol notatur, dagges, pro na

pro natura breuium punctorũ inſequente, præterquam in gutturalibus, quibus nullum dagges imponitur, etiam ſi punctum Zegol præceſſerit. vt כַּרְמִי שֶׁלִּי לֹא נָטָרְתִּי Vineam meam quæ mihi, nõ cuſtodiui שׁ quod צרוּך ſiue relatiuum Grammatici cognominãt loco dictionis אֲשֶׁר poſitum eſt. Sic reliqua עַד שֶׁתֶּחְפָּץ donec voluerit, vſq; dum, vſq; quo, quam diu voluerit. Ita cum gutturalibus elementis eadem obſeruata punctandi lege, verũtamen citrá dagges, eodem Solomonis Libro, coniungitur. vt הַגִּידָה לִי שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי Indica mihi, quem dilexit anima mea, שֶׁעָלוּ מִן הָרַחְצָה quæ aſcenderũt de lauacro, שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת quia, propterea quòd ſim aliquãtulum colore fuſca, aut ſolis ardoribus denigrata. Nonnunq; autem zegol in pathách affinitatis gratia, conuertitur. vt שַׁקַּמְתִּי בְּשַׁגַּם Eo quòd ſurrexi, eo quòd etiã, &c. Extranea ſunt, quæ vel kamez euphoniæ gratia, vel ſauá pũctantur. vt שָׁאַתָּה שֶׁהֵם .i. quod ipſi, propterea quod tu. Citra differentiã vero nominib', verbis, et מִלּוֹת הַטַּעַם .i. conſignificantibus orationis partibus, apponitur.

De miniſterio literæ ſeruilis ה He, Hadahhath.

He

He, dictiones quibus apponitur, clariores efficit significatione, Quamobrem Grammatici ipsũ appellant, הַיְּדִיעָה הַא siue הא הדעת Quemadmodum et Abrah. ben Esrá nuncupauit, hoc est he notificandi, aut certificãdi, aut cognoscendi, Nam sæpenumero rem cognitam, atq; adeo antea vtcunq; degustatam, in animũ auditoris, cum efficacia reducit, Et perpetuo dictionibus quibus apponitur, hoc significatu, præit, & quemadmodum Græcorum articuli, nominũ antistes est, vt הַשָּׁמַיִם ׳ שָׁמַיִם ליי Cœli, cœli domino, Ferè cum pátach, comitante dagges, notatur. vt הַנָּבִיא Hannauí, Prophetes aut ille vates emphaticôs, הַמֶּלֶךְ Rex ille insignis, הַדָּבָר הַזֶּה Ea res, tam admirãda nimirum, tam noua, tam'q; stupenda, Nisi gutturales sequantur, & quidem inprimis ר ע א quæ, quum (vt supra dictum est) dagges non suscipiant ה principijs appositã, ad kamez, loco pátach astringũt הָעֹלָה holocaustũ, הָאִשָּׁה mulier, הָרָצִים cursores.

Verum enimuero, quando dictionis prima litera kamez signatur, sæpenumero ornatus gratia, ad deuitandam multarum vocum, similiumúe syllabarum vnius exitus, concursum, ה nõ cum pátach aut kamez, sed cum zegol, quæ nescio quid cum productis vocibus communitatis habet, signabitur, vt הֶעָרֹב muscam,

הֶחָכָם ſapiens, הֶהָרִים montes.

Porrò, ſi monoſyllabis, in quibus prima quidem litera gutturalis eſt, apponitur, propter vicinum dictionis accentum, fere cum kamez enũciabitur. vt הָהָר הָרַךְ אַשְׁרֵי הָאִישׁ i.mons. tener, Beatus, fortunatus, homo ille, הָאוֹר lux.

Præterea quum litera, quæ ſtatim ſubſequitur, ſauá puncto fuerit inſignita, plærunq; dagges, ob conſuetudinem, vel vt quidam opinantur, propter ſcribentium laborem extenuandum, abijcitur, Quemadmodum in tractatu Dagges à nobis ſuperiori libro dictum eſt, vt, הַיְאוֹר Riuus, הַיְסוֹד fundamentum, הַמְדַבֵּר pro הַמְּדַבֵּר ‘ Sed iſta locũ duntaxat habere putant, in his, quæ iod incipiunt, & vtriſq; verborum Pihel participijs.

Nec vero ſilentio prætereundum eſt, hanc ipſam literam, non omnibus orationis partibus apponi, Sed nominibus tantum, ſiue ſubſtantiua fuerint, ſiue adiectiua, ſub quibus cõpræhendi volumus, & pronomina, & participia.

Excipiuntur hominum propria, quæ cum ipſa rem alioquĩ certam ſatis, atque determinatam ſignificent, Hoc determinandi ſiue cognoſcendi elemento non habent opus.

Proinde, vbicunque Rabini huiuſcemodi loquendi formas, ſiue coaceruata nomina reperiunt. הַיְבוּסִי הַמְּנַשֶּׁה הָאָדָם aut conſimilia· Gentilitia potius vel appellatiua, ſiue communia faciunt.· Haadám, hominem, Hamanaſſe, è tribu Manaſſe quempiam, pro הַמְּנַשִּׁי , quemadmodum efferimus עִבְרִי hebræum, interpretantes.

Quod ſi iuxta verborum præterita, (quod vtique rarum non eſt) ponetur, referendi notam אֲשֶׁר Qui, quæ, qnod, eadem punctorum ratione, ſignificabit· הַהִקְדִּישׁ hahickdîs. Qui ſanctificauit, loco אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ abbreuiandi nimirum ſermonis gratia.

Interdum etiam vocandi aduerbium eſt, vt מַה לְּךָ הַיָּם Quid eſt tibi o mare. Ita in carmine Moſe, Libro quinto.

הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וַאֲדַבֵּרָה
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי׃

Haazínu haſſamáim, vaadabbéra,
Vathiſmáhh haáretz imre phi.
Auſcultate o cœli, quæ ſum dicturus,
Audi o tellvs verba oris mei, ſermonem meū.

הַצְּבִי יִשְׂרָאֵל

O nobilis Iſrahél. O grate omnibus Iſrahél.

הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ׃

O generatio, vos vid:te,

Neq; ve-

Neque vero aut minus frequens, aut minus præclarum officium gerit, quoties interrogandi, vel admirandi, vel addubitādi signū est. Sic eñ הֵא הַפֶּסֶק וְהֵא הַתֵּימָה וְהֵא הַשְּׁאֵלָה Grammatici appellāt, hoc est, He, dubitātis, admirationis, interrogandi, Omnibus enim hoc elementū partibus, siue nominibus, ijsq; cum appellatiuis, tum proprijs, verbis, coniunctionibus, aduerbijs, nec non & seruilibus quoq; literis בלב ח מש quod tamen superiori denegatum est, annectitur. Proinde, cum & late pateat ipsius vsus, summa vbiq; cura, studiosis aduertendum est. Ferè cum chátheph pátach, nisi aliud saua statim, mox proxima in litera sequatur: discriminis gratia, notatum conspicitur, vt הֲשׁוֹפֵט Num? ergo ne iudex? הֲשׁוֹמֵר אָחִי אָנֹכִי Ego ne obseruator, aut custos fratris mei?

הֲמִן־הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכָל־ מִמֶּנּוּ אָכָלְתָּ

Num ergo ex ea arbore, de qua præceperam, ne vescereris, comedisti? Frequentissime quoq; in indignationibus, locū habet. vt Mala. i. Offer illud præsidi tuo, num beneuolentia te complectatur? Num animo demum grato, tui muneris oblationem ferat?

Sin: prima vocabuli cui adhæret litera, sauá adscriptum habuerit, ne duo sauá principio

quidem

quidem dictionis(quod flagitiū aduersus grāmaticorū sacra commissum, longe grauissimū est)congeminentur. Cháteph pátach, in páthach iustam quidem vocalem cōmutabitur, vt Genesis xix. הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם Ego ne celabo Abrahamum, &c. Sed tum linea remugiendi quam געיה nominauimus, ferè ad sinistrum, discriminis quidem gratia, consignatur. Nam id quod emphaticon est, ad dextrum latus páthach, mugitum, siue commorandi notā accipere Rabbi Elias tradidit, vt, הַמְכַסֶּה אֶת הַקֶּרֶב operiēs, qui operit intestina, הֲדָבָר הַזֶּה. Res ista.

Quòd si gutturalis litera ipsum exceperit aut cum simplici páthach, aut subsequente kamez, cum zegol notabitur: vt, הַאִישׁ Nū vir. הֶאָנֹכִי Num ego, הֶחָיְתָה num fuerit. Propemodum sine dagges effertur, nisi ad seruiles literas בלב משה associetur, vt, הַבְּמַחֲנִים num in castris?

Postremo autem, Quoties cum לא aut syllaba אם componitur, rem confirmat. vt, הֲלֹא Nunquid non malitia tua plurima? Quasi dicat, certe multo omnium maxima est. Sic & in alijs quibusdam, vt הֲנִגְלֹה Nunquid non? Quasi dicat, multo omnium maxime reuelando reuelatus sum, domui patris mei. ij. Reg. ij. Authoritate Rab Ioseph, parentis vtriusq; Chimhi.

Porro ad vocabulorum fines constituta, ferè motum ad locum significat, vt שָׁמַיְמָה cœlum versus, sursum, אַרְצָה in terrã deorsũ, יָמָּה וָצָפֹנָה וָקֵדְמָה & dilataberis ad occidentem ad orientem & aquilonẽ versus, Gen. xxviij. Verum enimuero notabis, quoties aut pro ל vocũ principijs adiecto (vt Rab Salomoni placuit) aut pro אל accipitur, dictiõis accentũ nõ mutare, sed illic vbi tenoris signũ est relinqre. vt à יָם, יָמָּה dicitur, a צָפוֹן aquilo, צָפֹנָה aquilonem versus, enunciamus.

Frequenter autem & fœmininorũ nominũ, verborum'q; characterem constituit, vt גָּדוֹל magnus, גְּדוֹלָה magna efferimus: Ita קָטֹן paruus, קְטַנָּה parua, In verbis, פָּקַד visitauit, פָּקְדָה visitauit mulier, efferimus. Veruntamen sub hac seruiendi proprietate accentum dictionis permutat, perpetuo enim ad sese tenorem rapit, vt חָכְמָה sapientia צְדָקָה iusticia.

Omnium autem postremo dictionibus ferè omnibus, siue nomina, siue verba, siue consignificatiuas partes constituant, κατὰ τὸν προσχηματισμὸν, aut propalepsim apponitur. vt, לַיְלָה pro לַיִל Sic & futuris & imperatiuis, הַגִּידָה Indica pro הַגִּיד. Item, נַעֲרָה pro נַעַר Reliqua porro eius officia, partim in verbis, partim

tim

tũm in nominibus quoq; melius explicabũtur.

Sequuntur officia literarum כתב

Miniſterium Caph.

CAph duplici ferè ſeruiendi munere fungitur, interdum enim vocabulorum initijs, interdum vero dictionum finibus apponitur. Initijs ſimilitudinem ſignificat (quemadmodum latinis) Sic ita, vt, ſicut, ſicuti, quemadmodũ, tanquam, quaſi, quomodo, & qualis, vt Ioelis. i. כְּגִבּוֹרִים יְרוּצוּן כְּאַנְשֵׁי מִלְחָמָה יַעֲלוּ חוֹמָה Sicut præualentes accurrent, vt viri qui bellandi gnari ſunt, muros ac mœnia ſcandent.

Interdum autem vel efficaciæ, quæ in comparatis ſignificatur, vel abbreuiandi ſermonis gratia, vtrobique congeminatur, vt Eſaiæ Capite vigeſimo quarto, וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן כַּעֶבֶד כַּאדֹנָיו כַּשִּׁפְחָה כַּגְּבִרְתָּהּ Et erit Sacerdos ſicut populus, & populus ſicut ſacerdos, Dominus ſicut ſeruus, Hera ſimilis ancillæ ſuæ. Ad iſtum ſiquidem ferè modum hebræi ſcriptores vbi vtrinque omnimodæ ſimilitudinis collatio fit, atteſtantibus Rabinis, comparare ſolent.

Frequenter etiam pro circiter, quod ad numerum, tempus ac modum refertur, vt in Iudic. בַּעֲשֶׂרֶת circiter decem milia virorum בַּחֲצוֹת חַלַּיְלָה circiter noctis dimidium. Rab Elias, כף שיעור המספר והמדה appellauit, quod non omnino male Caph, in numeris ac mensuris non exacte omnia æstimantis, aut colligentis, intellexeris. Accipitur interdum pro iuxta, secundum, & consimilibus præpositiuis dictionibus.

Punctatur porrò, cum sauá communiter, vt supra vidisti, Nisi ea quæ mox litera sequitur, sauá insigniatur. Nam tum Chireck balo iod, proprium illius punctum erit, Et rationẽ Magistri allegant, Quòd duo sauá, in principio dictionis, nunquam congeminari possint, Exemplũ est. כִּסְדֹם הָיִינוּ sicut Zodoma fuissemus, Esaiæ primo.

Sed quoties gutturalis cũ chátheph páthach statim subsequitur Caph cum simplici pathach signabitur. Sin illa cum chatheph zégol. Caph cum figura zégol. Sin autem cum chatheph kamez punctabitur illa. Hæc cũ kamez chathúph insignita conspicietur. Exempla sunt. כַּאֲרִי כֶּאֱמוֹר כָּאֳנִיּוֹת .i. sicut leo, Quando dixerint, populus domini sunt isti, sicut naues, Prouerb. xiij.

Enimuero quando iod sauá, mox Caph literam exa

teram excipiet, manebit equidē sub Caph Chireck, attamen iod suo vocali signo priuabitur, Hoc est, ex consonante in mutam, siue quiescentem literam commutabitur. vt Psalm. lxxxix.

וְשַׂמְתִּי לָעַד זַרְעוֹ וְכִסְאוֹ כִּימֵי שָׁמָיִם

Ponam, seu confirmabo in perpetuum semen eius, & Thronum eius, quemadmodum dies cœlorum, כִּימֵי pro כְּיָמֵי per æquipollentiam (ni fallor) dictum est.

Ad hæc, quoties gratia breuitatis, cui plurimum hebræus sermo passim indulget, ה הידיעה .i. he cognoscendi intra se recipiet, Omnem eam punctorum varietatem atq; conditionem, quæ sunt empahtico elemento peculiares, desyderabit, Proinde, quemadmodum peculiariter ferè cum páthach הַ per sacra volumina incedit. Ita Caph quoties quidem huius literæ vicem obtinebit, posthabita propria notarum adscriptione, ferè cum páthach conspiciet, & significatum quoq; eius vocabuli, cui adhæret, illustrius efficiet. vt, כַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב Psal. cxxxiij. Sicut vnguentum illud præciosum, vuguentū inquam illud, quod effusum in caput, stillabat ac defluebat in barbam barbā Aaronis, &c pro כְּהַשֶּׁמֶן (quod rarissimū est) non sine singulari emphaseos nota, Vates extulit. Consimilem ad modum reliqua.

Notabis quoq; iuxta nomina diuina hanc literā

teram quiddam (quod ad communes punctan dī leges attinet) diuersitatis habere. Nam cum אֱלֹהִים iuncta, בֵּאלֹהִים pro בְּאֱלֹהִים per ze= re pronuntiabitur. Sed iuxta nomē illud τετρα γραμμάτων יְהוָה per páthach בַּיהוָה signabitur.

In finibus autem vocabulorum, tuus, tua, tuū, si nominibus adhæret, pronomen est. Porrò si verbis aut cōsignificatiuis apponit, secūdę personæ primitiuū cōstituet, mihi, me, à me. Ex puncto kamèz masculinam personam, adquā respicit, Ex sauá fœmininum genus agnosces, vt, אָבִיךָ pater tuus o vir: פְּקָדְךָ visitauit te o vir, עִצְּבוֹנֵךְ dolorem tuum o mulier, nisi qđ in quibusdam regia potestate præditis accenti= bus, punctorum metathesis nonnunquam fiat. vt in Soph pasúck, לָךְ pro לְךָ masculino genere dicimus.

De ministerio literæ seruilis ת

Tau à principio quorundam ver= balium nominū initium & chara cter est, vt תִּפְאֶרֶת decor A fi= ne, præteritorum in omnibus con iugationibus, secundas personas, singularis numeri, vtriusq; generis, designat. vt, פָּקַדְתָּ visitasti vir. פָּקַדְתְּ visitasti mulier, Kamez & sauá generis diuersitatem quemadmodum in superiori designantibus. Reliqua dicentur

in con=

in coniugationibus. Et fœmininorum quoque nominum terminationem nonnunquam indicat, vt תִּפְאֶרֶת

De seruitio ב Beth.

TAntummodo vocabulorum initijs Beth litera seruilis est, & communiter præpositionem, in, dictionibus cui apponitur, ad cõsignificandum adfert, vt בְּבֵית יְהוָה in domo domini. Quanquam & variam sæpenumero acceptionem pro diuersa vel dictionis vel orationis natura habere, comperiatur. Nam & pro, de, ex, cõtra, cũ, per, ad, ante, propt̃, frequentissime significat. Qđ autẽ ad pũcta pertinet, omnẽ illã punctorum vocalium conditionem, ac plurifariam notarum diuersitatẽ, quã elemento Caph competere diximus, omnibus in locis sequet̃, quemadmodum passim ex Bibliorũ libris, variisque scripturæ locis, vsu melius cognosces, & exercitationis studiò facilius depræhendes·

Exẽpla, Iurate mihi בַּיהוָה per dñm, בְּרָחֵל propt̃ Rachelẽ· Geñ.xxix. וְנַפְשִׁי תָּגִיל בַּיהוָה תָּשִׂישׂ בִּישׁוּעָתוֹ Et aĩa mea ꝑpter dñm exultabit, Gaudebit ꝑpt̃ auxiliũ eius · Psal.xxxv. בִּישׁוּעָתוֹ loco בִּישׁוּעָתוֹ (vt supra in ministerio Caph dictũ est) Extraneũ est, בְּהַשָּׁמַיִם psal xxxvi. Nã he haiada nõ ponit̃ cũ seruilibus literis בלב, vt supra commemini.

De officio Aleph.

INter alia hoc ferè in primis Aleph præcipuum officium eſt, quod futuris perſonam primã, pro vtroque genere, principiis verbalium poſitionũ appoſita cõſtituat, vt אֶפְקוֹד viſitabo אָבוֹא בֵיתֶךָ Ingrediar domum tuã, pro vtriuſque generis perſona.

Porrò autem, quomodo in nominibus deriuatiuas ſeu denominatiuas quaſdam formas ſtatuat. Item quo pacto per epentheſin ſæpius mediis dictionibus inſeratur, poſt in tractatu nominum commodius dicetur.

De Lamed.

LAmed, præterque quod frequentiſſime Datiuorum ſit notus articulus, Etiã genitiuis, interdum autẽ accuſatiuis, & (quod omnium eſt maxime infrequens) nominatiuis quoque nonnunquam apponitur. Niſi hæc poſteriora antiptoſeos beneficio figurata eſſe malis, Exempla ſũt, רַבִּים אֹמְרִים לְנַפְשִׁי Multi dicũt animæ meæ &c. לַיהוָה הַיְשׁוּעָה Apud dominũ eſt ſalus, ſiue in domino eſt adiutorium, In pſal. epigraphis ferè genitiuis inſeruit, et in his vbi ferè poſſeſſio ſignificari ſolet, ſuffragantibus commentatoribus, vt מִזְמוֹר לְדָוִד Pſalmus Dàuidis: De

Actõ

Acc͠tō exemplum est Iiremiah lx. וַיִּקַּח רַב טַבָּחִים לְיִרְמְיָה Et accepit, accersiuit, seu adhibuit prætor Ieremiam, pro את ירמיה De nominatiuo, Esaiæ·xxxij. הֵן לְצֶדֶק יִמְלוֹךְ מֶלֶךְ וּלְשָׂרִים לְמִשְׁפָּט יָשׂוֹרוּ׃ En ad iusticiam excercendam regnabit Rex, & Principes ad æquitatis rationem præerūt, לשרים pro שרים vsurpatum est, Consimiliter, nec erit לְאֵל ·i. Robur in manibus tuis Deut.xxviij.

Cæterum nec raro præpositiones, A, ex, de, ad, propter, in, pro, vsq;, super, postea, item, posteaq;, valebit, Nonnūquam & iurantis esse depræhenditur. Sæpissime vero cum & he haiadia referre cognoscitur, notificantis esse dicetur. Alicubi vero & similitudinis notā constituit, propter affinitatem, nam literæ כלב cum eandēm ferè pūctandi legē ac notarum, quibus insigniri solent cōmunionem sequātur, sæpenumero vtiq; fit, vt altera pro altera consanguinitatis iure veniat: Exempla sunt. Deuter. xxix. יָנוּסוּ לְפָנֶיךָ fugient à facie tua· Daggon corruit לְפָנָיו super faciē suā, Vnusqsq̄, לְצִבְאֹתָם iuxta exercitum suū, לִי propter me, לָאָרֶץ In terra, לָאֶבֶן pro lapide, Aestimauit eam, לְשִׁכֹּרָה sicut inebriatam. לְעוֹלָם vsq; in perpetuū, vsq; in æuum, Eritis inter eos לְבָשָׂר sicut caro, pro כבשר &c. Reliqua si quæ habeat ministrandi aut significandi officia, ipse meli-

 us tem-

us tempore, et plura, quã hic à nobis adſcripta ſunt, perſcrutando inuenies.

Porrò autem quod quidem ad punctorum annotationem pertinet, eiſdem planè legibus, & communibus cum Beth, Caph, adſcribendarum vocum conditionibus, vtitur

Eandem ergo & in hoc elemento varietatẽ. quoties notificantis elementi naturam intra ſeſe recipiet, qualem aut he haiada, aut Caph conuenire ſingulariter ãte meminimus, ſpectabis.

Appendix.

Quando iuxta nomen אֲדֹנָי collocabitur, Lamed quidem cum páthach notabitur, Sed quemadmodum Aleph ſuam vocem Catheph páthach repellet, ita nec aliam aſſumpſerit, vt לַאדֹנָי Qđ & duab. ſuperiorib. literis ב כ etiam competere notabis, A fine, vt vocabulorum medio, radicalis perpetuo cenſebitur.

Miniſterium Iod.

QVancq; & literæ ſeruilis Iod plurima officia, rectius cum ex coniugãdi paradigmatibus, tum ex nominum inflexione, cognoſcantur, At tamẽ hoc loci minime prætereundũ fuit, quod dictionib, ſeu qualibuſcũq; vocabulis, ad finẽ appoſitum, relatiuũ vtriuſq; generis, pronomẽ efficiat, et id qdẽ vtroq; numero, Si noĩbus adhæret, poſſeſſiuum, ſi verbis, aut Millóth

hatthâam

hatthaam, primitiuum repræsentabit. Quanq̃ pro diuersa punctorum annotatione, istuc fiat. Nam præcedente Chireck, singularem, Præcedente pathach aut kamez, pluralem numerũ indicat. vt דְּבָרִי verbum meum, דְּבָרַי verba mea, In verbis, ante se Nun per Epenthesin accipit, vt פְּקָדֵנִי visitabit me.

Alicubi vero & nominibus & pronominibus, alijsue partibus, protrahendi nimirum sermonis gratia, paragogicum elementum est, vt מַגְבִּיהִי eleuator. עֲוֹנֵכִי pro עֲוֹנֵךְ iniquitas tua, & reliqua.

De officio Nun.

VErborum initijs adiecta, primã pluratiui numeri personam, futuris facit, Item passiuorum tertiæ personæ, masculini generis, character est, vt, נִשְׁמוֹר נִשְׁמַר custodiemus, conseruatus est. A fine pluralis numeri, in rebus quæ fœmi nino generi competũt, relatiuum est, earum videlicet, ijs, eas, &c. vt, דְּבָרָן verbum earum, שְׁמָרָן conseruauit eas.

Præterea verbis siue præteritis, siue futuris, siue infinitiuis יֵדְעוּן cognoscent, loco יֵדְעוּ κατὰ παραγωγὴν apponitur.

De officio ac diuersa vau significandi ratione.

Postre=

POstremo, inter seruiles literas nō minimū vaiu exhibet negociū, cū propt̃ significandi varietatē, tū propt̃ notarū seu punctorū longe diuersissimam ac multiplicē adscriptionem, Sūmatim tamen præcipua eius officia, quoad fieri poterit breuiter indicabo. Principio notabis igit̃, vau literā nusq̃ vocabulorū initijs, neq̃ radicalem neq̃ substantialem, præterq̃ duabus in dictionib. וָיו & וָהָב nimirū, esse. Quāobrem facilimū fuerit inde studiosis, cognoscere, quādo vel radicalis vel accidentalis litera futura sit.

Seruilis in duas præcipuas partes secatur, nā copulatiua dicitur et conuersiua, Copulatiua à grāmaticis קשור או חבור cognominata, dicit̃ quæ nomina cū nominib, aut verba cū verbis, aut diuersas orōnū sententiarūue, pericopas (vt latinis copulandi siue cōnectēdi cōiunctiones) connectit, vt זָהָב וָכֶסֶף aurum & argentū, וַיֹּאכַל וַיֵּשְׁתְּ & commederat & biberat·

Enimuero, sub hac connectendi potestate, multifarie ac diuersimode vsurpatur, Nam alicubi aduersantis est, sed, Aliquando comparantis, pro sic, ita. Sæpenumero vero et ordinis est, deinde, posthæc, præterea, nonnunq̃ significans·Item collectionis igitur, Subsecutionis statim, continuo, quod etiam vaiu properandi continuandiq̃ appellare licebit. Præterea causalis, quia

lis, quia, nam, namq;, quemadmodum & copulatiuæ potestatis coniunctiones quædam, latinis vsurpantur. Alicubi vero correctionem notat, quin potius, imo, multo magis, vt Psalmo. vij. אִם־גָּמַלְתִּי שׁוֹלְמִי רָע וָאֲחַלְּצָה צוֹרְרִי רֵיקָם Si de eo qui me beneficijs affecit, sum male meritus? &c. Quinimò multo potius eos, qui mihi frustra sunt aduersati, semper adserui. Autor ben Ezra. Nonnunquam etiam referentis naturā induit, vt Esaiæ Cap. liij Sicut hinnulus reiectus, וּכְצֹאן וְאֵין מְקַבֵּץ & sicut ouis erratica, quam nemo colligit, nemo reducit. Interdum vero pro dum, aut loco beth, præpositiuæ literæ, ponitur. Item pro si, vel aut, cum societatis, neq;. Et lamed, pro diuerso orōnis habitu collocat, vt וַבַּיְתָה Regū. v. pro לַבַּיְתָה intrinsecus, intus. &c.

Verūtamē cum ista ferè oīa ad cōnectēdi virtutē attinere videant. Omnia generatim copulationis noīe à plærisq; Rabinorū censent.

Ex quibus facile patet, cū hebreæos consignificantiū vocū copia destituat, paucas illas quas habent, pro sententiarū uarietate, varie ac multipliciter vsurpare. Vbiq; vero literarū, בלב quas antea declarauimus, voculandi siue punctandi legē obseruabit. Nisi quando vocabuli cū q̄ nectitur, primū elementū, aut habeat sauá, vel ipsum ex literis בומף esse deprahendat, vt,

ושמרתם ומלך ופרעה ובדרך id est, & custodietis, & rex. & Pharrho, & in via. &c.

De Vau Conuersiuo.

VAu conuersiuũ id esse dicitur, qđ præter copulatiuam potestatem, aut præteritum futuro commutat, aut contra futurũ in præteriti significatũ cõuertit. Porrò qñ præteritum in futurum conuertit, Aut cum sauá Punctabitur, Aut si primum verbi elementũ fuerit, במוף cum sureck insignietur, vt והיה ושמרת ובחרת ומחה .i. & erit, & custodies, & eliges, & delebit ופדה & liberabit. Nam abiecto seruili elemento vau, nuda plane verborum præterita, relinquuntur. Hisce perpetuo exceptis vocibus, quæ propter grammaticas affectiones Chataphin ·i. composita primis literis puncta habere dinoscũtur. Nam hæc ex ꝓfesso, páthach aut zégol p̃cedit. ועבדתם & seruietis &c. De reliquis, in nostra grammatica fusius dicetur.

Sed quod futurum in præteritum cõmutat, perpetuo páthach, ferè comitante dagges, signabitur. vt ותשמור ותפקוד et custodiuit, et visitauit. Vbi vero Aleph proxime sequetur, páthach in kamez, ex natura quidem gutturalium literarum, quæ prorsum à dagges grauitate abhor=

te abhorrent, conuertetur.

In medio dictionum corpore, plærunq; protractiua est, participiorum & nominũ ferè formas indicans, vt פּוֹקֵד visitans.

In fine, præterq; quod cũ sureck multitudinis numerum indicat, vt פָּקְדוּ visitauerunt. Etiam relatiua masculinorũ pronomina, eius, ei, eũ, constituet. vt. דְּבָרוֹ sermo eius, חָכְמָתוֹ sapientia illius. Sæpenumero quoq; nullum prorsus vocale punctum adscriptum (eadem at tamen obseruata significãdi lege) habere cognoscitur. vt, דְּבָרָיו verba eius.

Hæc sunt quæ in genere ad seruilium literarũ officia pertinere putauimus. Reliqua si quæ fuerint ministeria, partim ex verborũ inflexione, partim autem ex nominum accidentibus, vt cõmodius, ita vero facilius p̄cipiẽt.

FINIS.

Franciscus Rhodus Marpurgi excudebat, xv Kal. April. An. 1532.